

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

TEMA MESECA

Endemično cvetje slovenskih gora

INTERVJU

Kazimir Drašlar - Mikec
Andrej Kokalj - Koki

Z NAMI NA POT

Gore nad planino Blato
Nad prelazom Plöckenpaß

9
2014

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
3,40
EUR

917703501434008

NOVO V PLANINSKI ZALOŽBI - PREDNAROČILO

Vodnik Razširjena Slovenska planinska pot, Gorazd Gorišek Izbirni vodnik

Slovenska planinska pot, najbolj klasična Slovenska vezna pot, je bila leta 1966 razširjena z dodatnimi cilji. Tako je nastala Razširjena Slovenska planinska pot, ki obišče cilje po vsej Sloveniji, od najtežje dostopnih vrhov v visokogorju preko vrste gozdnatih hribov do gričev blagega severovzhoda.

V vodniku mladega, a priznanega planinskega publicista je predstavljenih 44 ciljev Razširjene Slovenske planinske poti. Posebno vrednost zgoščenim, natančnim in sistematičnim opisom pri vsaki turi daje kratka predstavitev ostalih možnih pristopov na isti cilj, ki bodo morda vabilo za nadaljnje obiske. Knjigo pa odlikuje tudi prenovljena, še bogatejša grafična podoba. Vodnik za vse, ki želijo prekrizariti Slovenijo na enega najzanimivejših načinov – peš!

Format: 130 mm x 210 mm; 192 strani, integralna šivana vezava, polokrogel hrbet

Vabljeni k nakupu!

**Vodnik bo izšel sredi oktobra, zato velja prednaročniška
cena 19,90 € (redna cena 23,90 €) do 15. oktobra 2014.**

POMEMBNO OBVESTILO:

S 26. avgustom 2014 je stopil v veljavo Zakon o enotni ceni knjige, zato bodo prednaročila veljala samo v primeru, da bo plačana prednaročniška cena. Vodnik lahko naročite, kot je navedeno spodaj, ali pa nam pošljete naročilnico, ki je priložena Planinskemu vestniku, mi pa vam bomo poslali predračun za plačilo.

Ne zamudite ugodne priložnosti in naročite v prednaročilo!

AKCIJA 50 % POPUST Planinski vodnik Karavanke

Planinski vodnik Karavanke Klemen Janše je napisan po tradicionalnem konceptu vodnikov, ki izhajajo pri Planinski založbi PZS. Opisani so tudi vzponi in prečenja na skrajnem zahodu gorovja v Italiji, kar je povsem novo in pionirsko delo v slovenski vodniški literaturi. Ob številnih podatkih o izhodiščih, kočah, prehodih in vzponih na vrhove Karavank, od skrajnega zahoda pri Trbižu do masiva Uršlje gore na vzhodu, je avtor natresel še obilo geografskih, zgodovinskih, geoloških, etimoloških, botaničnih in zooloških podatkov. To kaže, da se je dela lotil široko razgledan in študijsko usmerjen intelektualec, ki pa je ob tem še odličen gornik, predvsem pa iskreni ljubitelj gorskega sveta.

Format: 120 mm x 160 mm; 352 + 32 strani barvnih prilog, mehka vezava

V času od 15. 9. do 15. 10. 2014 lahko planinski vodnik Karavanke kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 13,95 €* (redna cena: 27,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavjanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

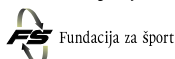
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:
Celovška špica s Stolom desno v ozadju
Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Oh, pa še te knjige

V prvem razredu osnovne šole sem imel velike težave z branjem. Poznal sem vse črke, besede sem zlogoval, vendar jih nisem mogel povezati in tekoče prebrati. Doma sem se pod maminim nadzorom na glas mučil z branjem, toda napredka ni bilo. Šlo mi je na jok, mami tudi, le da tega ni pokazala. Po treh mesecih trpljenja mi je nenadoma steklo. Nisem bral, drdral sem kot strojnica. Ne vem, če je bila to travmatična izkušnja, ki se je kasneje odražala v nenasitnem branju. Sprva sem požiral pravljice, nato mladinske povesti. V šestem razredu sem začel v očetovi knjižnici iskati bolj resne knjige, take za odrasle.

Ko sem začel hoditi v hribe, sem odkril planinsko literaturo, ki je takrat izhajala v enkratni, še nepreseženi zbirki Domače in tuje gore založbe Obzorja Maribor. V njej so izhajala dela domačih in tujih avtorjev. Prebral sem vse, kar sem dobil v roke, bodisi v knjižnici bodisi v knjigarnah ali antikvariatu, in z nakupi počasi ustvarjal svojo zbirko. Ščasoma sem začel iskati tuja, še neprevedena dela v angleščini, ki sem jo znal do te mere, da sem jo lahko dokaj tekoče bral. Knjige sem sprva naročal pri Mladinski knjigi v Konzorciju, pozneje preko interneta.

Skozi čas je začelo po malem, na drobno glodati v meni. V Sloveniji imamo vrhunske alpiniste in plezalce pa tudi nekaj deklet je na tej ravni, ki so vrhunski tudi v svetovnem merilu. Zakaj tako malo pišejo oziroma zakaj med njimi ni več piscev? Je že res, da vrhunski alpinist ni vedno tudi odličen pisec, vendar to ne bi smel biti problem, vsaj v angleško govorečem svetu ni. Ed Viesturs, Anatolij Bukrejev, Jerry Moffatt, Ron Fawcett – sama znana alpinistična in plezalska imena. In niso edini, ki so povedali svojo zgodbo v knjižni obliki s pomočjo *ghost writerjev*, saj so le-ti znali njihove izpovedi oblikovati v privlačno, pogosto napeto branje, ker pač kot publicisti oziroma novinarji poznajo pravila in večšine obrti.

So razlogi za premajhno literarno ustvarjalnost slovenskih alpinistov morda beden honorar, plezajo samo za sebe – v absolutnem pomenu te fraze – in ne čutijo nobene želje po izpovedovanju, se ne počutijo dorasli ali je vzrok ... lenoba? Se morda pesimistično sprašujejo, kdo bo sploh to bral, in sklenejo, da se za tistih nekaj deset ljudi ne splača *matrat*? Moti me, ko v knjigah tujih avtorjev berem o dosežkih ali podvigih alpinistov, med katerimi ni slovenskih imen, razen Silva Kara, Tomaža Humarja in Marka Prezija. Seveda je mogoče, da obstajajo knjige, v katerih so omenjeni tudi drugi naši plezalci in jih jaz nisem bral. Moram omeniti, da tu nisem upošteval člankov o slovenskih alpinistih in alpinizmu v tujih revijah, v katerih naši nastopajo ali kot protagonisti, o katerih pišejo drugi, ali kot avtorji besedil.

Da so Slovenci dobri bralci? Hm, že mogoče, vendar so – o tem sem prepričan – slabi kupci knjig. To dokazujejo neprodani izvodi že tako nizkih naklad, ki se prašijo na prodajnih policah in v skladiščih. Ljudje si knjigo raje izposodijo ali fotokopirajo oziroma poskenirajo, kot kupijo. Ta miselnost ni od včeraj, ni posledica krize, kot mogoče kdo misli, to je že stara stvar. Dobro se prodajajo samo knjige o znanih osebah, ki obetajo iz omar padajoče okostnjake in ki mejijo ali spadajo na področje rumenega tiska. Lani mi je znanec na vprašanje, če je že kupil zadnjo izdajo Športnoplezalnega vodnika Slovenije, odvrnil: "Ne, le zakaj bi jo, če ga lahko fotokopiram, po možnosti v službi, ali pa dobim na spletu pdf," in odvihral dalje. Nisem vpil za njim, da kmalu ne bo imel več kaj kopirati, če se bo nabralo dovolj takih nepremišljenih in brezobzirnih tatov, kot je on, in bo ostala večina izvodov neprodana, posledično pa ne bo novih knjig. Da je to, kar počnejo on in njemu podobni, navadna kraja. Eden kupi, sto jih kopira. Najbolje, da skupaj zberejo denar in se strošek kopiranja enakomerno porazdeli, da bo investicija še cenejša.

Na skupni imenovalec z nizko naklado spada tudi revija, ki jo pravkar prebirate. V Planinski zvezi Slovenije je okoli 60.000 članov, naročnikov Planinskega vestnika je dobrih 5000, torej manj kot 10 odstotkov. In se sprašujem, ali je Planinski vestnik tako zanič, da se ga planincem, alpinistom in drugim ljubiteljem gora ne zdi vredno brati ali pa tudi pri njih prevladuje zastojarska miselnost izposojanja. Občutek pripadnosti – kaj je že to? Fosilni sentiment davno minulih dni? Včasih sanjam pri belem dnevu, kako bo nekoč v Sloveniji v intervalih treh do petih letih izšlo toliko gorniške literature, da je bo dovolj za redne razpise literarnega natečaja za najboljšo knjigo na temo gora in plezanja, ki bo odprt tudi za poezijo in dramska dela. In da bo nagrada cenjena in spoštovana. Da se mi morda ne blede?

Mire Steinbuch

4 Tema meseca

Endemično cvetje

Marjan Bradeško

15 Intervju

Manca Čujež

Pogovor s Kazimirjem Drašlarjem - Mikcem

Biseri Julijskih Alp 22 Večna pot okoli Viša

Hinko Rejec

Viš z jugozahoda. V zahajajočem soncu se lepo vidijo Police bogov.
Foto: Iskra Jovanović

Opisi tur

- Ogradi
- Debeli vrh
- Prečenje Stogov
- Škednjovec
- Monte Coglians/
Hohe Warte
- Creta di Collinetta
(Cellon)/Frischenkofel
- Polinik
- Pal Piccolo/Kleiner Pal

28 Z nami na pot Vrhovi nad planino Blato

Mojca Stritar Kučuk

Jezerski Stog s
Krsteniškega Stoga
Foto: Vladimir Habjan

UVODNIK

Oh, pa še te knjige

Mire Steinbuch

TEMA MESECA

Endemično cvetje slovenskih gora

Marjan Bradeško

TEMA MESECA

Pregled naših endemičnih rastlin

Nada Praprotnik

TEMA MESECA

Kako doživljamo endemično ali redko cvetje

Marjan Bradeško

TEMA MESECA

Cvetlična galerija

Rafael Terpin

INTERVJU

Pogovor s Kazimirjem Drašlarjem - Mikcem

Manca Čujež

INTERVJU

1 Pogovor z Andrejem Kokaljem - Kokijem

Mire Steinbuch

BISERI JULIJSKIH ALP

22 Večna pot okoli Viša

Hinko Rejec

RAZMIŠLJANJE

27 Izginuli

Tone Škarja

Z NAMI NA POT

28 Vrhovi nad planino Blato

Mojca Stritar Kučuk

POMURJE

41 Po Prekmurski planinski poti

Andreja Erdlen

SPOMINI ALPINISTIČNEGA VETERANA

Zgodbice o

ponesrečenih vzponih

Peter Muck

AMERIŠKI DIVJI ZAHOD

50 Narodni park Yosemite

Olga Kolenc

PLANINSKI PORTRET

Pogovor z

18 Gabrijelom Jelovškom

54

Dušan Škodič

MINIATURA

22 Južni del Snežnikove planote

Aleš Nosan

PLANINSKA DOŽIVETJA

27 Zimska tura

v pričakovanju pomladi

58

Jana Remić

ZDRAVJE

Petra Zupet, Stef Harley

Športno plezanje na recept

60

SEDEMDESETLETNICA

70 plus –

zamuda za tri četrta leta

62

Tone Škarja

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

64

LITERATURA

64

PISMA BRALCEV

68

PLANINSKA ORGANIZACIJA

69

TNP

71

V SPOMIN

72

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Rože, ki rasto le pri nas

Endemično cvetje slovenskih gora

Marjan Bradeško

Ko smo se kot otroci potikali po strmih pobočjih domače Gore nad Polhovim Gradcem, smo kaj radi zavili tja zadaj, stran od uhojenih poti, na lovsko potko. Četudi mama s tem ni bila zadovoljna. Četudi je v strmih grapah še ležal zbit sneg, pokrit z listjem. Skratka, kljub nevarnostim smo vsako leto marca lezli po strminah Gore. Iz dveh razlogov: ker smo tam nabirali lesne gobe za velikonočni ogenj in ker so takrat vzcvetele prve blagajke (*Daphne blagayana*). Dobro smo vedeli, da so zaščitene, to so nam v domači šoli povedali z navdušenjem, ne nazadnje sta kraj in grof Blagaj, po katerem ima roža ime, prav z blagajko zaslovela po vsej Evropi. Spominjam se tistega lazenja in čudovito dišečih rumenih cvetov povsem živo, kajti kar tekmovali smo, kdo bo našel lepšo, bolj cvetočo, bolj popolno – posebej ker so bili takrat listi dostikrat – četudi je roža strupena – obgrizeni od muflonov, ki so jih naselili na območje. Kar nekakšna strast nas je gnala – še danes komaj verjamem, da se ni nikomur nič zgodilo v silno strmih in nevarnih pobočjih.

Simbol iskalcev

A mi smo vsaj vedeli, da bo roža tam. Kaj pa tisti, ki posebnice iščejo? Kot je bil dr. Julius Kugy, ki je iskal *Scabiosa trento*. Skrivnostno rožo, ki je ni nikoli našel. Ker je ni mogel, saj je tam, kjer jo je iskal, ni bilo več. Belsazar Hacquet jo je po "najdbi" opisal v delu *Plantae alpinae carniolicae* (leta 1782) kot novo vrsto. Kot kaže, pa je v Julijcih (na "trentarski

strani Triglava") našel enega zadnjih primerkov obsredozemske blede obloglavke (*Cephalaria leucantha*), ki danes raste na Krasu.

Odkrivanje cvetja, še posebej endemičnega, je vedno zgodba zase. Najprej nekdo odkrije novo cvetlico, potem ugotovijo, da raste na enem samem kraju, prav nikjer drugje, na eni sami gori, morda v eni sami deželi. Včasih se območje malce

razširi. Prej omenjeno blagajko so sedaj našli že vse od Romunije do sosednje Italije in ni več naš endemit. Tudi njeno odkrivanje je bilo zanimivo, saj so jo "odkrili" večkrat, celo različna imena so ji dali, dokler niso ugotovili, da gre za isto rožo, ki pač le ni bila tako zelo "endemična".

So pa nekatere cvetke, ki ostanejo skrite v svojem izvornem domovanju, stran od uhojenih poti, na krajih, ki so pogosto težko dostopni, in se preprosto ne širijo. Je med njimi morda kratkodlakava popkokresa (*Moehringia villosa*), ki je omejena le na Baško grapo, njene skrite stranske pritoke in na nekatere tolminske gore? Nekoč sva s prijateljem lazila po divji grapi Volovjak nad Knežico in takrat sem to skromno rožico videl edinokrat. Srečanje z njo je zapisalo tisto turo na prav posebno mesto v spominu. (Kako vidi to in še druge rože botanik Igor Dakskobler, si preberite v okvirčku!)

Malo ali mnogo?

Dostikrat se ob zaščiteneh in varovanih rastlinskih vrstah vprašamo: "Pa le zakaj taka skrb zanje, saj jih je na tisoče, na milijone?" Res jih je. Kdor je kdaj opazoval na milijone modrih cvetov koroške

Zoisova zvončica (*Campanula zoysii*)
Foto: Marjan Bradeško

wulfenovke (*Wulfenia carinthiaca*) v bližini smučišča Mokrine/Nassfeld v Karnijskih Alpah, je verjetno res podvomil v smiselnost varovanja. Po oceni jih vsako leto tam zacveti do petdeset milijonov. A če pogledamo območje na zemljevidu sveta, vidimo silno majhno pikico – koroška vulfenovka raste le tam, na pobočjih Krniških skal/Gartnerkofel. Le na tisti gori so! Iz veselja je to le pikica. Če tam vulfenovka izgine, je ni nikjer drugje.

Čisto naše!

Endemično cvetje je vedno povezano tudi s ponosom. Le pri nas raste! Le na tem območju. Kako ponosen sem bil na blagajko, posebej takrat, ko je še nisem

Četudi je tokratna tema namenjena predvsem našim endemitom, se endemičnosti nismo popolnoma držali. Tako boste med "posebnicami" videli tudi nekatere rože, ki sicer niso endemične, so pa na našem ozemlju precej redke. Omenjene pa so tudi nekatere druge, ki sicer so endemiti, a so endemiti širšega območja, saj rastejo tudi v gorah pri bližnjih sosedih.

tako poznal in sem bil prepričan, da res raste samo na naši Gori. Tako pa je še danes s kranjskim jegličem (*Primula carniolica*), ki ga najdemo le po Idrijskem hribovju ter sem in tja na Notranjskem, vedno pa predvsem v senčnih, vlažnih in kamnitih predelih. Tudi zoisova zvončica (*Campanula zoysii*) je naša, le da se skriva v skalnih razpokah – a ker hoče le v skale, visoko v naš alpski svet, je, ko cveti, lahko vidna. Ponosni smo nanjo tudi zato, ker ime nosi po botaniku Karlu Zoisu.

In tako bi lahko romali naprej, po naravi in gorah, po "cvetličnih" poteh, na katerih je pravi smisel le – iskanje. Iskanje redkih cvetlic – predvsem pa takih, ki ne rastejo nikjer drugje! ●

Kar vem in opažam tudi pri mojih prijateljih botanikih, je pač to, da je naše veselje med hojo (pregledovanju) po določenem območju, kraju, gori v popisovanju rastlin. Če ob tem slučajno naletimo na vrsto, ki je do sedaj nismo poznali (lahko je ob najdbi celo ne znamo določiti) ali je v naravi še nismo videli, smo seveda veseli – veselje je pri meni podobno tistemu, ki ga občutiš, ko prideš na vrh gore, ki zate ni več lahka ali nisi gotov, če boš nanjo sploh zmogel. Razveselijo nas torej novosti (ki lahko v splošnem niso redkost) in najdba rastlin, za katere se izkaže, da so zelo redke. Te najdbe se največkrat dogodijo povsem naključno (redkeje načrtno) ob rednem, včasih tudi napornem in ne ravno uživaškem delu in jih občutim kot nekakšno nagrado zanj (ob tem tudi hvaležnost, da se je to zgodilo). Endemiti sami po sebi ob tem nimajo nič, razen če spadajo v to skupino redkih ali do sedaj meni nepoznanih vrst. Morda jih preveč izpostavljamo, zaradi njihove ozke razširjenosti, večinoma so jih dobro raziskali že pred nami, in čeprav so včasih tudi predmet naših raziskav, so tovrstne vesele zgodbe v moji izkušnji z njimi bolj redke in odmaknjene že precej let nazaj (na primer srečanja s kratkodlakavo popkoreso ali kranjskim jegličem) in jih sedaj ne morem več obnoviti. Glede mojih "naj" endemitov je pa tudi težava. Ob tej besedi, če gre za rastline, najprej pomislim na tri rože in vse tri me spominjajo predvsem na mojo veliko nevednost:

- na kratkodlakavo popkoreso, ki raste vsem na obeh slab kilometer od mojega doma, kjer sem preživel več kakor tretjino svojega življenja, a zelo dolgo nič vedel o njej in se zanjo tudi prav nič zanimal,
- na zoisovo zvončico, ki mi je cvetela vsako poletje tik pred nosom, v skalah neposredno ob planinski koči, ko sem bil v dijaških in prvih študentskih letih občasno za oskrbnika na Črni prsti in se takrat tudi prav nič nisem zmenil zanjo, sedaj pa jo imam za zaščitni znak hribov, ki jih edine za silo poznam in ki me tudi (skoraj) edini še zanimajo za naprej,
- in na kranjski jeglič, ki sem ga, v nasprotju s prejšnjimi omenjenimi, srečal in iskal zavestno, ko sem se za rastline že zanimal (prej pa o njem prav tako nič vedel) – ob njegovem imenu takoj pomislim na Trebušo in Govce, kraje, ki so mi enako ljubi kakor Črna prst, Šoštar in Kacenpoh.

Dr. Igor Dakskobler

Blagajka (*Daphne blagayana*), endemit, ki to ni. Skupaj s planiko naša prva zaščitena roža.
Foto: Marjan Bradeško

Označujejo enkratnost našega ozemlja

Nada Praprotnik

Pregled naših endemičnih rastlin

"Znamenite so slovenske endemične rastline, ker zunaj meja Slovenije ne rastejo," je zapisal Tone Wraber leta 1990 v svoji knjigi *Sto znamenitih rastlin* na Slovenskem.

Slovenija je dežela "na prepihu" in ta njen položaj se zrcali tudi v pestrosti rastlinske odeje. Na sončni strani Alp se prepletajo različni florni elementi. Pri nas uspevajo srednjeevropske, sredozemske, alpske, severne, panonske in ilirske (dinarske) rastlinske vrste. Med njimi najdemo tudi endemite. Endemiti so rastlinske vrste ali podvrste, ki rastejo na omejenem večjem ali manjšem območju. Strokovna literatura obravnava endemizem v okviru naravnih biogeografskih enot. Tako govorimo o endemitih Alp, endemitih Dinaridov ... Poljudna literatura pa pogosteje upošteva politične meje in govorimo o slovenskih endemičnih vrstah. Samo 22 vrst je takih, ki res rastejo samo na območju Slovenije, preostale endemične rastline pa so razširjene nekoliko širše in jih najdemo tudi v sosednjih državah, saj so vezane na biogeografske meje. Leta 1960 je Ernest Mayer v svoji razpravi *Endemični taksoni cvetnic območja jugovzhodnih apneniških Alp, njihovega predgorja in ilirskega prehodnega ozemlja* pisal o 63 endemičnih vrstah, Tone Wraber pa

je leta 1996 v *Enciklopediji Slovenije* objavil seznam *Endemične semenke v Sloveniji in bližnji soseščini* ter naštel 66 vrst in podvrst. Največ endemitov je v zahodni Sloveniji v Alpah in v Dinaridih (Trnovski gozd). Prav alpski endemiti segajo čez državne meje v Avstrijo in Italijo.

Razdelitev endemitov

Glede na starost endemite razdelimo v dve skupini.

Paleoendemiti (starejši, regresivni ali konservativni endemiti) so geološko stare reliktnne oblike iz predledene dobe (pri nas predvsem terciarne). Naše ozemlje je bilo v pleistocenu v višjih legah in v alpskih dolinah brez ledene odeje in zato so se lahko do današnjih dni ohranili ostanki terciarne flore. Morfološko se ostro ločijo od sorodnih vrst, zato so sistematsko bolj ali manj izolirani in močno osamljeni v svojih rodovih. Nimajo živčih bližnjih sorodnikov ali pa ti živijo na zelo oddaljenih mestih (zoisova zvončica, hladnikovka). **Neoendemiti** (mlajši ali progresivni endemiti) so mlajšega izvora, nastali so šele v pleistocenu, ko se je stalil ledeni pokrov.

Iz sprva skupne oblike so se na različnih, med seboj ločenih geografskih območjih razvile nove vrste. Vsaka od teh vrst raste v svojem arealu in je izolirana od drugih. Takih je, na primer, pet vrst iz rodu jegličev, ki so si med seboj zelo podobni, rastejo pa na različnih območjih. Clusijev jeglič (*Primula clusiana*) raste v severovzhodnih apneniških Alpah, wulfenov jeglič (*Primula wulfeniana*) pa v jugovzhodnih apneniških Alpah. Modrikastozeleni jeglič (*Primula glaucescens*) raste v južnih Alpah od Comskega jezera do Bergamskih Alp, krasni jeglič (*Primula spectabilis*) uspeva v južnih Alpah od gorske skupine Brenta do Vicentinskih Alp, piemontski jeglič (*Primula pedemontana*) pa najdemo v Grajskih in Kotijskih Alpah. Glede na današnjo razširjenost endemite razdelimo takole:

Absolutni endemiti imajo en sam manjši ali večji sklenjen areal, zunaj katerega ne rastejo (zoisova zvončica, hladnikovka).

Relativni endemiti so razširjeni v večjem arealu, imajo pa še manjši ločeni areali ali disjunkcije, v kateri so relativno endemični. Tak primer je zoisova vijolica (*Viola zoysii*). Splošno je razširjena v gorah zahodnega Balkana, v Sloveniji pa jo najdemo v osrednjih Karavankah od Dovške Babe do Košute.

Nekaj naših endemitov

Simbol našega alpskega rastlinstva bi lahko bila zoisova zvončica (*Campanula*

zoysii), ki je na naših tleh preživela ledeno dobo. V bohinjskem delu Julijskih Alp in na Storžiču jo je pred več kakor dvesto leti našel baron Karel Zois. Poslal jo je v Celovec F. K. Wulfenu, ki jo je opisal in imenoval po najditelju. Spada med stare, terciarne rastline. Njen venec je zožen in ima na vrhu zvezdico petih zobčkov. Eden od slovenskih botanikov je zapisal, da je "hči slovenskih planin", saj je razširjena v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah, v Karavankah in v Trnovskem gozdu.

Vrtaška zvončica (*Campanula x vrtacensis*) je endemični križanec med zoisovo (*C. zoysii*) in trebušasto zvončico (*C. cochleariifolia*). Na pobočjih Vrtače v Karavankah jo je našel Vlado Ravnik. Križanec ima vmesne znake obeh staršev. Venec se proti ustju zoži, venčni roglji pa so značilno razmaknjeni, razprostrti. Raste tudi na Ojstrici v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Ena od naših najbolj znamenitih endemičnih rastlin je **rebrinčevolistna hladnikovka** (*Hladnikia pastinacifolia*). Ime je dobila po botaniku Francu Hladniku, ki jo je leta 1819 našel na Čavnu, opisana pa je bila desetletje pozneje in imenovana po najditelju. Hladnikovka je edini endemični rod slovenskega rastlinstva. Obsega le eno vrsto. Take rodove imenujemo

- 1 Kranjski kamnokreč (*Saxifraga exarata* subsp. *carniolica*) Foto: Ciril Mlinar
- 2 Kratkodlakava popkoresa (*Moehringia villosa*) Foto: Ciril Mlinar
- 3 Kamniški ali škrlatni luk (*Allium kermesinum*) Foto: Ciril Mlinar
- 4 Kamniška murka (*Nigritella lithopolitana*) Foto: Ciril Mlinar
- 5 Ozkolistna preobjeda (*Aconitum angustifolium*) Foto: Ciril Mlinar
- 6 Rebrinčevolistna hladnikovka (*Hladnikia pastinacifolia*) Foto: Ciril Mlinar

monotipične in že to je rastlinska posebnost, saj imajo v veliki večini primerov rodovi več vrst. Spada med geološko stare vrste. Raste na kamnitih travščih in na skalovju v Trnovskem gozdu.

Kranjski jeglič (*Primula carniolica*) je eden od naših najlepših mlajših endemitov. Od vseh jegličev, ki rastejo v Sloveniji, je najbolj naš, saj ga zunaj meja naše države ne najdemo. Raste v vlažnih in senčnih soteskah na severnem obrobju Dinarskega gorstva in južno od Ljubljane. Njegova najbolj znana nahajališča so v Trnovskem gozdu, v okolici Idrije, po dolini Idrijce raste vse do Trebuše, najdemo ga na Cerkljanskem, na Dolenjskem v bližini Ribnice in Sodražice,

na Notranjskem pri Cerknici, v okolici Ljubljane v Iškem Vintgarju, Iški, borovniškem Peklu in na Zaplani. Na Gorenjskem raste v dolini Sovre nad Žirmi.

Endemičen je tudi križanec med kranjskim in lepim jegličem (*Primula auricula*), ki se imenuje **idrijski ali dražestni jeglič** (*Primula x venusta*). Na Jelenku pri Idriji ga je v 19. stoletju našel Joseph Feriantschitsch (Ferjančič), laborant v cesarsko-kraljevi lekarni v Idriji. Od avriklja je idrijski jeglič podedoval moknate liste, od kranjskega jegliča pa rdečkaste dišeče cvetove.

Wulfenov jeglič (*Primula wulfeniana*) je dobil ime po F. K. Wulfenu, ki je pri sv. Primožu nad Kamnikom, na Grintovcu

Kamniško-Savinjskih Alpah. Osamljeno nahajališče ima še v Zahodnih Julijcih. V Kamniško-Savinjskih Alpah na kamnitih tratah in na grušču raste **kamniška ivanjščica** (*Leucanthemum lithopolitanicum*), ki jo je kot novo podvrsto črne ivanjščice opisal Ernest Mayer. Raste v osrednjem delu Kamniško-Savinjskih Alp.

Julijska orlica (*Aquilegia julia*) je po najnovjših ugotovitvah endemit južnega dela Julijskih Alp, najdemo jo še ponekod v Kamniško-Savinjskih Alpah in v severovzhodnem delu Trnovskega gozda. Z njo je povezana zanimiva zgodba. Botaniki so jo najprej imeli za Bertolonijevo orlico, ki je razširjena v severovzhodni Italiji in jugovzhodni Franciji, pri nas pa je imela le ločeni (disjunktni) areal. Na podlagi herbarijskih primerkov s Škrbine v Bohinjskih Alpah je italijanski botanik Enio Nardi ugotovil, da se razlikuje od rastlin iz Italije in Francije

fleischmannii). Rastlina je razširjena od Polhograjskega hribovja do Istre in Kočevskega. Samo eno nahajališče ima v Gorskem Kotarju.

Zasavska zlatica (*Ranunculus thora* f. *pseudoscutatus*) je endemična oblika opojne zlatice, ki jo srečujemo na travnatih in kamnitih pobočjih v Zasavju. Na ozemlju

7 Froelichov svišč (*Gentiana froelichii*)

Foto: Ciril Mlinar

8 Kranjski jeglič (*Primula carniolica*)

Foto: Ciril Mlinar

9 Hladnikova bunika (*Scopolia carniolica* f. *hladnikiana*) Foto: Ciril Mlinar

10 Zoisova zvončica (*Campanula zoysii*)

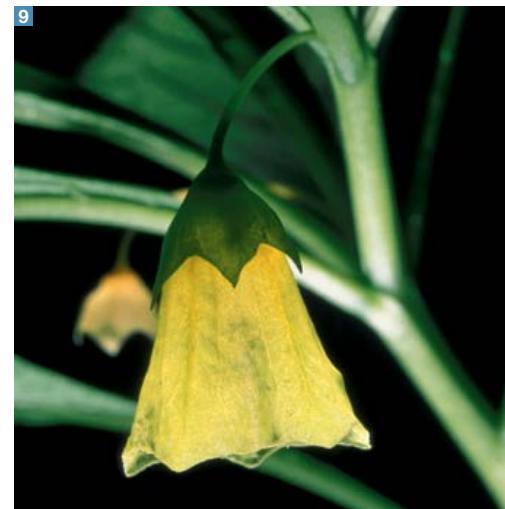
Foto: Ciril Mlinar

11 Julijska orlica (*Aquilegia julia*)

Foto: Ciril Mlinar

12 Julijski mak (*Papaver alpinum*

subsp. *ernesti-mayeri*) Foto: Ciril Mlinar

in pod Ljubeljem našel jeglič z velikimi rožnatimi cvetovi, ki ga je po pomoti imel za celolistni jeglič, ki pa pri nas ne raste. Po običaju, ki je razširjen v botaničnem svetu, nova vrsta velikokrat dobi ime po tistem, ki se je prvi zmotil! Wulfenov jeglič je najbolj pogost v Karavankah in Kamniško-Savinjskih Alpah, v Julijcih je redkejši. Zunaj naših meja ga najdemo v Karnijskih Alpah.

Leta 1804 je Franc Hladnik na Planjavi v Kamniško-Savinjskih Alpah našel neznano vrsto svišča, ki ga je želel imenovati **kranjski svišč** (*Gentiana carniolica*), nekateri njegovi botanični sodobniki pa so ga po njem imenovali kar **hladnikov svišč** (*Gentiana hladnikiana*). Po spletu najrazličnejših okoliščin je vrsta dobila ime po nemškem botaniku J. A. Froelichu **froelichov svišč** (*Gentiana froelichii*). Ta svišč raste v Karavankah od Ljubeljske Babe (Košutice) do Pece in v

in jo opisal kot novo vrsto, ki je tako "postala" nov slovenski endemit. Po slovenskem botaniku in univerzitetnem profesorju Ernestu Mayerju je dobil ime belocvetni **julijski mak** (*Papaver alpinum* subsp. *ernesti-mayeri*), ki raste v Julijskih Alpah; nahajališča ima tudi v Abruzzih na Apeninskem polotoku.

Petkovškov mak (*Papaver alpinum* subsp. *victoris*) je dobil ime po botaniku Viktorju Petkovšku. Ta rumenocvetni mak raste v Julijskih Alpah v bohinjsko-krnski skupini. **Kamniški ali škrlatni luk** (*Allium kermesinum*) je razširjen samo v Kamniško-Savinjskih Alpah. Sredi devetnajstega stoletja sta ga na različnih nahajališčih v približno istem času nabrala Andrej Fleischmann, vrtnar ljubljanskega botaničnega vrta, in ljubiteljski botanik baron Nikomed Rastern.

Po Andreju Fleischmannu je dobilo ime **fleischmannovo grabljišče** (*Knautia*

Slovenije jo je prvi odkril zdravnik in botanik Jurij Dolliner, današnji sistematski položaj te oblike pa je razvozljajal botanik Ernest Mayer. Zasavska zlatica raste le na osrednjem posavskem hribovju na severni strani Kuma, na Mrzlici, Turjah, Humu in Lisci.

Na najvišjih vrhovih v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah uspeva **kranjski kamnokreč** (*Saxifraga exarata* subsp. *carniolica*). Tirolski duhovnik in ljubiteljski botanik Rupert Huter ga je prvič videl in nabral na Višu v Zahodnih Julijskih Alpah. Čeprav je kamnokreč našel na tem tedaj koroškem vrhu, ga je krstil na ime dežele Kranjske. Črnoškrlatni kamnokreč (*Saxifraga exarata* subsp. *atropurpurea*) najdemo samo v krnski skupini od Lemeža prek Krna do Rdečega roba. Praški botanik C. Sternberg je leta 1810 opisal novo varieteto izbrzdanega kamnokreča. Rastlino mu je s Kranjskih Alp poslal Karel Zois.

10

villosa). Pozneje so jo uvrstili v rod popkores in obdržali vrstni pridevek. Ta popkoresa raste v Baški grapi, na Poreznu in Črni prsti in je veljala za eno največjih rastlinskih posebnosti južnega dela Julijskih Alp. Pred nekaj leti pa so odkrili star herbarijski primerek kratkodlakave popkorese, ki je bil nabran v začetku 20. stoletja pri Grljanu blizu Trsta. Ta podatek upošteva tudi najnovejša *Ekскурzijska flora Istre* (Rottensteiner, 2014).

V Julijskih Alpah je endemična **ozkolistna preobjeda** (*Aconitum angustifolium*). Njeno klasično nahajališče je pri Bohinjskem jezeru. Raste v bohinjsko-tolminskih gorah, v Krnskem pogorju, v Breginjskem kotu in na Sabotinu ter v grapi Vogrščka.

Hladnikov grintavec (*Scabiosa hladnikiana*) je dobil ime po Francu Hladniku. Ta grintavec raste v Polhograjskem hribovju, na Idrijskem, Cerkljanskem, v

da gre za samostojno vrsto. Opisal jo je na primerkih s Krvavca. Ta murka raste v Kamniško-Savinjskih Alpah ter v osrednjem in vzhodnem delu Karavank od Vrtače do Pece.

V vzhodnih Karavankah in v Kamniško-Savinjskih Alpah je endemična **skalna smiljka** (*Cerastium julicum*), ki pa je po spletu nesrečnih okoliščin dobila strokovno ime po Julijcih, kjer pa skoraj zagotovo ne raste! Uspeva v visokogorskem pasu med Storžičem in Raduho ter na koroškem Obirju in na Peci.

Kranjski petoprstnik (*Potentilla carniolica*) je endemična rožnica osrednjih in vzhodnih predelov Slovenije. Razširjen je še v idrijski okolici, v Polhograjskem hribovju in Zasavju, na Dolenjskem in v sosednji Hrvaški v Žumberaku in Gorskem Kotarju. Zanimivost med našimi endemičnimi rastlinami je **fleischmannov rebrinec** (*Pastinaca sativa* var. *fleischmanni*), različica navadnega rebrinca. Na ljubljanskem gradu ga je v drugi polovici 19. stoletja našel vrtnar Andrej Fleischmann in ga presadil v botanični vrt. V naravi je izumrl, zato ga uvrščamo med izumrle vrste, lepo pa še naprej raste v botaničnem vrtu v Ljubljani.

Endemične rastline rastejo samo pri nas in označujejo posebnost in enkratnost našega ozemlja. ●

Literatura:

- Mayer, E., 1960: *Endemične cvetnice območja jugovzhodnih apneniških Alp, njihovega predgorja in ilirskega prehodnega ozemlja. Zbornik ob 150-letnici botaničnega vrta v Ljubljani*. Str. 25–48.
- Podobnik, A., Surina, B. & I. Dakskobler, 2013: *Zgodba o Bertolonijevi orlici v Sloveniji. Proteus* 75: 295–302.
- Praprotnik, N., 2004: *Rastline*. V: Zych, B. (ur.) et al.: *Narava Slovenije*. Mladinska knjiga. Str. 167–181.
- Rottensteiner, W. K., 2014: *Exkursionsflora für Istrien*. Verlag des Naturwissenschaftlichen Vereins für Kärnten. Klagenfurt.
- Wraber, T., 1990: *Sto znamenitih rastlin na Slovenskem*. Prešernova družba v Ljubljani.
- Wraber, T., 1996: *Rastlinstvo. Endemične semenke v Sloveniji in bližnji sosesčini*. Enciklopedija Slovenije 10. Str. 87.

Botaničarka dr. Nada Praprotnik je upokojena. Bila je vodja Kustodiata za botaniko v Prirodoslovnem muzeju Slovenije in vodja Alpskega botaničnega vrta Juliana v Trenti. Ukvarja se z zgodovino botanike na Slovenskem in z alpskim rastlinstvom.

11

Hohenwartov kamnokreč (*Saxifraga hohewartii*) je na Ljubeljski Babi (Košutici) v Karavankah našel duhovnik in naravoslovec Siegmund Ernest Hohenwart. Ta kamnokreč raste na vlažnem grušču v Kamniško-Savinjskih Alpah in v Karavankah, razen na Kepi. Osamljeno nahajališče ima v Julijskih Alpah na Črni prsti.

Karel Zois je Wulfenu v Celovec poslal tudi novo vrsto kamnokreča, ki jo je le-ta opisal kot **nežni kamnokreč** (*Saxifraga tenella*). Spada med starejše endemite. Glavni areal se razteza od Karnijskih Alp na zahodu do Julijskih Alp na vzhodu, v Sloveniji raste še na Lubniku in v Zasavju, v Avstriji pa na gori Kребenze na Štajerskem.

Kratkodlakava popkoresa (*Moehringia villosa*) je ena najredkejših slovenskih endemičnih rastlin. Neznano vrsto je Karel Zois poslal Wulfenu, ki jo je opisal kot kratkodlakavo peščenko (*Arenaria*

Zasavju, ob spodnjem toku Savinje ter na slovenski in hrvaški strani Gorjancev. Izredno redka in endemična pa je oblika kranjske bunike, ki jo je v gozdovih okoli Turjaka našel botanik Franc Hladnik in so jo pozneje po njem poimenovali **hladnikova bunika** (*Scopolia carniolica* f. *hladnikiana*). Od kranjske bunike se loči po barvi cvetov, ki so zunaj in znotraj zelenkasto rumene barve. Ima le nekaj nahajališč: Kolovec pri Kamniku, pod Lubnikom pri Škofji Loki, v Posočju v dolini Idrije in nad borovniškimi Peklom.

Juvanov netresk (*Sempervivum juvanii*) je dobil ime po Francu Juvanem, ki je bil kar 64 let vrtnar v botaničnem vrtu v Ljubljani. Raste v skalnih razpokah na Donački gori in na Reseniku.

Kamniško murko (*Nigritella lithopolitana*) so včasih vrednotili kot podvrsto črne murke, vendar je Vlado Ravnik po različnih različikovanih znakih ugotovil,

12

Veselijske iskanja – in najdenja

Marjan Bradeško

Kako doživljamo endemično ali redko cvetje

Iskanje redkih, še posebej endemičnih cvetlic, ki so doma samo v Sloveniji ali na ožjem območju, kjer živimo, je vznemirljivo. Je lahko kar edini razlog za pot v naravo, v gore. Iskanje daje smisel poti, morda kar življenju – kakor ga je *Scabiosa trenta* dajala Juliusu Kugyju. Nekaj botanikom in ljubiteljem cvetja smo zato postavili naslednja vprašanja: "Kaj občutite ob iskanju in kaj ob najdenju dolgo iskane rože? In katera je vaša najbolj posebna, dragocena, skrivnostna?" Poglejmo si odgovore.

Anka Vončina, laična botaničarka: Življenje nam lepšajo ocvirki v smislu "Vsako tele ima svoje veselo". Ko "telička" doseže vest o čem posebnem, je vznemirljen. Porodi se želja po spoznanju, najsi gre za osebe, dogodke, predmete ... Enako velja za rastline. Želje nas usmerjajo na pot k cilju. Iskanje in končno srečanje s posebnimi cvetkami (na kakršen koli način) je kakor srečanje z za nas posebej pomembno osebo, ki ji še nismo segli v roko. Vznemirljivo in hkrati brez zaskrbljenosti o našem vtisu, brez bojazni o nesprejetju. Videz in "višina" iskalca in najdenčka sta tu najmanj pomembni. To ni konec poti, je šele začetek nove, skupne, prijateljske. Da si ob rožici na kolenih, je naravno, ne le zaradi fotografiranja, temveč zaradi spoštovanja, zaradi tihega ali glasnega pogovora na isti ravni. Iskreni odnosi izključujejo vzvišenost. Ti pogovori

so dušobojajoči. In z vsakim takim srečanjem se doda nova jagoda v venec romanj k cvetličnim prijateljicam. Moje najdragocenejše srečanje je bilo srečanje s kraljevo rožo – blagajevim volčinom (*Daphne blagayana*) v idrijskih grapah. Da je bila posebnica skrita človeškim očem več kakor sto let in da so jo iskali vsi botaniki, sem spoznala šele pozneje, ko sem bila (začetnica v botaniki) poučena o njenem imenu in o kronani zgodovini njenega odkrivanja. Bilo je podobno, kakor bi na plaži sproščeno kramljala in še malo objela britansko kraljico, na kar bi me pozneje opomnili mimoidoči. Preprostost je osrečujoči dar.

Elvica Velikonja, avtorica knjige *Rastejo pri nas, Rastline Trnovskega gozda*: Od takrat, ko sem izvedela, da so na pobočju Čavna videli cveteti alpski glavinec (*Centaurea alpina*), je vsako

mojo pot tam okrog spremljala misel na to rožo. Če nisem bila sama, sem o tem glavincu pripovedovala: da ga je že pred skoraj poldrugim stoletjem tam videl neki baron, natanko sto let pozneje pa avstrijski botanik, doma iz Innsbrucka. In potlej – skoraj petdeset let je šlo mimo, on pa se je spretno skrival radovednim očem.

Štirinajst let sem že vedela zanj, pa mi še na misel ni prišlo, da morda pri nas ne raste več. Slutila sem, da je srečanje neizbežno. In ko sem ga tistega toplega poletnega dne zagledala ... Kar stala sem tam. Vse moje čute je prežela čarobnost trenutka. Povonjala sem ga, se ga dotaknila, ga ogovorila. Doživetje sem hotela deliti z nekom. A ne s komerkoli. Z nekom, ki me bo razumel. Poklicala sem botanika, sedaj žal že pokojnega profesorja, dr. Toneta Wrabra. Danes pokličem Anko. Tudi Anka pokliče mene. Ko se mi, ljubiteljski

Anka Vončina Arhiv Anke Vončina

Blagajev volčin (*Daphne blagayana*)
Foto: Anka Vončina

Alpski glavinec (*Centaurea alpina*) Foto: Elvica Velikonja

Elvica Velikonja Foto: Anka Vončina

botaniki, potepamo naokrog in se veselimo imenitnih najdb, se zavedamo in tudi povemo si, kako lepo nam je. Za drobec sreče nam je zadosti že, da zagledamo rožo, včasih tako skromno, da je večina drugih še opazi ne. Ko najdeš dolgo iskano rožo, ti je lepo. Hvaležen si stvarstvu, da ti je dano to doživljati. Hkrati pa se zaveš, da si na koncu neke poti. Še sreča, da iskanj v botaniki ne zmanjka, da ne zmanjka poti. Kajti – poti so tako lepe ...

Dr. Jože Bavcon, vodja Botaničnega vrta Univerze v Ljubljani in avtor več knjig (zadnja je *Naše rastline*): Čeprav necvetoča, je že pred nekaj desetletji na senožeti na enem izmed vrhov pritegnila mojo pozornost rozeta dokaj bleščavih zelenih listov. Rozeta je odstopala od drugih rastlin sredi šopastih trav. Spomin je že tedaj segel na prav tako eno izmed takih podobnih rozet s

še nekaj višjih vrhov. Ah, če je posebno – takrat o rastlinah še nič nisem vedel, že mora nekaj biti. Ja, res je bilo, prvo in drugo se je pozneje izkazalo za posebnost.

Prvi je bil wulfenov (*Primula wulfeniana*), drugi pa kranjski jeglič (*Primula carniolica*). Prvi endemit širšega območja, drugi ožjega. Jima to lepoto kaj zmanjšuje? Prav nič, saj je tudi vsaka druga rastlina, pa čeprav je lahko splošno razširjena, ravno tako lepa, še posebej, če te zadene, da se vanjo zatreskaš in jo potem ne izpustiš več. In ker se to ponavlja, sploh ni dobro sedeti doma. Treba je tja mednje in med njimi uživati v vsej veličini, ki jo ponujajo. Včasih se zdi, da bo z leti strast do njih popustila, da je leto letu enako, a ni. Nič manj užitek ne ponujajo po nekaj desetletjih. Ko veš, da prihaja njihov čas, je treba med njihovo vijolično odejo z belino v goltu, ko vsaka zase in vse

skupaj ustvarijo dan, ki ostane. Z njim zopet preživiš do naslednjic, ko je popolnoma drugače, a zopet enkratno, neponovljivo. Zdi se, kakor da se vse ponavlja, da je omama tako velika, da se brez nje ne da živeti. A ta omama je tista, ki vedno daje novo energijo, da življenje ostaja pisano in cvetoče. Ko se zazdi, da tam ni več kaj iskati, se najde nov cilj, včasih nedosegljiv, morda pa le, samo da je vzrok, da si zopet tam in iščeš, se sklanjaš ali pa preprosto ležiš in se gledaš kakor iz oči v oči. Iščeš belino cvetov, ki je samo v goltu, a kaj, ko bi lahko bila v celoti. Nedosegljiva ali pač ne?! Prav zaradi te strasti je Kugy obredel Alpe, iskal in tam užival, čeprav svoje lepote, ki jo je poimenoval *Scabiosa trenta*, ni nikoli ugledal. Suhoparni razlagi, da je to neka popolnoma druga rastlina, ni verjel – le zakaj bi, saj bi potem ves čar ugasnil ... ◉

Kranjski jeglič Foto: Jože Bavcon

Jože Bavcon Arhiv Jožeta Bavcona

Cvetlična galerija

Pričujoča galerija je skromen izbor iz obsežnega opusa risb akademskega slikarja Rafaela Terpina. Iz nabora okoli dva tisoč risb je slikar izbral nekaj endemitov, ki jim je dodal nekaj besed (op. ur.).¹

Besedilo in risbe Rafael Terpin

¹ Ko govorimo o risanju cvetja, ne moremo mimo dr. Vlada Ravnika, upokojenega profesorja botanike. S svojimi risbami je opremil številne knjige, med njimi tudi nekaj lastnih: *Cvetje naših gora*, *Rastlinstvo naših gora*, *Orhideje Slovenije in Alpsko cvetje*.

Cvetlični vrt na planini Viševnik

Wulfenov jeglič *Primula wulfeniana*

Ja, slikovito junijsko pot s Črne prsti proti Rodici sem si tisto leto izbral prav zaradi wulfenovega jegliča. Nekje sem prebral, da se za skopnelim snegom po skalnatih ali pa peščenih rebrih najprej razcveti prav on. Šel sem mu torej naproti. Res. Bil je čas prvih zlatih, kosmatincev, alpskih zvončkov, visokih jegličev. Kar nekajkrat sem bil ob sapo, ko mi je pod nogami, levo in desno ob poti živo zardel ves breg. Veliki cvetovi povsem pritlehnih rastlin so se dobrovoljno spogledovali s soncem, nekoliko tudi s Triglavom onkraj bohinjске luknje.

Zoisova zvončica *Campanula zoysii*

S čudovito zoisovo zvončico sem se srečal že mnogokrat. Vedno se je zgodilo v skalnatem svetu, kjer si je bilo treba pomagati tudi z rokami. Šopi njihovih kimastih cvetov se z majhnostjo in bivalno skromnostjo od nekdanj upirajo vsem bridkostim narave. Konce svojih plavih čaš imajo ves čas stisnjene v poljub.

Rebrinčevolistna hladnikovka *Hladnikia pastinacifolia*

O hladnikovki včasih govorimo kot o peteršilju s Čavna. Zraven se seveda posmejimo. V resnici je manj ugledna kobulnica edina predstavnica svojega rodu - in njen rod je endemičen. Opravka imamo torej s hudo redkostjo. V čast nam je, da se imenuje po slovenskem učitelju in botaniku Francu Hladniku, Idrijčanu po rodu. Imam jo v svojem vrtičku pred hišo. Pred vsaj dvajsetimi leti mi jo je iz svojega ljubljanskega vrta prinesla dr. Darinka Sobanova. V življenje rože se kaj dosti ne vtikam. Vsako pomlad vzbrsti, vzcveti, zrela semena odvrže naokrog, potem se posuši in odmre. V svojih otrocih pa živi dalje in ji sploh ne gre slabo. Za odhajajočim snegom se vsake pomladi pojavijo najprej njene drobne rozete bleščeče zelenih listkov.

Kranjski jeglič *Primula carniolica*

Poznam ga z Jelenka nad Spodnjo Idrijo. V otroških letih nas je tja gor vsaj enkrat letno vodil znani planinec Janez Jeramov. Običajno smo se vzpenjali čez travnat breg, ki je bil vsake pomladi prekrit s tisočimi vijoličastimi kobulčki. Tisti k Idrijci nagnjeni klanec je bil še po 1950. letu najboljšeješe travnato nahajališče kranjskega jegliča na vsem božjem svetu. 2007. leta mi je dr. Tone Wraber poslal kartico s svojim posnetkom omenjenega travnika, narejenim 11. maja 1977. leta. Takrat je bil jeglič na Jelenku še zelo živ. Danes ga v grmovnatem bregu skoraj ni več. Mu pa gre dobro v mnogih skalnatih osojah po Idrijskem in drugod.

Idrijski ali dražestni jeglič *Primula x venusta*

Do spočetja in rojstva idrijskega jegliča pride le tam, kjer živijo njegovi starši dovolj blizu drug drugemu. (A sem fino povedal?) Kranjski jeglič živi v vlažnih osojah, avrikelj pa v suhih prisojah. Tako posebni koticiki se lahko hitro izmenjujejo le v grapastem svetu Idrijskega in Trebuškega. Avrikelj zacveti štirinajst dni pred kranjskim, kar seveda še otežuje križanje. A zgodi se, da je kakšne pomladi avrikelj *zacuknjen* in da hkrati kranjski prehiteva - pa smo tam. Vsi križanci so bajno lepi in tudi precej različni. Na svojih skalnatih poličkah zmorejo cveteti dvajset pomladi in več, vsakokrat znova, če jih kajpak ne sreča kakšen preveč razgret okoljevarstvenik, botanik ali pa vrtičkar.

Alpska možina *Eryngium alpinum*

Za alpsko možino ali po domače "kraljico gora" piše v ključu za določevanje rastlin le, da je zavarovana vrsta. Nahajališč je na Slovenskem strašno malo. Torej je zelo redka, endemit pa ni. Na Poreznu nam jo je prvi pokazal Janez Jeramov, nekdanji predsednik PD Idrija. Peljal je otročad z grebena pod prepadne stene nad Zapoško. Tam je roža cvetela v neomejenih količinah. Plavina njenih tisočerih in tisočerih nacepljenih krilc je bila za vse nas neverjeten okras cerkljanske gore. "Le pogledjte jo," je povedal Janez, "to je pa ta prava - kraljica gora!" Kdor se je včasih podajal na Porezen, je moral obvezno vreči oči preko plavo obsutih južnih pobočij pod Poreznovim vrhom. Drugače so rekli, da sploh nisi bil na Poreznu.

Kratkodlakava popkoresa *Moehringia villosa*

Kratkodlakave popkorese nam na Poreznu Janez Jeramov ni pokazal. Zanj sem tako zvedel mnogo pozneje. Sem jo šel pač poiskati. Južna Poreznova stran zelo strmo pada proti Zapoški. Breg je primeren za kože. A glej, skoraj vsak skalnat rob, ki štrli iz travišča, je zgoraj poraščen (precej je skalne prerasti), spodaj se pa skoraj v vsakem senčnem zavetju skriva v skalo pripet, tudi nežno razprt zeleni slapiček, posut s snežnobelimi zvezdicami. To bo moja popkoresa! mi je bilo jasno od prvega srečanja dalje. Le kje si je našla svoj prostor pod soncem!

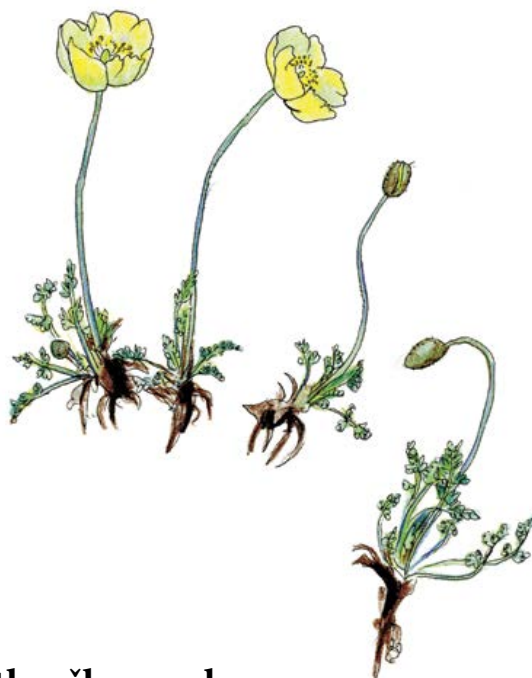
Hladnikov volčič *Scopolia carniolica f. Hladnikiana*

V kranjskega volčiča je bila še iz partizanskih časov v bolnici Pavli (pod Hudim poljem v Trnovskem gozdu) zagledana dr. Darinka Sobanova. Saj je res nenavaden, ko še v predpomladnem hladu tišči roke v žepih, a nam zvončasti cvetovi že veselo kimajo v svet. Hladnikov je kranjskemu zelo podoben, le vence ima tudi na zunaj rumene. Kakšno leto nazaj je povsem novo nahajališče odkril dr. Igor Dakskobler skoraj na Špičastem vrhu nad Zadlogom! Precej slovenska redkost, prvič najdena v idrijski občini, je vsaj med amaterskimi botaniki močno odmevala. A kako je leptec preživel letošnji žled, se bo pokazalo šele v naslednjih pomladih.

Julijska orlica *Aquilegia iulia nardi*

Nekdanja Bertolonijeva orlica (*Aquilegia Bertolonii*) se po novem imenuje julijska orlica. Kot endemit, tudi kot vrsta s klasičnim nahajališčem v Sloveniji - sodi med naše znamenite rastline. Vsekakor. Moje prvo srečanje z njo je bilo nepozabno. Z Igorjem Dakskoblerjem sva se previdno potikala po slovitih lovski Gamsarci nad Putrihovimi klavžami, nad Belco in nad Črno drago. Pojavila se je nenadoma, na mokro obližanih skalah je na slabotnem vetrcu pozibavala razkošno lep kimajoč cvet. Le nekaj rastlin sva naštela. Vsaka od njih se je ponašala s svojim plavim cvetom, skrbela zanj in ga ujčkala.

Petkovškov mak *Papaver alpinum subsp. Victoris*

Mislim, da vsi hribovski maki poganjajo iz kamnitih ali peščenih plazov. Domovanje so si izbrali v silno nestanovitnih okoljih. V resnici niso tako krhke in krotke rastline. Kadar se v meline izpod sten upre sonce, se njihovi odprti cvetovi zablešče kot drobne presvetle lučke. Moraš se ustaviti in si od blizu ogledati komaj kaj zlikano tkanino njihovih cvetnih odeval.

V Sfingi sva pekla slanino in brala španske romances

Pogovor s Kazimirjem Drašlarjem - Mikecem

Manca Čujež

Neutrudni raziskovalec višav, globin in živalstva je v alpinistične vrste stopil konec petdesetih let, in sicer v AO Ljubljana Matica, ter pisal zgodovino slovenskega alpinizma do zgodnjih sedemdesetih skupaj s Stanetom Belakom - Šraufom, Alešem Kunaverjem, Tinetom Miheličem, Brankom Pretnarjem, Tonetom Sazonovim - Tonačem in Francem Štupnikom - Cickom. Med njegove odmevnejše vzpone sodijo preplezani zahodna stena malega Druja, Bonattijeva v Grand Capucinu, prva dokončana prvenstvena smer v Sfingi v Severni triglavski steni z Alešem Kunaverjem in Bonattijev steber v Druju, Rdeča zajeda v Rakovi špici in Varianta v Travniku s Stanetom Belakom. Njegov odpravarski kompas je pokazal proti Svalbardu (1964), Hindukušu (1968) in Anapurni II (1969); Svoje alpinistične zgodbe je slikovito obudil med predavanjem na 8. mednarodnem festivalu gorniškega filma Domžale.

Svet raziskujete kot alpinist, jamar in biolog. Kje se počutite bolj domače, v višavah ali v globinah, med preostalimi osvajalci nekoristnega sveta ali med živalmi?

Vsaka veja ima svojo razsežnost in ni jih preprosto primerjati med seboj. Podzemni svet nosi s sabo neko skrivnostno lepoto, ima nekaj, kar ni s tega sveta. Alpinizem je svet luči, ki privlači in žanje občudovanje. Svet živali pa je lahko neverjetno pester, zajema vse tisto, česar ljudje ne razumejo, ko govorijo o razvoju. Vsak svet prinaša popolnoma novo dimenzijo, upoštevanje vseh pa širjavo. Meni je škodilo, da se nisem

1 Mikec leta 1967 v Bonattijevem steburu v Druju, ki sta ga preplezala s Šraufom.

Foto: Stane Belak - Šrauf

2 Kazimir Drašlar - Mikec, alpinist, jamar in biolog, slikovit obujevalec slovenske alpinistične zgodovine Foto: Manca Čujež

- 3 Po večkratnem naskoku Sfinge sta Aleš Kunaver in Kazimir Drašlar - Mikec leta 1961 svoj podpis vklesala v smer Kunaver-Drašlar. Arhiv Kazimirja Drašlarja
- 4 Mikec in Franc Štupnik - Cicko leta 1968 zmagoslavno na vrhu hindukuškega Lunkha Arhiv Kazimirja Drašlarja

osredotočil zgolj na eno dejavnost, zato imam malce manj globine, a seveda več širine.

Kar malo Kunaverjevi ste bili, čeprav ne v krvnem sorodstvu. Vaš gimnazijski učitelj Pavel Kunaver je bil poleg vašega očeta "glavni krivec" za vašo ljubezen tako do višin kot do globin, ki ste jih potem raziskovali z njegovima sinovoma. V gore ste odhajali z Alešem, v jame z Jurijem. Ste se kam odpravili tudi v četvero?

To je bilo povsem ločeno, Jurij je imel jame, bil je star planinec, ne pa alpinist; sicer je bil na odpravi na Makalu, a kot geograf. Aleš pa je bil *top of the top* v alpinizmu, njegova značilnost je bila, da je bil po eni strani atlet in po drugi intelektualec. Res pa je *ta stari* Kunaver, Pavel, učil tudi mojega očeta. Večkrat sem bil pri njih in so me kar nekako prenašali. Pavel je bil čudovit učitelj, vodil je ogromno mladinskih izletov na nižji klasični gimnaziji, kjer je učil geografijo, redno je organiziral izlete v jame, hribe, prvomajske izlete. Tisoče otrok je peljal v naravo in nikoli se mu ni nič zgodilo – to ni sreča, to je znanje. Doma je bilo ozračje takšno, da je omogočalo širjenje na sinova, še danes pa se cela vrsta ljudi pohvali, da je iz Kunaverjeve šole.

Kdaj sta se z Alešem prvič navezala na vrv?

Aleš me je najprej peljal plezat v plezalni šoli, mislim, da leta 1957. Na turi po koncu šole sem bil dodeljen Alešu Kunaverju in s še z enim dekletom naju

je navezal na vrv in smo šli plezat v Virensovo smer v Koglu.

Skupaj sta napletla precej velikih zgodb. Katere so bile najpomembnejše?

Nekaj jih je pa res bilo. Zagotovo obe odpravi, Hindukuš¹ in Anapurna.² Najprej pa Dru, ena od prvih velikih tur, tistih, v katerih se ne srečuješ samo s skalo, ampak vedno še s snegom, ledom, višino. To je bila zahodna stena v Druju, smer, ki se je pozneje v celoti porušila.³ S Šraufom sva potem preplezala Bonattijev steber. Veliko se nas je pripravljalo zanj. S Štupnikom sva se spravljal vanj in celo prosila Tineta Miheliča, ki je znal francosko, da nama je prevedel opis smeri. Tudi Mihelič se je lotil Bonattija, a je zaradi slabega vremena obtičal v njem in so ga chamoniški vodniki rešili. S Šraufom sva pod vtisom te epopeje šla v smer z ogromno opreme in hrane, pripravljena na veliko bivakov.⁴ Tudi zato je bilo plezanje počasnejše, na koncu pa zaradi vsega udobja, ki sva ga imela, nisva pohitela gor, ampak sva čisto pod vrhom Druja našla fantastično mesto – za dve klopi veliko ravno ploščo, ograjeno s kamnitimi ploščami – in se tam pozno popoldne odločila, da še ne greva na vrh. Kuhala sva si čajčke in juhice, hrane sva imela v izobilju in sva na tisti polici malo pod vrhom bivakirala in uživala.

Udobno je bilo kot v šotoru. To je bil najin Bonatti! Ko pa sva se spustila po normalni poti, po kateri vodijo turiste, sva spet uživala, si vzela čas, sedla na lep pomolček, začela jesti ... A naju je naenkrat nekaj dvignilo, tako da sva urno spakirala in nisva še prišla dvajset metrov stran, ko je zagrmelo in za avtobus velika skala je priletela ravno v pomol, ki ga potem ni bilo več. To je tisti občutek ...

Ravno v Bonattijevem stebru ste, kot ste dejali na predavanju, preplezali svoj najtežji raztežaj v življenju. Kaj mu je zvišalo stopnjo zahtevnosti?

To ni bil toliko težek raztežaj, kot je bil "svinjski" – ne "svinjsko" težak, ampak "svinjsko" nemaren. Nekdo pred nama se je v resnem raztežaju otrebil in so bili vsi oprimki zapackani. Ni bilo mogoče drugače, kot da si zagrabil za tisti ...

Z Alešem sta svoj podpis leta 1961 vklesala v smer Kunaver-Drašlar, ki vama jo je uspelo preplezati po večkratnem naskoku Sfinge v tako gosti megli, da bi jo lahko rezala z nožem.

To je bil star Alešev program, ki ga je začel s Tonetom Jegličem, nato sta poskusila s Sandijem Blažino, leta 1959 pa sva v Sfingi poskusila še midva. Takrat sva ugotovila, da s tehniko, znanjem in opremo, ki smo jo imeli, verjetno ne moreva priti tam čez brez vrtnja. Ta del Sfinge ima take žmule, zelo slabe razčlemba, vmes so pa gladki trebuhi. Kar danes preplezajo prosto, v nekaj urah, je nama vzelo tri dni. Potrebovala

¹ Odprava v Hindukuš leta 1968.

² Odprava na Anapurno II leta 1969.

³ Vzpon z Alešem Kunaverjem leta 1959.

⁴ Leta 1967.

4

sva svedrovce. Do trgovin v Celovcu je bilo takrat daleč, v tistih časih si za Avstrijo potreboval še vizum in do tega se ni dalo priti. So pa res vsi fantje, ki so delali v kovinarskih poklicih, delali različne kline, tudi svedrovce, a to Alešu, strojniku, ni bilo všeč. Rekel je, da potrebuje nekaj, kar drži, in tako sva prišla do t. i. *mauerhaknov*, štirioglatih zidarskih žebeljev, koničastih in z neka-kšno peto na koncu, ki sva jo zakovala nazaj, odrezala na štiri centimetre, prišpičila, zvrtila luknjo, in ko si ga zabil v luknjo, se je to mehko železo sprijelo s skalo, in če si ga zabil do konca, se ga praktično ni dalo več izpuliti. V železini si tako moral kupiti le nekaj žebeljev za obešanje slik – in Kunaver je rekel: "Midva sva sliki in se bova obešala na žebelje za slike."

Zelo slikovita sta bila med vzponom tudi s svojimi literarno-kulinaričnimi pregrehami.

To je bila znova ena Aleševih. Oba sva imela rada slanino in ko sva taborila na Col du Géantu, sva imela iglu in v njem velik kos slanine, ki se ga je dalo dobiti le po protekciji pri mesarju. Midva sva si ga privoščila in si ga ob večerji rezala, grela nad svečo ali zgolj žvečila. Tudi na koncu Sfinge, v zadnjem bivaku, ko se je izstopni kamin izkazal za relativno lahkega in sva imela do njega že praktično vse nadelano, sva se spustila nazaj in bivakirala. Vedela sva, da prideva dan pozneje iz stene, zato sva bila brezskrbna. Imela sva svečo, pekla slanino in brala španske romance.

Zdi se, kot da sta za Sfingo potrebovala več mesecev, ne pa le tri dni z dvema bivakoma.

Noči so dolge, noči so zelo dolge ... A za to morate imeti posebno družbo. Podobno je s prijateljem Barago,⁵ ki na trekingu prav tako recitira, na primer Menarta.

Preseliva se v Hindukuš. Kot ste omenili na predavanju, je ravno na odpravi v Hindukuš, ob spoznavanju odprav z vseh koncev sveta, dozorelo spoznanje, da moramo tudi Slovenci najti svojo pot v odpravarstvu v alpinizmu.

Takrat so bili odmevni angleški uspehi. Angleži so ves čas delovali kot osvajalci, mi smo bili kot zamudniki, v soseščini pa so bila močna središča: Avstrijci, Nemci z zelo zgrajenim slogom, ki ga odraža njihov malo samomorilski odnos, Italijani s svojimi Dolomiti, Comicijevo tehniko,⁶ ki jo je pri nas bolje predstavljal Sandi Blažina, pa Francozi s svojimi neverjetnimi uspehi. Vsi ti narodi so imeli za sabo tudi industrijo izdelave opreme, ki se je med njimi močno razlikovala. Nadalje, Angleži so zelo asketski pri hrani, Francozi so pravo nasprotje. Kaj pa mi? Nismo vedeli, kako najti neki kanon v prehrani. Sam sem bil na odpravah odgovoren za prehrano in sem na začetku sestavil jedilnik s pire krompirjem in

⁵ Andrej Baraga.

⁶ Leonardo Emilio Comici, italijanski alpinist, ki je opravil več kot 200 prvenstvenih vzponov v Dolomitih.

juhicami. Imeli smo hrano za dojenčke, ker bojda človek na teh višinah ne more živeti od česa drugega. Na taboru štiri pa sem opustil našo hrano in začel jesti šerpovsko. Imeli so vrečo čilija s česnom in vrečico čilija z vinsko rutico, kar naj bi sprostito mišice in olajšalo dihanje. Čista empirija! Jedel sem tudi *tsampo*, njihovo kašo, pečene kozje zrezke, čili, česen in pil čaj. Sami smo morali ugotoviti, kaj nam ustreza. Za sprostitev pa *fešta!* V baznem taboru smo imeli zabavo, da so se sprostile vse napetosti.

Navsezadnje so bila vsa ta spoznanja ključna, da je lahko slovensko odpravarstvo naredilo korak naprej in stopilo na vlak, ki smo ga lovili.

Seveda, vedno gre za tista znanja, ki niso nikjer zapisana. Kot pri velikih obrtniških mojstrih, ki so predajali svoje znanje samo posvečenim pomočnikom. To je način bivanja in odkriti smo morali svoj način bivanja, da smo se lahko prilagodili in stopili naprej. Saj so šle stvari naprej v alpskem slogu, ampak tiste drobnarije pa ostajajo.

Korak naprej je bila tudi odprava na Anapurno II leta 1969, ki je bila tretja jugoslovanska alpinistična odprava v Himalajo. Kako se je takratna odprava razlikovala od današnjih?

Ne vem, kako so videti današnje odprave, treba pa je vedeti, da je danes svet manjši. Če želite danes na Anapurno, se lahko pripeljete z letalom v Ongre in imate pol dneva do spodnje baze in ne več dvanajst ali celo štirinajst dni. Dolgi dostopni marši so nosili s seboj tveganje, nesreče, opikale so te bolhe, stenice in komarji pa pijavke, petkrat si dobil drisko, vse to ti je jemalo zdravje in zbijalo kondicijo. Ko sem pomrznil, je bilo treba hoditi dvanajst dni do Pokhare, danes pa pokličete helikopter in ste čez tri dni v Ljubljani, sam pa sem bil čez tri dni šele v tretji vasi. Po drugi strani pa je zahtevnost, ki se je plezalci lotevajo danes, neprimerno višja. Klobuk dol pred tem, kar se dogaja danes! Klobuk dol pred dosežki mladih generacij!

Navsezadnje klobuk dol tudi pred Anapurno II, ki je bila edini uspešen vzpon jeseni 1969, ki je odmeval ne le v Jugoslaviji, ampak tudi po svetu, sprejel vas je celo Tito.

To je bil res uspeh, toliko večji, ker je bil to uspeh začetnikov, česar se je treba zavedati, zato je toliko bolj odmevalo. Če bi doživeli neuspeh, bi si verjetno

marsikdo premislil, češ da je to izgubljena bitka in nima smisla vztrajati, ker pa je bila odprava uspešna in smo doživeli sprejem pri Titu, sta stvar in dejavnost dobivali težo. Zaradi sprejema so bili predstavniki Planinske zveze Slovenije zelo zainteresirani, da bi bil ta sprejem na Brdu. Da si je maršal vzel čas za alpiniste, je takrat nekaj pomenilo.

Vrh sta dosegla z Maticem Maležičem, a vajino osvajanje Anapurne so zapečatile številne prihode. Najprej sta bila soudeleženca v prometni nesreči oziroma celo dveh, potem ste mu s smučarsko palico po nesreči prebodli uho. Kakšno zaupanje se je vendarle razvilo med vama med vzponom na Anapurno II?

Matic je bil zelo zanimiv plezalec. Med nama je bila neka kemija in veliko sva se pogovarjala. Poleg Kunaverja je morda najbolje razumel, da se stvari obračajo, da je treba hitreje teči, če želimo ujeti vlak, kot je rekel Aleš. Bil je dobro izobražen in je že kar vedel ali slutil, da bodo šle stvari v pravo smer, da bodo odprave težje, da je stvari treba izvesti drugače.

Kdaj smo Slovenci vendarle ujeli ta vlak?

Priključek je bil najprej Makalu leta 1972⁷ in potem še tri leta pozneje.⁸ Zanimivo je to, da velika imena tedanjega časa niso prišla na gori Makalu I tako visoko, kot so prišli naši fantje. Da se plaz sproži, je potrebna majhna kepa, ki se začne valiti. V tem je po moje pomen tako Kunaverja kot Anapurne II. A iz Aleša Kunaverja ne smemo delati mita, tega si tudi sam ne bi želel, nedvomno pa ima svoje pomembno mesto v slovenskem alpinizmu – kot alpinist, kot vizionar in organizator, kot filmar, kot tehnik pa še kaj bi se našlo. ○

⁷ Leta 1972 so slovenski alpinisti v južni steni Makaluja prestopili magično mejo 8000 metrov, dosegli višino 8200 metrov in s tem kot himalajski začetniki razburili ves alpinistični svet.

⁸ Prvenstveni vzpon na Makalu po južni steni oktobra 1975 je pomenil dokončen prodor slovenskega alpinizma v svetovni alpinistični vrh, saj je bila to šele tretja preplezana stena v Himalaji. Na vrhu pete najvišje gore na svetu je na odpravi pod vodstvom Aleša Kunaverja stalo sedem članov: Stane Belak - Šrauf, Marjan Manfreda - Marjon, Janko Ažman, Nejc Zaplotnik, Viki Grošelj, Ivč Kotnik in Janez Dovžan.

Šport je ena najlepših stvari v življenju

Mire Steinbuch

Pogovor z Andrejem Kokaljem - Kokijem

S Kokijem sem se spoznal januarja 1996 na stojšču v Kramarci v severni steni Storžiča. Ničo Kregar, inštruktor v alpinistični šoli AO Matice,¹ je potreboval pomočnika za svojo skupino tečajnikov, ki jih je vodil v to priljubljeno zimsko smer. Sčasoma sem spoznal, da je Koki renesančni tip človeka, ki mu ne zadošča, da se ukvarja samo z eno ali dvema stvarima, temveč se želi naučiti in preizkusiti čim več dejavnosti. To mu je pomembneje od vrhunskosti v eni sami zadevi. Je profesor športne vzgoje, trener športnega plezanja, alpinistični inštruktor in trener fitnesa.

Preplezal je okrog štiristo alpinističnih smeri. Tri leta po plezalskem začetku sta s Tadejem Slabetom zmogla smer Niagara v Sassu Pordoi in prvo prosto ponovitev Zenijeve smeri v Piz Ciavazesu. Leta 1985 je preplezal Mrtvaški prt v Grandes Jorasses in naredil izpit za alpinističnega inštruktorja. Naslednje leto je prosto ponovil Direktno v Stenarju, Šimenc-Škarja v Dolgem hrbtu in Comici-Dimai v Veliki Cini. V športnem plezanju je preplezal smeri z ocenami do 7c (Bogovi so padli na glavo, Dovžanova soteska), na pogled pa do 7a. Bil je v bolivijski Cordillera Real in na plezalnih odpravah v Severni Ameriki, Avstraliji, Jordaniji in Južni Afriki.

Kako si zašel v alpinizem?

Tako rekoč s pruskega košarkarskega igrišča, če se malce pošalim. Takrat sem se začel zanimati tudi za hribe, v gimnaziji sem naredil tečaje za mladinskega in planinskega vodnika v letnih in zimskih razmerah. Luka in Miha Levstek in drugi fantje so plezali na grajskih Šancah. Ko sem poskusil, jih nisem več spustil iz rok. To je bilo poleti 1979, ko sva začela s Tadejem Slabetom - Tedijem tam trenirati. Vpisala sva se v Akademski alpinistični odsek. Do pomladi naslednjega leta, ko smo se kot tečajniki preselili na Turnc, sva bila že dobro navita. Za zaključek alpinistične šole me je Janez Sabolek peljal v smer Jesih-Potočnik v Debeli

peči. Tadej se zaključnega izleta ni udeležil, zato sva šla sama v Smer nad kapelico nad Jezerskim. Res je samo trojka, vendar je vrh ostala v nahrbtniku. Naslednji dan sva šla v Grintovčev steber. Nato se je začelo. Ljubljansko v Paklenici sva preplezala devet mesecev po najini prvi smeri. Tedi je bil zelo zagnan.

Torej si imel srečo, ker je bil tvoj sosed?

Gotovo je bil on gonilna sila. Že v prvem letu sva plezala smeri do zgornje šeste stopnje. Plezala sva tudi v naših hribih, vendar največ v Paklenici, kamor sva šla štirikrat na leto. Plezala sva v krajših smereh, zdi se mi, da so bile bolj pomembne ocene kakor alpinizem. Naredila sva tudi nekaj srečnih bedarij. Zamikali so naju Dolomiti, leta 1982 sva v Punt Civetti uspela v smeri

¹ PD Ljubljana-Matica.

Andrich-Faè. Takrat sem bil star 22 let in sem v Raz mojstranskih veveric v Sfingi peljal sedemnajstletnega Igorja Jamnikarja. Sledile so klasične smeri v naših hribih. V prvem raztežaju Šlosarske v Triglavu je Tadej padel in si poškodoval nogo, vendar ni hotel odnehati. To je ena redkih skupnih smeri, ki sem jo izključno jaz plezal v vodstvu, ker si je moral on z eno roko podpirati nogo.

Sta jo preplezala?

Sva.

Ukvarjaš se z več športi ...

Preveč ... plezanje, karate, košarka, tenis, boks, triatlon.

Kaj najdeš v boksu? Zakaj te privlači?

Predvsem je to moški šport. Pri košarki se rekreativci večkrat spremo, lahko rečem, da v boksu tega praktično ni. To je težko povedati ...

Poskusi!

Ko sem bil v športnem plezanju res dober, sem imel za druge dejavnosti premalo časa. V Dovžanovo sotesko sem hodil po trikrat na teden. Že na fakulteti sem imel svoj princip. Čeprav sem vse življenje igral košarko, sem

V sezoni 1993/94 sem na OŠ Valentina Vodnika v Šiški postavil balvansko steno. V tem letu sem začel poučevati na Škofijski gimnaziji, kjer sem pregovoril vodstvo, da smo postavili plezalno steno. Odprl sem plezalno šolo, v kateri so med drugimi začeli Asja Gosar, Klemen, Klara in Katarina Kejžar, Ana Ogrinc, Polona Dobrovoljc, Katja Kadič in mnogi drugi.

za ekipni šport izbral odbojko, ker je nisem znal, in ples, čeprav nisem bil plesalec. Razmišljal sem komplementarno. Vedno sem se posvetil eni stvari, potem pa sem bil nezadovoljen, ker sem postal preveč enostranski. Poleg plezanja sem igral, in jo še vedno, košarko, in tenis. To sta eksplozivna športa, ki mi dajeta posebno zadovoljstvo. Sem pač tak ... *multitip* in sem porabil kar nekaj časa, da sem se sprijaznil sam s seboj, s tem, da sem večstranski. Nikjer se pa nisem resnično našel. Boksati sem začel pred sedmimi leti. Boks izboljšuje motorično koordinacijo. Ura in pol intenzivnega treninga z dvajset let mlajšimi veča

1 Andrej Kokalj - Koki Foto: Mire Steinbuch

2 Hvar, Sveta nedelja Foto: Tadej Slabe

3 Ironman Barcelona Challenge
Foto: Organizator

4 Balvansko plezanje, Rocklands v Južni
Afriki Foto: Tomaž Bevk

splošno kondicijo in krepí mišični steznik.

Pred dvema letoma in pol sem postal tekač. Ko sem bil mlajši, mi tek ni bil izziv, brez treninga sem lahko pretekel ljubljanski tek trojk na 28 kilometrov, sedaj pa rad tečem. Pretekel sem štiri maratone in več kakor deset polovičnih. Pretečem samo okoli 800 kilometrov na leto, dobri tekači jih še enkrat toliko. Tudi kolesarim in plavam.

Si bil prvi oziroma med prvimi v Ljubljani, ki je začel z umetnimi stenami?

Prvi. Leta 1990 sem začel v telovadnici v Jaršah, ki jo je imela Matica. Tam sem bil tri leta trener, med tečajniki so bili tudi Matjaž Jeran ter zdajšnja inštruktorja Jaka Prijatelj in Mare Zdravec. Takrat so se začela tekmovanja za mlajše kategorije v Sloveniji. V sezoni 1993/94 sem na OŠ Valentina Vodnika v Šiški postavil balvansko steno. V tem

letu sem začel poučevati na Škofjski gimnaziji, kjer sem pregovoril vodstvo, da smo postavili plezalno steno. Odprl sem plezalno šolo, v kateri so med drugimi začeli Asja Gosar, Klemen, Klara in Katarina Kežar, Ana Ogrinc, Polona Dobrovoljc, Katja Kadič in mnogi drugi. 1995. sem organiziral prvo srednješolsko državno prvenstvo v športnem plezanju, letos je bila dvajseta tekma. Pri tem gre za sodelovanje med PZS, Zavodom za šport Planica in našo šolo. Bil sem med prvimi, ki je ločil kategorizirane tekmovalce od nekategoriziranih. V tej vrsti plezanja je med obema skupinama velika razlika. V prvi plezajo od spodaj navzgor s sprotnim vpenjanjem vrvi, v drugi so od zgoraj varovani z vrvjo. Še vedno so prišli vsi najboljši plezalci in plezalkice: Martina Čufar, Maja Vidmar, Natalija Gros, Mina Markovič, Klemen Bečan itd.

So v šolskem učnem načrtu predvidene tudi ure za plezanje?

Šolski aktiv ima določeno svobodo pri sestavljanju učnega načrta. V našem načrtu je predvidenih deset ur na leto. Nekaterim bolj ustreza velika stena, drugim mala, nekateri se bojijo višine. Poleg teh ur je dvakrat na teden tudi plezalni krožek; enkrat na veliki steni in enkrat na balvanski.

Ali veš, kako je na drugih šolah?

V Sloveniji je veliko sten, ki se ne uporabljajo. V določenem obdobju je bila plezalna stena standard, bila naj bi v vsaki telovadnici. Vendar mora za steno stati nekdo, ki se bo s tem ukvarjal. V veliko primerih so postavili stene kar tako, zaradi *biznisa*. In te danes neizkoriščene samevajo. Lahko bi rekel, da je bilo dobro zamišljeno, vendar stena ne *paše* ravno v vsako okolje, v vsako telovadnico, tako kakor niso roket, košarka ali odbojka doma v vsakem kraju. Športni pedagogi športnega plezanja ne dajo v učne načrte. Nekaj ga sicer je, vendar ni razširjeno. Danes se učitelji športne vzgoje izogibajo nevarnim oziroma rizičnim športom.

Zakaj?

Zaradi tožb pri poškodbah. Zaradi tega je športna vzgoja izgubila raven. Padla je tudi pripravljenost otrok.

5 Koki, za njim Ničo Kregar, pod vrhom Huayne Potosí, 6088 m, Cordillera Real, Bolivija Foto: Mire Steinbuch

Padla je tudi pripravljenost otrok. Iz različnih vzrokov. Eden je tehnološki – zaradi računalnikov so bolj zasedeni, manj se gibajo, hitra prehrana povečuje težo ... Sama športna vzgoja je izgubila tudi zato, ker se profesorji bojijo vsebin, nevarnih za poškodbe, čeprav gimnastika in akrobatika razvijata splošno motoriko.

Zakaj?

Iz različnih vzrokov. Eden je tehnološki – zaradi računalnikov so bolj zasedeni, manj se gibajo, hitra prehrana povečuje težo ... Sama športna vzgoja je izgubila tudi zato, ker se profesorji bojijo vsebin, nevarnih za poškodbe, čeprav gimnastika in akrobatika razvijata splošno motoriko. Glede tožb pa – mi jih še nismo imeli. Veliko se da rešiti z dobrim odnosom, a ne vsega.

Zakaj so naše ženske v članskem tekmovalnem plezanju boljše od moških? Martina Čufar, Maja Vidmar, Natalija Gros, Mina Markovič – nasproti njim stoji Klemen Bečan, morda še Domen Škofic, Jernej Kruder?

Prej so bili še Tadej Valjavec in Aljoša Grom, Jure Golob ...

Ampak dekleta zmagujejo, dobivajo medalje; edino Bečan je enkrat zmagal v svetovnem pokalu.¹ Kje je razlog?

Več jih je. Dekleta so bolj predana. Uspešno sodelujejo s trenerji in so jih pripravljena poslušati. Fantje so se večinoma kmalu osamosvojili in trenirali sami. Rekel bi, da so bolj vodljive. Za uspeh je zaslužnih nekaj trenerjev. Martino je treniral Tomo Česen, Roman Krajnik ima veliko zaslug za uspehe, v zadnjem času tudi Simon Margon. Nikogar ne želim užaliti, vendar menim, da je svetovni vrh pri ženskah vsaj trikrat ožji kakor pri moških. V sami špici pa je pri obeh huda konkurenca, o tem ni doma.

Sama konkurenca znotraj ženskega vrha je primerljiva s tisto pri moških?

Seveda, konkurenca znotraj špice ni sporna, razlika je le v tem, da je tistih fantov, ki lahko pridejo v finale in med prve tri, vsaj trikrat

toliko kolikor deklet. Za primerjavo – Slovenci smo smučarski narod, danes je težje doseči dober rezultat v športnem plezanju kakor v smučanju. Če pogledaš, koliko držav se ukvarja s smučanjem in koliko s športnim plezanjem, jih je v smučanju manj.

Kadeti in mladinci zmagujejo na mednarodnih tekmovanjih, ko pridejo med člane, pa ne napredujejo, obstanejo.

Hm, po mojem bi Domen Škofic lahko ovrgel to teorijo. Načeloma je tako ... zadnjič sem poslušal zanimiv intervju z Marjanom Fabjanom, nekdanjim trenerjem Urške Žolnir. Zdi se mu narobe, da pred dvanajstim letom otroci sploh tekmujejo. Ko začnejo tekrovati, morajo biti vsi zmagovalci. Ko jih začneš pošiljati na tekme, pa so večinoma poraženci. Otrokom je treba šport približati skozi igro, ne skozi tekmo. To se mi zdi zelo pomembno, kajti do sedemnajstega leta je lahko otrok že vsega naveličan in izpraznjen, *skurjen* zaradi velike količine tekem. Prekmalu začnejo tekrovati, delati na moči in jemati vse zares. Morali bi se le veseliti, ostati zdravi in motivirani ter delati na tehniki. Vendar rezultate forsiramo tudi zaradi pritiska ambicioznih staršev.

Mar ni o tem pisal Uroš Perko?²

Da, on je prišel z idejo, naj se otroci predvsem zabavajo. Po svoje imamo v Sloveniji dober sistem, z edino napako, da je preveč tekem. Če začnejo tekrovati pri osmih, devetih letih, imajo pri petnajstih morda že vsega vrh glave. Ampak to velja skoraj za vse slovenske športe. Francozi začnejo sistematično trenirati pri petnajstih, šestnajstih letih in talentirani hitro ujamejo najboljše.

Pred dvema letoma si se vrgeš v triatlon. Do sedaj je tvoj največji podvig ironman v Barceloni, a tudi Slovenski alpski triatlon³ je bil velik zalogaj.

Takoj moram povedati, da tu nimam pomembnih športnih rezultatov, to so osebni podvigi. Bil sem tako zagret, da sem v pol leta prišel do *ironmana*. To je dosežek, po drugi strani pa tudi neumnost. K sreči sem znal kar dobro plavati že prej, nekaj malega sem tudi tekel. Leta 2011 sem bil star 52 let in rekel sem si, da moram v življenju preteči vsaj en maraton. Po petnajstih treningih sem pretekel ljubljanskega. Nato sem začel teči dvakrat na teden. Nekajkrat sem prevozil tudi maraton Franja.

Zaradi operacije karpalnega kanala na roki nisem mogel plezati. Kolega mi je predlagal, naj pokusim triatlon. Pa sem ga. Začel sem s triatlonom za vsakogar, to so krajše razdalje. Potem sem šel na drugega, tretjega ... in tako se je začelo. Vsakič malo daljše in težje, nato *polironman* pri Nežiderskem jezeru pri 35° C. Spet sem si rekel: če ne bom zdaj, ne bom nikoli. Na spletu sem iskal primeren pravi *ironman*. Izbral sem II. ligo, še vedno dovolj prestižen *challenge* v Barceloni. Glede na moje preplavane, pretečene in prekolesarjene kilometre je bilo kar napeto, vendar sem čutil, da bo šlo. In sem ga zmogel. Potem sem bil še na mnogih tekmah.

Kako si prišel do ideje o Slovenskem alpskem triatlonu?

Še sam točno ne vem, kako ... Bilo je podobno, kakor ko plezaš po hribih, gledaš stene okoli sebe in ugotavljaš, kje bi mogoče še šlo. Jaz sem se "raztegnil" po slovenskem prostoru. Poleg tega, da sem triatlonec, sem tudi plezalec. Gledaš, kje bi lahko potegnili kakšno linijo, odpirajo se možnosti. Iz Piranskega zaliva s kolesom v Vrata in po Slovenski smeri na Triglav se mi je zdela zelo lepa linija. Vesel sem, da mi je uspelo. Ni mi šlo toliko za čas, bolj za to, da mi uspe. Sicer imam še nekaj idej, vendar ne vem, če jih bom uresničil.

Plezalna šola?

Vzgojili smo kup državnih prvakov. Mlade bomo letos poslali na tekme v zahodno ligo, ne na državno prvenstvo. Resnično sem vesel in hvaležen, da je šlo v vseh teh letih skozi naše roke in na tekme na stotine mladih, a brez hujših poškodb. ●

¹ Intervju je bil narejen maja letos, Jernej Kruder pa je konec avgusta na svetovnem balvanskem prvenstvu v Münchnu priplezal do srebrne kolajne.

² Planinski vestnik, 2013, št. 10.

³ Planinski vestnik, 2013, št. 11.

Police bogov

Večna pot okoli Viša

Hinko Rejec

Spoznal sem jih v otroških letih ob branju knjige *Kjer tišina šepeta*. Nekaj pravljичnega in vznemirljivo skrivnostnega se skriva v njihovem imenu. Srhljiv Avčinov opis nihajnega prečenja je mlado dušo ponesel daleč v takrat še nedosegljiv svet tovrstnih pustolovščin. Dolga leta so se po Policah sprehajali le bogovi in redki smrtniki, lansko poletje pa sva se nanje podala s prijateljem.

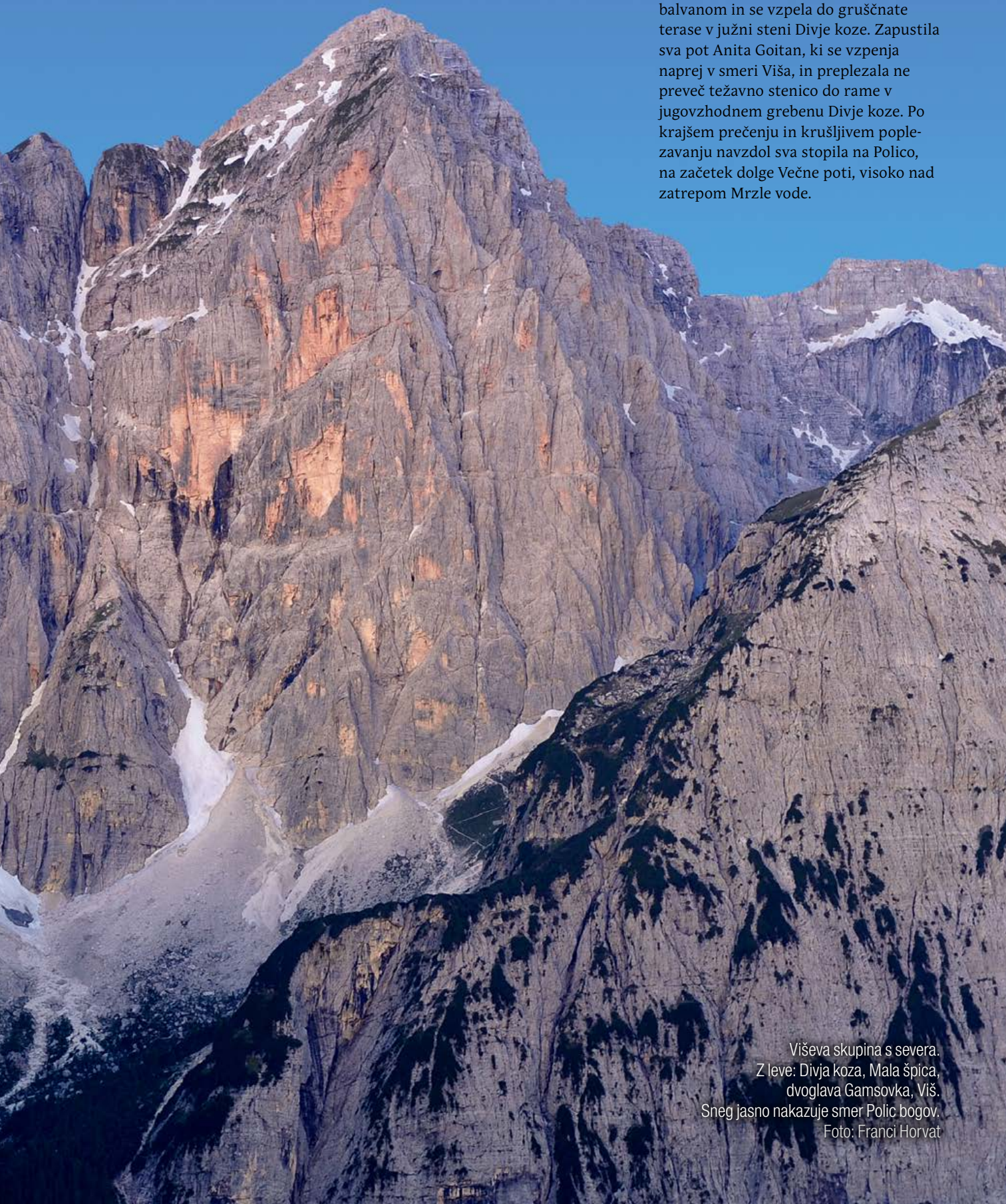

Za začetek sva z Matijem želela doživeti čar nekdanjih časov, ko so poti v neznane gore utirali pionirji, zato sva noč pred turo prespala na travnih livadah nad kočo Corsi. V svetosti hribovske noči se pod

milijoni migetajočih zvezd sliši tih pogovor, katerega prekinja premišljevanje o prihodnjem dnevu. Uresničujejo se dolgoletne sanje. Sladko spanje pa nenedoma prekine glas le nekaj metrov stran od mene: "Ma, kej smo še na *puti*?"

So to bogovi ali duhovi? Ne, le skupina primorskih plezalcev je, ki sestopa s plezalne ture in me v trdi temi komaj za kakšen meter zgreši. Vse se srečno in neopaženo konča, le mirno spiva naprej, jutri bo velik dan!

Zjutraj sva odvečno kramo pustila za balvanom in se vzpela do gruščnate terase v južni steni Divje koze. Zapustila sva pot Anita Goitan, ki se vzpenja naprej v smeri Viša, in preplezala ne preveč težavno stenico do rame v jugovzhodnem grebenu Divje koze. Po krajšem prečenju in krušljivem poplezavanju navzdol sva stopila na Polico, na začetek dolge Večne poti, visoko nad zatrepom Mrzle vode.

Viševa skupina s severa.
Z leve: Divja koza, Mala špica,
dvojlava Gamsovka, Viš.
Sneg jasno nakazuje smer Polic bogov.
Foto: Franci Horvat

Sprehajališče gorskih duhov

Na začetek privede čez vzhodno steno Divje koze tudi smer, ki so jo leta 1913 preplezali Julius Kugy, Erwin in Hermina Poech ter vodnika Anton Oitzinger in Osvaldo Pesamosca. Zadnji je podvig ponovil leto pozneje, tokrat z mladim Kugyjevim prijateljem Vladimirom Douganom. Namenila sta se kot prva prečiti Police bogov čez severne stene Divje koze in Gamsove matere do stika z Viševo Severovzhodno debrijo. Tod se je potikal že Osvaldov prednik Pesamosca - Louf, Volk iz Reklanice, ki pa mu ni uspelo ugnati težavnega mesta pod Malo špico. Zato je bil Osvaldo prepričan, da so Police neprehodne, in ga je Dougan komaj pregovoril, da sta šla. Z Matijem koračiva po široki in udobni polici, ki se počasi izvija iz vzhodne v severno steno Divje koze. Predstava je veličastna: z vsakim korakom se razgled nekoliko spremeni. Z navpičnih severnih sten Trbiške Krniške špice pada v zeleno dolino Mrzle vode pa se spet preko nabrušenega grebena Zadnjih Lastavic prekopicne globoko v Žabniško krnico s Pellarinijevo kočjo. V ozadju v nebo že kipi gladka vzhodna stena Viša. Bolj

Spust v Severozahodno dever

Foto: Hinko Rejec

ko se približujeva temnemu kotu pod Malo Špico, ožja postaja polica, dokler ne postane tako ozka, da se počutiš, kakor bi drobil po vrvi nad strašnim prepadom. Pred nama pa že straši znamenita skala, ki v celotni širini zapira prehod po polici, tik pod svarečim prstom Male Špice. Kar poldrugo uro sta Dougan in Pesamosca potrebovala, da sta med skalo in steno s cepini skopala jarek, okrog skale vrgla vrv in jo pritrčila tako, da sta ob njej lahko varno prečila izpostavljeno mesto. Danes nam prehod olajša jeklenica, pogled med nogami v petstometrski prepad pa še vedno na tem mestu zahteva *korajžo*. Polica v nadaljevanju postane prav krotka, ovija se v isti višini okrog Male špice in Turna. Veselo koračiš in se ne moreš bolj strinjati s Kugyjem: "Zdi se mi, kot da so velike gore zgradile okrog svojih skalnih teles poti, ki jim pravimo police, zato da bi se po njih sprehajali ljubi gorski duhovi. Vedno imam občutek, da sedé za prvim vogalom in blaženo uživajo razgled.

Vedno stopam po policah poln spoštljivega pričakovanja."

Ko je konec 19. stoletja Kugy začel vse pogosteje zahajati v Zajzero, so bile severne stene Viša in sosednjih gora še deviške. Kakšno darilo za pionirja! Leta 1901 se je z Graziadiom Bolaffijem, Jožetom Komacem in Antonom Oitzingerjem zagnal kar naravnost proti vrhu Viša, skozi Severovzhodno dever. Po vseh težavah pri dostopu na Mali Viš in "medvedjem plesu" treh ljudi, ki so sestavljali živo lestvico, medtem ko je četrti z njihovo pomočjo preplezal navpičen prag v debri, so si moške na travnatih balkonih, že visoko nad vznožjem stene, odpočili. Prav tu je imel Kugy priložnost opazovati srečanje dveh gamskih skupin, ki je dalo pobudo za odkritje Police bogov. Tudi z Matijem sva to mesto izkoristila za krajši počitek, preden sva se po Večni poti podala naprej v neznano.

Popotovanje okrog Viša

Polica, široka in vabeče zelena, polna gorskega cvetja, vodi rahlo navzgor proti naslednjemu razu. Na drugi strani pa, uf, kakšen prepad! Stena šine tu nekaj sto metrov previsno, nato pa še dlje do velikega snežišča pod Malim Višem. Kako se je počutil Emilio Comici, prvi mož, ki je preplezal celotne Police bogov, ko je stal tukaj in tuhtal, kako bi se s prijateljem pregoljufala na drugo stran tega brezna, na udobno nadaljevanje Police? Konec avgusta leta 1930 sta se po Severovzhodni debri vzpenjala slavni tržaški alpinist in njegov sopezalec Mario Cesca. Ko sta dosegla Polico, sta nadaljevala po njej desno do raza in po zelo izpostavljenem prehodu priplezala na ozko poličko, kjer je Comici zabil zanesljiv klin. Tedaj se je zgodila visoko v amfiteatru gladkih, z vitkimi stolpi ozaljšanih Viševih sten akrobatska predstava, tisto slavno nihajno prečenje, ki ga danes na žalost ne izvajamo več. Comici se je po vrvi spustil enajst metrov ob previsni zajedi, nato pa še kakih petnajst metrov po zraku. Od tod je zanihal pet metrov proti desni, zgrabil skalni rob in splezal na nadaljevanje police. Ves čas ga je Cesca zanesljivo varoval z dodatno vrvojo, nato pa ponovil postopek in se pridružil prijatelju. Francetu Avčinu, ki je leta 1939 s tovarišijo opravil četrto prečenje Police bogov, se izvedba nihaja ni tako dobro posrečila. Na vrsti je bil zadnji izmed trojice. "Sedaj pa *Bog i sreča junačka*, gremo! Do roba ni nič. Iz zadnjega stojišča zagledam dva radovedna obraza na ozki polički, petnajst metrov nižje in precej vstran. Vrv vodi v napetem loku k steni do klina pred njima. Malo neprijetno mi je, ko se odrinem od

Skrivnostni dogodek na Policah bogov

Znamenita skala, ki se je neznano kdaj znašla na Polici pod Malo špico (Bogovi jo preskočijo?) še vedno skriva pojasnilo o incidentu, ki se je pripetil poleti vojnega leta 1917. O njem je šele dvajset let pozneje spregovoril Hans Klug, poročnik avstrijske vojske in avtor številnih plezalnih smeri v Viševi skupini. Leto pred koncem vojne se je domislil, da bi zavarovali edino težavno mesto na tedaj znanem delu polic. 3. avgusta 1917 je v ta namen zabil dva močna klina in ju povezal z novo konopljino vrvjo.

Tri tedne zatem je Police želel prehoditi Klugov kamerad, poročnik Hans Stagl, ki pa ga je pri skali čakalo zelo neprijetno presenečenje. Preden se je zaupal pritrjeni vrvi, si jo je поблиže ogledal. Zgrožen je opazil, da je bila na več mestih narezana, tako da so jo skupaj držala le še posamezna vlakna. Če bi se je oprijel, bi strmoglavil pod steno Male špice. Kdo je kriv za to podlo dejanje?

Položaji italijanskih alpinov so bili daleč na grebenih Poliških špiikov, poleg tega bi le stežka dostopili do Polic, ne da bi jih nasprotnik opazil. Odgovor se tako morda skriva v naslednji prigodi. Šest dni pred Staglovim odkritjem so se skozi Severovzhodno deber do Polic povzpeli Julius Kugy, trije avstrijski častniki in štirje cesarski lovci, med njimi Vladimir Dougan. Medtem ko so Kugy in častniki počivali, so se lovci pod vodstvom Dougana podali po Polici v smeri Divje koze, vrnili pa so se šele po več urah. Je bil torej sam Vladimir Dougan, prvopristopnik tega dela polic, tisti, ki je narezal vrv? Bil je Kugyjev učenec in dober prijatelj, podobno kakor njegov vzornik pa ni maral nasilja nad gorami, zato ga je zavarovanje prehoda mimo skale gotovo prizadelo. Strašna domneva, pravega odgovora pa verjetno ne bomo nikoli izvedeli.

stene in zdrsnem v prosti zrak. V takem položaju je najbolje, če prezirljivo pljuneš v globino. Spušчам se hitro in obstanem kak meter visoko nad tovarišema, a daleč vstran. Prožno niha vrv ob vsakem gibu. Na tako imenitni in visoki gugalnici pa res še nisem sedel! Sukanje vrvi se ustavi, a tako da tovarišema kažem hrbet. Pritegnila bova, drži se! In res sta pritegnila, na vso moč celo. V hipu sta me postavila nazaj na glavo." Šele po več poskusih sta Miha Potočnik in Drago Korenini ubogega Franceta potegnili k sebi na varno.

Pred leti je skalni podor tako izmaličil steno na mestu nihajne prečnice, da je ta odletela v zgodovino, prehod pa sedaj poteka nekoliko višje. Z Matijem prvič danes razvijeva vrv in se skozi zajedo spustiva prav na tisto poličko, s katere se je včasih začel spust v nihaj. Nova pot pelje od tod vodoravno preko previsnega odloma, ob pomoči ne najbolj zanesljive fiksne vrvi, ki je v krušljivo skalo pritrjena s svetrovci. Telovadba je kar napeta, pod nogami je razkošje zraka. Še en spust in sva na nadaljevanju Police, ki pohlevno vodi naprej proti severovzhodnemu razu Viša.

Comicija in Cesco žene naprej radovednost, kaj se bo novega razkrilo njunim očem. "Vznesena občudujeva mogočno severno steno Viša, en sam blodnjak grap, kaminov in manjših sten, ki se spodaj izgublja v neznanem. Pod najinimi nogami je neprekinjeno ostenje, polica pa naju varno pelje naprej skozi to divjo lepoto." Z Matijem jima slediva. Glej popotnika na Večni poti, iz tesni na zračni raz, v novo mračno deber pa spet na sončni raz. Potujeva naprej, zdaj po široki skalni cesti, zdaj po ozki laštici, izvešena nad prepadom. Kaj se skriva za naslednjim robom? Kakor bi bila pionirja, živiva za naslednji korak, za nov pogled na še nepoznano pot. Živiva! Brezno Špranje pod nama je vse globlje, na nasprotni strani pa naju prijazno pozdravljajo sončni visokogorski pašniki Nabojša. Polica naju zvesto vodi daleč naprej proti zahodu, dokler se ne začne spuščati proti veličastni globeli Viševe Severozahodne debri. Bliže kot je dno debri, ožja postaja, dokler ne postane že prav nesramno izpostavljena, nato pa neprehodna. S tega mesta so Avčin in tovariša preprosto skočili kake štiri metre globoko v razmehčano snežišče na dnu

Prehod mimo skale pod Malo špico
Foto: Hinko Rejec

grape, midva pa se morava spustiti po vrvi čez dvajsetmetrski previs. Zdaj sva v Severozahodni debri, skozi katero poteka še en ne pretežaven prehod s severne strani na Viš.

Preko sončnih ostenij k Mojzesu

Spet je bil Julius Kugy tisti mož, ki je z vodniki prvi priplezal na vrh Viša s strani Špranje. Leta 1910 je z Bolaffijem, Oitzingerjem in Pesamosco odprl smer čez severno in zahodno steno Turna nad Zadnjo Špranje, leto zatem pa z Oitzingerjem in Jožetom Komacem po dnu Severozahodne debri. Delček te smeri preplezava tudi z Matijem, saj se morava po njej povzpeti za približno sto metrov, da spet vdeneva Polico, ki široko-grudno vabi na nadaljevanje prečenja. Tudi Avčin, Potočnik in Korenini so v Severozahodni debri brez težav našli pravo smer in odšli preko sončnih ostenij. "Poliški Špik se že kaže v vsej svoji vzvišenosti. Nenadoma se lašte razširijo v prostorno gredo, široko kot

cesta, in obenem v ostrem kotu zavijejo okrog rezanega stebra v levo, že proti Škrbini Zadnje Špranje. Na skrajni točki smo. Kakor kljun mogočne ladje reže skalovje Viševe gmote svoje brazde v zeleno valovje Špranje." Polica je tu res neprekosljiva. S popoldanskim soncem obsijana se vklesana v navpične stene ovija ves čas v isti višini okrog Turna nad Zadnjo Špranjo.

Z Matijem se sprehajava kot bogova, z rokami v žepih, in občudujeva pravljične prizore, ki se odstirajo pod nama. V navpične stene Poliških špiikov se zaganjajo divji ozebniki, pod katerimi bučijo slapovi, nad zelenimi preprogami ruševja pa se grozeče postavljata vitka stolpa Mazzeni in Lazzara. Včasih naju Polica spet prizemlji, tu se močno zoži ali pa je preprosto zmanjka, tam postane nemarno krušljiva. Eno takih mest naju prisili k spustu po vrvi, prehod do nadaljevanja police pa je še najbolj podoben navpik zorani njivi, kjer bi najbolj prav prišla v vsaki roki po ena motika. Miha Potočnik ni imel lahkega dela: "Opraviti si je dal s klini, a kjer je poskusil, povsod se je vse razrahljalo, tako da jih je kar s prsti lahko spet populil. Ni šlo drugače, kakor da je kratko malo zasadil ročaj kladiva v pesek na polički in se, drzno tvegajoč, potegnil kvišku. Po hudem ro-bantenju je srečno na trebuhu obležal na polici." Z Matijem se tveganemu mestu izogneva s prečenjem nekoliko dlje, dokler se zgoraj ne pokaže dokaj enostaven, a še vedno precej krušljiv prehod. Polica naju sedaj zanesljivo vodi naprej in skalni Mojzes na Škrbini Zadnje Špranje naju pričakuje z odprtimi rokami. A pogledj, kdo mu sedi ob nogah in naju veselo pozdravlja? Comici in Cesca sta pa Avčin s tovarišema, tam je mrki Pesamosca, ob njem pa mladi, zagnani Dougan. Oblake dima puha v zrak stari Kugy s pipo v rokah. Hvala vam, pionirji, da sva lahko skupaj z vami doživela to fantastično popotovanje!

Večna pot

Police bogov se s Škrbine Zadnje Špranje nadaljujejo preko južnih ostenij Viša, Gamsove matere in Divje koze. Takoj za škrbino se nekaj časa pretikajo med ostanki položajev iz prve svetovne vojne, kmalu zatem pa se končajo pred navpično steno nad globoko grapo. Pot preko nje poznajo gamsi, vendar je polička tako nizko nadstrešena, da morajo nemara tudi oni po kolenih. Mimo ogromnega naravnega okna se polica prebija naprej preko Viševe jugovzhodne stene, vendar le redkokje še pokaže zobe.

Ob stiku z običajno potjo na Viš se lahko povzpne do poti Anita Goitan in nadaljujemo po njej. Tako sta na svoj veliki dan storila tudi Comici in Cesca, seveda pa sta plezala brez umetnih pomagal, saj so pot zavarovali pozneje. Lahko pa se spustimo do široke travnate gredine tik pod znano "galerijo". Po njej popolnoma brez težav v rahlem

Prihod police v Severozahodno deber
Foto: Hinko Rejec

vzponu prečimo ostenja Gamsove matere, Turna, Male špice in Divje koze do gruščnate terase, kjer se Police snidejo s svojim začetkom in tako sklenejo svojo "večno pot". ●

informacije

Police bogov so zelo izrazit sistem polic, ki v dolžni okrog šest kilometrov in na nadmorski višini od 2200 do 2300 metrov obkroži ožjo Viševo skupino. Prva sta jih v celoti preplezala Emilio Comici in Mario Cesca 31. avgusta 1930. Odkril in poimenoval jih je Julius Kugy. Ta je ob prvenstvenem obkroženju Comicija pozdravil z besedami: "Prehodili ste Večno pot!"

Če smo hitrega koraka in se ne varujemo prepogosto, jih lahko prehodimo v enem dnevu. Nemara je najbolje začeti pod "galerijo" na poti, ki pelje od kočice Corsi na Viš, nato pa opraviti prečenje v smeri "kakor se meša polenta" (nasprotni obračanju urinega kazalca). Police po južni strani obkrožijo Gamsovo mater/Alta Madre dei Camosci, 2518 m, Turn/Torre delle Madri dei Camosci, 2503 m, Malo špico/Innominata, 2463 m, in Divjo kozo/Cima di Riofredo, 2507 m. Iste gore obkrožimo spet po severni strani in preko Severovzhodne debris/Gola Nord-est prestopimo v ostenje Viša. Preko Viševe vzhodne in severne stene v rahlem spustu dosežemo Severozahodno deber/Gola Nord-ovest. Tu se malo povzpne in nadaljujemo prečenje severne, zahodne in južne stene Viševega predvrha Turna nad Zadnjo Špranjo/Cima de lis Codis, 2380 m. Tako dosežemo Škrbino Zadnje Špranje/Forcella

Mosè, 2271 m, Police pa se nadaljujejo preko jugovzhodne stene Viša do stika z običajno potjo. Plezalska mesta na Policah niso težavna, zraka pod nogami pa je večinoma več kot dovolj. Vsaj en spust ob vrvi je obvezen (v Severozahodno deber), še trije ali štirje pa so zelo priporočljivi. Sidrišča so urejena. Najbolj delikatna mesta so nekatere krušljive prečnice v stenah Turna nad Zadnjo Špranjo. Za pomoč pri varovanju so ponekod zavrtni tudi novejši svedrovci.

Literatura: Gino Buscaini: *Guida dei Monti d'Italia: Alpi Giulie Italiane e Slovene*. CAI-TCI, 1974.

Tine Mihelič: *Zahodne Julijske Alpe: Viševa skupina: ture na območju kočice Pellarini*. 1979 (tu najdemo kratek povzetek Buscainijevega opisa).

France Avčin: *Kjer tišina šepeta*. Mladinska knjiga, 1980.

Julius Kugy: *Iz življenja gornika*. Obzorja, 1968.

Emilio Comici: *La "Via Eterna": Primo giro completo della Cengia degli Dei*. V: *Alpi Giulie*, št. 3–4, 1931. C.V.C.: *Nelle roccie dell'Jof Fuart*. V: *Alpi Giulie*, št. 4–5–6, 1914.

Ingomar Pust: *1915–1917: Il fronte di pietra. La guerra sulle Alpi Giulie e dal Carso al Grappa*. Mursia, 1987.

Zemljevid: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Izginuli

*Kdor misli na posledice, ne more biti pogumen.
(Kavkaški pregovor)*

Foto: Dan Briški

Davnega leta 1967 sva z Jakom – Janezom Uršičem v chamoniški ENSI (Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme – Nacionalna šola smučanja in alpinizma) sobo delila z dvema Japoncema. Eden od njiju je bil Naomi Uemura, majhen, čokat, vedno nasmejan, vetrove je spuščal na ves glas, kar ga je še posebej zabavalo. Prvič je bil v visokih gorah, prvič na Mont Blancu. Včasih se mi kak človek za vedno usidra v spomin. Tudi njegovo ime pri Japoncih ni tako pogosto, pozneje pa je spominjalo še na znano manekenko. Naomi je svojo majhnost zastavil naravi. Plezal in hodil je večinoma sam, pogosto ni nihče vedel, kje je. Med drugim je bil prvi človek, ki je sam pristopil na Severni tečaj. In potem je neko zimo izginil na McKinleyju. Našli so nekaj opreme, tudi mesto bivaka so odkrili, priletela je še ekipa japonskih reševalcev, a vse je bilo zaman. Po dobrem tednu so iskanje končali.

Jure Šterk je izginil na oceanu. Samotni jadrallec, sam v sožitju in boju z valovi in vetrom. Naloteli so na prazno barko, našli njegov dnevnik, njega ne. Velik človek, a neznatna pika sredi neznanškega vodovja.

Žiga Petrič in Bojan Počkar sta izginila na pobočju Kabrujev pri Kangčendzengi. Zalotilo ju je veliko sneženje, ali sta obtičala v bivaku ali so ju zasuli plazovi, nihče ne ve. Ni bilo kje iskati, po nekaj dnevih tudi čakati ne. Premišljeval sem

o njiju, ko sem se v viharju vzpenjal po samotnem grebenu proti Korošici, pa sploh o vzgibih in smislu boja z naravo, tveganja tako rekoč za nič.

Na poti z Daulagirija je izginil Jože Šepič, za razliko od prej omenjenih skoraj v civilizaciji. A "civilizacija" je bila le tanka črta slabo vidne poti, nekaj metrov stran je bila le še nevarna divjina. Nekje sredi poti so ga tovariši še videli, na cilj – v prvo vas v dolini – ni prišel. Iskala ga je odprava, iskali domačini, iskala reševalno-iskalna ekipa peš in s helikopterji. Poldrugi mesec pozneje ga je našel pastir vaških koz prav blizu poti na strmeh poraščemem pobočju.

Aleš Holc in Peter Mežnar sta izginila na gori Durbin Kangri, šesttisočaku na severnem področju Karakoruma. Na njem, pod njim, na poti z njega že nazaj? Nihče ne ve. Peter z izkušnjami iz visoke Himalaje, Aleš iskalec vrhov v neznanih predelih Azije. Bila sta del mednarodne odprave, a vsaka naveza je imela svoj cilj. Odšla sta iz baznega tabora, se pod goro utaborila in čakala ugodnejšega vremena. Po štirih dneh se nista več oglasila, zmanjkalo jima je elektrike. V bazi je najprej snežilo, potem deževalo. Ogrela se je, v gorah so se prožili plazovi, reke so naraščale. Na tistem območju se prav zaradi vodá pozneje poleti ni več mogoče umakniti. Helikopterski poleti niso odkrili ničesar. Na golih skalnatih in travnatih pobočjih bi bilo človeka lahko odkriti, da bi že

sestopila v dolino in bi ju odnesla voda, ni verjetno, če sta bila na gori, kar je najbolj verjetno, sta postala žrtev plazov. Da bi kar nekje visoko obtičala, jima ni mogoče pripisati. Po treh tednih so iskanje končali.

Odločitev za konec iskanja je težka. Najbolj za svojece (oba poročena, oba po tri otroke), pa tudi za druge. "Ne morete kar nehati. Človeško življenje nima cene," je rohnel neki filozof. Res je, a tukaj je bilo že po nekaj dneh jasno, da ju ne bo nazaj. Ne glede na neprecenljivost življenja na koncu pride račun, znesek na papirju. In po treh tednih ni nikakršne možnosti več. Pri izginotju je prvi udarec smrt sama, potem pa nenehno boleče spraševanje, kje je, kje sta. Vsak umrl naj bi imel grob. Če ne doma, pa v ledeniški razpoki. A vsaj vedelo bi se, kje je. Ljudje izginjajo tudi sicer, tukaj, pri nas. Vsake toliko koga ni in ga ni za zmeraj. Res pa so to drugi, drugače je s temi, ki jih poznaš. "Petrova mehka in pojoča primorska govorica ter gostobesednost sta v nasprotju z njegovo učinkovitostjo in vztrajnostjo," sem ga opisal leta 1998 na Daulagiriju. In Aleš, moj načelnik AO, ki je z večnim šegavim nasmeškom govoril o resnih stvareh. Oba svetla človeka!

Izginje letalo z nekaj sto potniki. Če ni na krovu nobenega Slovence, najbolj zanimajo vzroki in mesto, kjer naj bi bilo. Že če bi bil en sam Slovenec med potniki, bi tragedijo občutili

podeseterjeno. V Himalaji pa sta izginila dva, ki sta bila v resnici svoja odprava, le formalno priključena drugim. Ali to, če si sam, vpliva na tvoje ravnanje? Vse je tvoje: odločitev, tveganje, uspeh. Tudi mnenja ni nobenega drugega, ne nasveta. Kako se odločiti, ko te stiska čas? Ko imaš le še nekaj dni na razpolago, vreme pa te drži na mestu? Tvegati ali odnehati? Po vseh pripravah se vrniti praznih rok? Bi bilo drugače, ko bi jima kdo namignil, da so razmere pač slabe, pogoji neprimerni, in bi jima tako težo odločitve vsaj nekoliko olajšal? Kdo z izkušnjami, neobremenjen z vprašanjem uspeha ali poraza? A veliko izkušenj pomeni tudi več bojazni; posebno pri nasvetih drugim. "Kdor kopicí izkušnje, kopicí tudi bolečino," je pregovor, ki oporeka onemu pri naslovu. Kaj je ali kaj bi bilo prav? Kaj sploh potegniti iz tragedije Aleša in Petra? Kakšen nauk? Ga je sploh mogoče? Misli se izgublajo kot sled, ki jo zasipa snežni metež. Človek sledi svojemu hotenju, teži k ciljem, išče svoje meje. Ves človeški napredek je rezultat tveganja in iskanja mej. To je človeško.

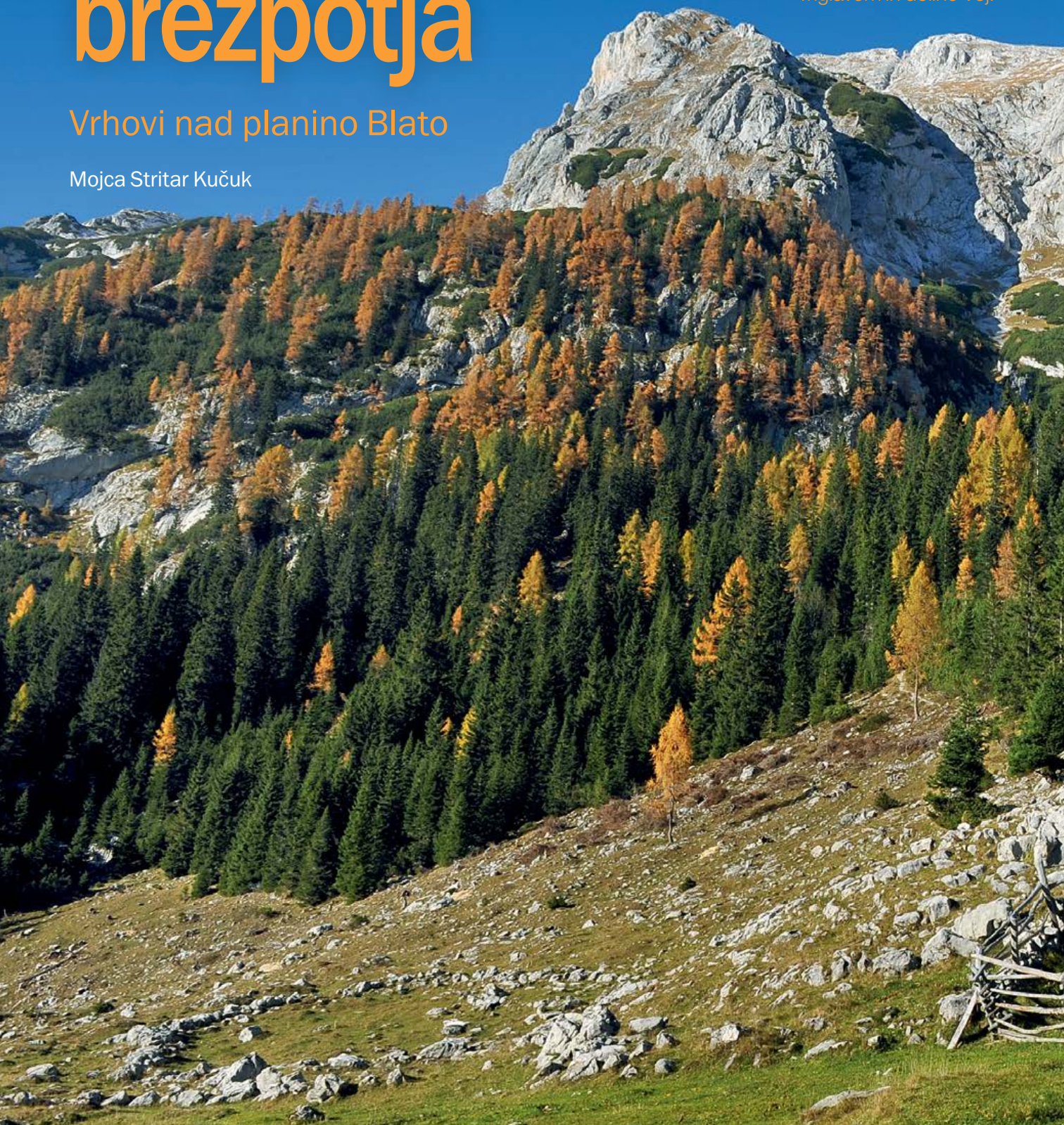
Nihče ne ve za zadnjo misel nikogar, ki je izginil. Samo svojo bi mu lahko pripisal, pa še ta doslej ni bila nikoli zares zadnja. Zadnja je lahko samo tvoja. A ta je že onstran zastora, neberljiva v našem prostoru. Lahko še kar razpravljamo in ugibamo, a Aleša in Petra ni več . . .

So(n)čna *fužinska* brezpotja

Vrhovi nad planino Blato

Mojca Stritar Kučuk

Res urbani Ljubljanci ob naslovu morda pomislite na potikanje po goščavjih ene najbolj razvpitih četrti naše prestolnice. Ampak ker berete Planinski vestnik, predvidevam, da kdaj obujete tudi kaj bolj športnega in večinoma torej veste, da se nanaša na Fužinske planine, visokogorsko kraško planoto med Bohinjskim jezerom, Dolino Triglavskih jezer, Triglavom in dolino Voj.

Fužinske planine

Verjetno jih poznate – to je tisti del Julijskih Alp, za katerega so značilni globoki gozdovi, rušnate vrtače, puščobne kraške doline in travnato-skalnati vrhovi zlahka prepoznavnih oblik, a brez srce ustavljajočih visokih sten. Srčkanim kotanjam med njimi pa pikico na i rišejo morda najlepše slovenske planine. Vsaka je po svoje izredna!

Ta svet bi bil precej manj obiskan, če ne bi bila iz Stare Fužine speljana solidna cesta vse do planine Blato, 1147 m. Ponavadi pred njo samo parkiramo in hitimo navzgor, ampak sprehodite se enkrat med obnovljenimi stanovi, ne bo vam žal. Planina pri Jezeru, 1453 m, je najbolj civilizirana s planinsko kočo nad ne prav domiselno imenovanim Jezerom. Malo naprej so še planine

Viševnik, 1453 m, Ovčarija, 1660 m, in Dedno polje, 1560 m, ki jim nimamo z estetskega – ali katerega koli drugega – vidika česa očitati, vendar jih pustimo za kako drugo priložnost. Tokrat se namreč osredotočamo na območje severno od Blata, na menda najbolj idilično planino V Lazu, 1560 m, in najbolj odprto Krstenico, 1655 m, ki za razliko od tekmic ponuja razglede tudi proti jugu.

To so samo glavne in največkrat fotografirane fužinske planine, na svoj seznam najljubših pa mirne duše uvrstite tudi vse ostale, prepuščene vašemu odkrivanju. Markirane poti med njimi omogočajo, da jih po lastnem okusu povežete v krajše ali daljše izlete. Samo ne sprostite se preveč med pohajanjem po spokojnih gozdovih in naslajanjem nad lesenimi stanovi, kajti kraški teren je pogosto varljiv in nepregleden, markacije niso med najzanesljivejšimi, kamni na poteh pa potuhnjeno prosijo, da se prav vi spotaknete obnje.

Fužinski vrhovi

Če redno hodite v gore, ste morda pri sebi že zaznali neopisljivo ščemenje, ki vam ob bližanju konca tedna šepeta, da je zdaj pravi čas za prav določene hribe. Mene začne vsako jesen, ko se od sonca presvetljene spletne kamere smeji v brk nam, zamegljenim dolincem, srbeti, da moram na planino Blato. Že res, da

Zakaj FUŽINSKE planine?

Zaradi železarstva, ki je po zaslugi železove rude bobovca, ki so ga kopali tudi v gorah, v Bohinju živelo kar 2500 let. Razcvetelo se je v 16. stoletju s fužinami v Bohinjski Bistrici in, kot pove ime, Stari Fužini, posebej pomembna za njegov razmah pa je bila družina Zois s slavnim baronom Žigo na čelu. Med drugim je zaradi izboljšanja infrastrukture dal zgraditi Hudičev most čez Mostnico in tri metre široko pot skozi Sotesko med Bohinjem in Bledom. Celo slavni prvi vzpon na Triglav, ki ga je sponzoriral leta 1778, je bil povezan z železom – Zois se je nadejal, da bodo njegovi pionirji v višavah naleteli na nova najdišča rude. Žal na dolgi rok bohinjski projekt ni bil dovolj donosen in po požaru v bistriških fužinah leta 1891 se je železarska industrija preselila na Jesenice.

1 Planina Blato čepi v gozdnati kotanji.

Foto: Mojca Stritar Kučuk

2 Škednjovec izpod Lazovškega prevala

Foto: Mojca Stritar Kučuk

3 Pogled z vzhodnega grebena Škednjovca na Stoge (levo) in Ograde (desno)

Foto: Mojca Stritar Kučuk

4 Jutro na Škednjovcu Foto: Matevž Vučer

5 Eno od ključnih mest vzhodnega grebena Škednjovca, gladka ploščica pred vzponom na greben

Foto: Mojca Stritar Kučuk

2

3

so vrhovi nad njo idilično osamljeni pod snežno odejo in da so sredi poletja čudoviti z obleko iz buhtečega gorskega cvetja, ampak zame so najbolj edinstveni jeseni, ko se utrujeni viharniki in zlato žareči macesni spogledujejo s Triglavom, začinjenim s prvim snežnim poprhom. To je svet za samotneže, kajti markirane poti pripeljejo samo na Pršivec, 1761 m, in najzahodnejši greben teh gora od Male Tičarice, 2071 m, do Velike Zelnarice, 2310 m. Vsi ostali vrhovi so prepuščeni stezicam pastirjev, lovcev ali romantikov, ki ljubijo lažje plezanje, skalo vprašljive kakovosti, iskanje prehodov čez kraška prostranstva in, če se vse ne izide po načrtih, tlačenje skozi ruševje. Gore so še kar pregledno organizirane v nekakšne grebene, ki se v pahljačo spnejo približno na Hribaricah pod Kanjavcem. Ruševnati Kreda, 2025 m, in Slatna, 2077 m, zrasteta v bolj skalnate Vogle (Prvi, 2181 m, Srednji, 2226 m, in Zadnji, 2327 m) z zaključkom na Vršakah, 2448 m. Široko sleme Ogradov, 2087 m, se za Lazovskim prevalom ustavi na Debelem vrhu, 2390 m, trije Stogi (Krsteniški, 1877 m, Jezerski, 2040 m, in Prevalski, 2075 m) pa do Hribaric splezajo čez bolj matterhornovski Škednjovec, 2309 m, in Vrh Hribaric, 2388 m. Najbolj severovzhodni greben Mišelj vrha, 2350 m, in Mišeljskega konca, 2464 m, pa ponavadi obiskujemo z Velega polja, zato ga pustimo za drugo priložnost.

Fužinske zgodbe

Ker skušnjave z najmanj truda utišamo tako, da se jim vdamo, tudi jaz običajno uslišim svoja hrepenenja po Fužinskih

Bohinjsko planšarstvo

Bohinj je bil dolgo naše najmočnejše planšarsko središče. Tod je delovalo okoli štirideset planin. Najnižje, t. i. senožetne, so bile aktualne spomladi in jeseni, t. i. visoke pa poleti. Do druge polovice 19. stoletja je bila stvar organizirana individualno, tako da je imel vsak gospodar na planini svojo stajo, živino in planšarja, ki je predeloval mleko predvsem v maslo. Pravi razcvet planšarstva pa se je začel leta 1873, ko so uvedli zadružno sirarstvo in proizvodnjo bohinjskega sira po zgledu švicarskega ementalca. Leta 1958 je v gorah dopustovalo 90 odstotkov bohinjske živine, danes pa je aktivnih le še nekaj planin. Te si lahko ogledate na Turistični sirarski poti ali se podučite o njihovi zgodovini v Planšarskem muzeju v Stari Fužini, če vas vznemirjajo veselice, pa konec septembra obiščite kravji bal, ki ga od leta 1954 prirejajo v Ukancu.

gorah, in tako se mi je nabralo prek glave fužinskih zgodb.

Nekatere so zabavne – recimo tista, ko sem se na parkirišču pri Blatu znašla z dvema levima gozdarjema. Na srečo je bilo to še v starih časih in na Debeli vrh sem se lahko prigoljufala v supergah. Kako bi bilo danes, ko so obuvalo za predturo in po njej udobni, a ne prav dolgo-progaški *crocsi*, si raje ne predstavljam. Nekatere so groteskne – ko sva se dan po šestnajsturni jamarski akciji spravila na "rekonvalescentni" izlet. Na poti od Blata do planine V Lazu, ki običajno ne traja več kot uro in pol, sva morala vsa polomljena, pretepena in opraskana trikrat počivati. Vzpon na Ograde sva črtala, češ da se nad njimi tako ali tako zbirajo že čisto prečni oblaki, in Krstenica se mi še nikoli ni zdela tako daleč! Tam sva si dokončno priznala, da kakšen dan preprosto nisva za hribe ...

Nekatere so presenetljivo adrenalinske – tista, ko smo se nekega zgodnjega maja namenili čez Krstenico na Ograde. Sneg, ki je še ležal med Krstenico in Lazom, je zakrival vse markacije, narisane predvsem na skalah na tleh, tako da smo po poraščnem krasu taval dvakrat dlje kot običajno. Na široko sleme Ogradov smo pristopili z brezpotne vzhodne, krsteniške smeri, dodatno pa je vse skupaj začinjala udeležba mojega 77-letnega

Ogradi (levo) in Debeli vrh z Jezerskega Stoga
Foto: Peter Strgar

dedka, za katerega nismo bili prepričani, kako bo prenesel spomladansko sonce, ki je v vršnem delu neusmiljeno nažigalo v glavo.

Večina je preprosto prelepih – ko sem med rožnatim razkošjem zgodnjega poletja sama obletela oba grebena Škednjovca, Vrh Hribaric, Debeli vrh in za posledek še Ograde, edina lepotna napaka ture pa so bile brenčeče muhe, ki mi niso dale dremati.

Nekatere pa so nepozabno romantične – ko so naju tako očarale izmikajoče se meglice in prvi centimetri snega na Krstenici, da sva previdno prečila travnati Jezerski Stog in navdušeno poiskala prehod še na Prevalskega. V rahlem sneženju ni bilo nikjer nikogar, le visoko noseči oblaki, ki so komaj čakali zimo, in črede porejenih, v temno dlako zavitih gamsov (ki so si je verjetno želeli malo manj). Posebej čarobno je bilo na v belino okovani Planini pod Mišelj vrhom, potem pa naju je mir, popolnoma neznačilen za Triglavsko pogorje, spremljal vse do uspavane Uskovnice.

Fužinske zgodbe, takšne in drugačne, si bom z veseljem še pisala, v tednih, ki prihajajo, pa si kakšno napišite tudi vi! ○

informacije

Dostop: V Staro Fužino najhitreje pridemo z avtoceste Ljubljana–Jesenice skozi Bled, Bohinjsko Bistrico in Ribčev Laz. Deset kilometrov dolga, še ne v celoti asfaltirana cesta skozi dolino Suhe se začne na severozahodnem koncu vasi, kjer v sezoni tudi pobirajo cestnino oz. parkirnino, če želimo tam pustiti vozilo. Na prvem razcepu po slabih dveh kilometrih gremo levo (desno Voje), po še petih kilometrih pa desno (levo Vogar) do parkirišča pred planino Blato (iz Ljubljane 90 km, 1.30 h).

Planinske kočice in zavetišča: Na opisanem območju ni planinskih zavetišč, v bližini pa so: Koča na Planini pri Jezeru, 1453 m, mobilni telefon 051 632 738, odprta od sredine junija do konca septembra; Bregarjevo zavetišče na planini Viševnik, 1620 m, mobilni telefon 031 270 884, odprto od julija do septembra; Kosijev dom na Vogarju, 1054 m, mobilni telefon 051 613 367, stalno odprto od sredine junija do konca septembra, sicer ob koncih tedna.

Literatura: Tine Mihelič: *Juljske Alpe*. PZS, 2009. Tine Mihelič: *Bohinjske gore*. Sidarta, 1998. Andrej Stritar: *111 izletov po slovenskih gorah*. Sidarta, 1993.

Vladimir Habjan: *Manj znane poti slovenskih gora*. Sidarta, 1999.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000, PZS, Geodetski inštitut Slovenije; Triglav, 1 : 25.000, Sidarta; Bohinj, 1 : 25.000, Sidarta, Geodetski inštitut Slovenije; Juljske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000, PZS, Geodetski zavod Slovenije.

Ogradi, 2087 m

Julijske Alpe

Ogradi so široko, prijazno travnato-ruševnato sleme, ki pa je, kot pove ime, z večine strani ograjeno z ostrimi

stenami in strmimi pobočji. Ljubiteljem gorske samote, cvetja in razgledov ponuja dve šibki mesti. Najlažji pristop

vodi po stari pastirski stezi z juga, še privlačnejše pa je prečenje, ki ga omogoča nekoliko bolj zabeljeni

sevni grebenček z Lazovškega prevala. Ogradi kar sami prosijo, da izlet nanje povežemo še z obiskom višjega Debelega vrha!

Ogradi z Debelega vrha Foto: Mojca Stritar Kučuk

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot oz. brezpotje. Potrebujemo nekaj smisla za orientacijo in dobro vidljivost.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada.

Nadmorska višina: 2087 m

Višina izhodišča: 1088 m

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Parkirišče pred planino Blato. WGS84: N 46,310692, E 13,849349. Sem se pripeljemo iz Stare Fužine po deset kilometrov dolgi, še ne v celoti asfaltirani cesti skozi dolino Suhe. V Staro Fužino pa najhitreje pridemo z avtoceste Ljubljana–Jesenice skozi Bled, Bohinjsko Bistrico in Ribčev Laz.

Časi: Izhodišče–planina V Lazu 1.30 h
Planina V Lazu–Lazovski preval 1–1.15 h

Lazovski preval–Ogradi 30–45 min
Sestop 2–2.30 h

Skupaj 5–6 h

Debeli vrh, 2390 m

Julijske Alpe

Debeli vrh je s svojo tolsto obliko, ki jo obrobajo strme stene, tako zlahka prepoznaven, da brez sramu zbira nazive kot "prvak Fužinskih gora" ali "zvezdnik bohinjske panorame". Dodatne zvezdniške točke mu daje planina V Lazu pod njegovim

vznožjem, ki znotraj svoje lepote kategorije ambiciozno posega po najvišjih dosežkih. Najlažji vzpon na brezpotno goro pelje z Lazovškega prevala in je začinjen s kratkim plezalskim mestom, na prostornem vrhu pa se lahko po mili volji nagledamo

triglavskih obzorij in strašljivega visokogorskega krasa. Jam tod ne manjka – najimpresivnejša je 410 metrov globoka Jama pod Debelim vrhom severno od Lazovškega prevala. Previdno, da med brezpotnimi odkrivanji ne "najdemo" še katere!

Zahtevnost: Zelo zahtevna neoznačena pot oz. brezpotje. Potrebujemo nekaj smisla za orientacijo, za manj izkušene pa je v škrbini priporočljivo varovanje.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada.

Nadmorska višina: 2390 m

Višina izhodišča: 1088 m

Višinska razlika: 1300 m

Izhodišče: Parkirišče pred planino Blato. WGS84: N 46,310692, E 13,849349. Sem se pripeljemo iz Stare Fužine po deset kilometrov dolgi, še ne v celoti asfaltirani cesti skozi dolino Suhe. V Staro Fužino pa najhitreje pridemo z avtoceste Ljubljana–Jesenice skozi Bled, Bohinjsko Bistrico in Ribčev Laz.

Časi: Izhodišče–planina V Lazu 1.30 h
Planina V Lazu–Lazovski preval 1–1.15 h

Lazovski preval–Debeli vrh

1.15–1.30 h

Sestop 3 h

Skupaj 7–9 h

Sezona: Kopni letni časi, posebej jesen, ko pa je dan že krajši.

Značilna podoba Debelega vrha nad planino V Lazu Foto: Mojca Stritar Kučuk

Sezona: Kopni letni časi, posebej zgodaj poleti, ko je cvetje v polnem razcvetu, ali jeseni. S primerno opremo in izkušnjami je vrh z juga dosegljiv tudi v snegu.

Vodnika: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Vladimir Habjan: *Manj znane poti slovenskih gor*. Sidarta, 1999.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000, PZS, Geodetski inštitut Slovenije; Triglav, 1 : 25.000, Sidarta; Bohinj, 1 : 25.000, Sidarta, Geodetski inštitut Slovenije.

Vzpon: Malo pred parkiriščem nad planino Blato se navzgor odcepi markiran kolovoz proti Planini pri Jezeru. Po njem gremo 15 minut, na prvem razcepu pa zavijemo desno proti planini V Lazu. Kmalu pridemo do še enega, manj izrazitega razcepa, kjer spet zavijemo desno (levo Planina pri Jezeru). Po dobro uhojeni označeni poti se skozi poraščen kraški teren dvignemo nad planino V Lazu, 1560 m (desno Krstenica), mi pa se moramo do planine še nekaj metrov spustiti. Po desnem robu prečkamo planino in se držimo markirane poti skozi prijazno dolinico na Lazovski preval, 1966 m,

med Debelim vrhom, 2390 m, in Ogradi, 2087 m. Tu se usmerimo proti poraščenemu severozahodnemu grebenu Ogradov. Prehode najprej poiščemo na desni, zahodni strani, pomaga nam stezica skozi ruševje, nato pa skozi gruščnat žleb in čez skrotlje splezamo na ponekod krušljiv greben, kjer orientacijskih težav do vrha ni več.

Sestop: Sestopimo po smeri normalnega, južnega pristopa. Z vrha se spustimo skozi široko travnato dolino in v vrtači ujamemo izsekano stezico, ki nas vodi v glavnem po desni, zahodni strani valovitega slemenca. Sestopamo do slabo opaznih ruševin nekdanje planine, kjer se sleme začne strmeje spuščati na jug. Tu se steza usmeri desno in

se čez strma pobočja med macesni slikovito spusti do markirane poti med Krstenico in Lazom. Zavijemo desno in v 15 minutah pridemo do neizrazitega prelaza nad planino V Lazu, kjer gremo levo po poti vzpona do izhodišča.

Mojca Stritar Kučuk

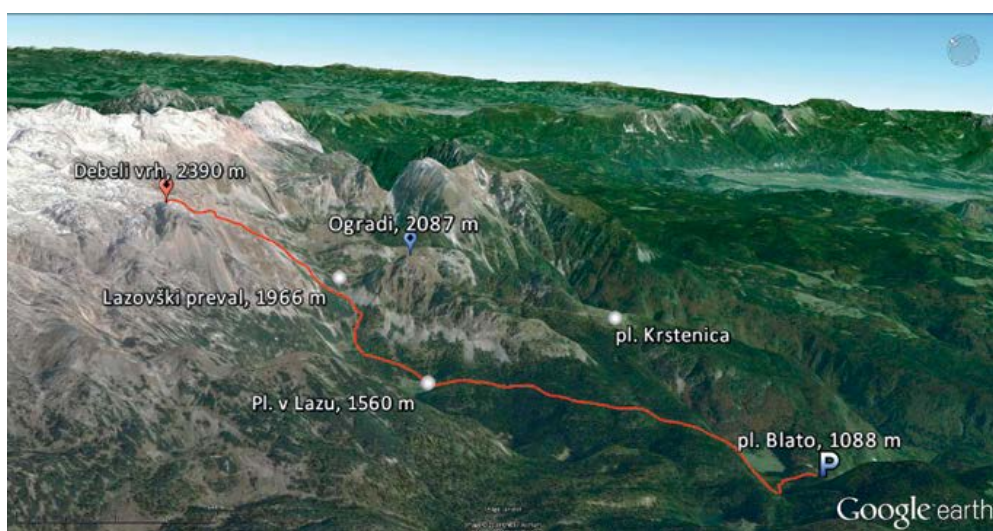
Debeli vrh, 2390 m

Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Vladimir Habjan: *Manj znane poti slovenskih gor*. Sidarta, 1999; Tine Mihelič: *Bohinjske gore*. Sidarta, 1998; Andrej Stritar: *111 izletov po slovenskih gorah*. Sidarta, 1993.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000, PZS, Geodetski inštitut Slovenije; Triglav, 1 : 25.000, Sidarta; Bohinj, 1 : 25.000, Sidarta, Geodetski inštitut Slovenije.

Vzpon: Malo pred parkiriščem nad planino Blato se navzgor odcepi markiran kolovoz proti Planini pri Jezeru. Po njem gremo 15 minut, na prvem razcepu pa zavijemo desno proti planini V Lazu. Kmalu pridemo do še enega, manj izrazitega razcepa, kjer spet zavijemo desno (levo Planina pri Jezeru). Po dobro uhojeni označeni poti se skozi poraščen kraški teren dvignemo nad planino V Lazu, 1560 m, kjer se nam odprejo pogledi na cilj. Desno je pot za Krstenico, mi pa se moramo do planine še nekaj metrov spustiti.

Po desnem robu prečkamo planino in se držimo markirane poti skozi prijazno dolinico na Lazovski preval, 1966 m, med Debelim vrhom, 2390 m, in Ogradi, 2087 m. Že malo pred prevalom zapustimo oznake in zavijemo levo na neoznačeno stezo (možic), ki se vzpenja po travah ob grapi pod vzhodnim slemenom

Debelega vrha, nato pa zavije levo na južna pobočja. Višje se teren položi in po širokem grebenu pripelje na predvrh. Če ne želimo težav, lahko turo tu zaključimo, sicer pa nas od glavnega vrha loči še zahtevnejša škrbina. Previdno se spustimo skozi krušljivo grapo, na dnu spusta nas čaka krajši skok, na drugi strani pa

se strmo vzpnemo na greben in brez problemov dosežemo vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Če želimo, lahko škrbino obidem po desni, jugozahodni strani, pod predvrhom pa lahko sestopimo tudi levo skozi gruščnato rečko grapo.

Mojca Stritar Kučuk

Kako tesno so bili Bohinjci nekdanj povezani z naravo, pričajo imena njihovih gora. Stogi, gorske "kopice sena", so nad planino Krstenico kar trije: poraščeni Krsteniški oz. Mali, skalnato-travnati Jezerski, ki zaradi svoje južne in vzhodne stene kot ena redkih bohinjskih gora doživi nekoliko več plezalskega obiska, in najbolj odmaknjeni Prevalski. Najlepše jih

doživimo, če vse tri povežemo v vijugasto turo, na kateri markacije vidimo bolj ali manj od daleč, ne prizanaša pa nam s samoto, razgledi in pristno gorsko romantiko.

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot oz. brezpotje. Potrebujemo smisel za orientacijo, tura pa je izvedljiva samo v stabilnem vremenu in ob dobri vidljivosti.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: Krsteniški Stog, 1877 m, Jezerski Stog, 2040 m, Prevalski Stog, 2075 m

Višina izhodišča: 1088 m

Višinska razlika: 1250 m

Izhodišče: Parkirišče pred planino Blato. WGS84: N 46,310692, E 13,849349. Sem se pripeljemo iz

Stare Fužine po deset kilometrov dolgi, še ne v celoti asfaltirani cesti skozi dolino Suhe. V Staro Fužino pa najhitreje pridemo z avtoceste Ljubljana–Jesenice skozi Bled, Bohinjsko Bistrico in Ribčev Laz.

Časi: Izhodišče–planina Krstenica 1.30 h

Planina Krstenica–Krsteniški Stog 45 min–1 h

Krsteniški Stog–Jezerski Stog 1 h
Jezerski Stog–Prevalski Stog 1.30 h
Prevalski Stog–izhodišče 2.30–3 h
Skupaj 7–8 h

Sezona: Kopni letni časi, posebej zgodaj poleti ali jeseni.

Vodniki: Vladimir Habjan: *Manj znane poti slovenskih gora*. Sidarta, 1999; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Vladimir Habjan: *Brezpotja*. Sidarta, 2009.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000, PZS, Geodetski inštitut Slovenije; Triglav, 1 : 25.000, Sidarta; Bohinj, 1 : 25.000, Sidarta, Geodetski inštitut Slovenije.

Vzpon: Pri zapornici na koncu parkirišča pred planino Blato se cesta spusti na planino, mi pa prečimo nad cesto po široki, z jeklenico zavarovani poti

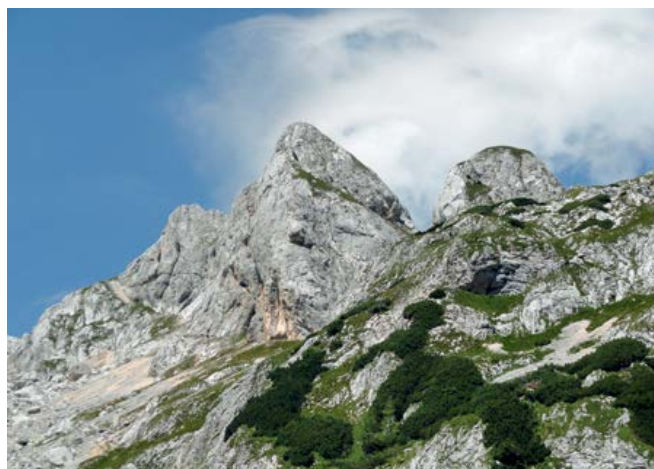
Jezerski Stog (levo), Prevalski Stog in Ogradi (desno) z Mišelj vrha Foto: Mojca Stritar Kučuk

Škednjovec, 2309 m

Debeli vrh in Škednjovec, ki ju ločuje kraško razžrta Dolina za Debelim vrhom, sta Stan in Olio bohinjske gorske panorame – prvi tolst, drugi pa suh in postaven, čeprav nekoliko bolj sramežljiv pri razkazovanju svoje lepe figure. Ustrezata tudi stereotipu, da so debeluhni dobrodušnejši od suhcev, kajti pristop na Debeli vrh je mikaven tudi za (ustrezno spremljane) brezpotniške

začetnike, Škednjovec pa je eden najtežjih na tem območju in rezerviran za izkušene mačke. Normalni pristop nanj pelje po krušljivem zahodnem grebenu, precej lepša pa je kombinacija z malenkost zahtevnejšim, a manj razbitim vzhodnim grebenom z Mišeljskega prevala. Razen cvetja, jam, gamsov in morda kakakega svizca na turi verjetno ne bomo srečali nikogar.

Vitka figura Škednjovca z vzpona na Mišeljski preval Foto: Mojca Stritar Kučuk

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje z mesti I.–II. težavnostne stopnje.

Nujni sta smisel za iskanje prehodov in ustrezna oprema, za manj izkušene pa varovanje. Skala je večinoma bohinjsko krušljiva. Tura je izvedljiva samo v stabilnem vremenu in ob dobri vidljivosti.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada, za manj izkušene vrv.

Nadmorska višina: 2309 m

Višina izhodišča: 1088 m

Višinska razlika: 1250 m

Izhodišče: Parkirišče pred planino Blato. WGS84: N 46,310692, E 13,849349. Sem se pripeljemo iz Stare Fužine po deset kilometrov dolgi, še ne v celoti asfaltirani cesti skozi dolino Suhe. V Staro Fužino pa najhitreje pridemo z avtoceste Ljubljana–Jesenice skozi Bled, Bohinjsko Bistrico in Ribčev Laz.

Časi: Izhodišče–planina Krstenica 1.30 h

Planina Krstenica–Mišeljski preval 1.30–2 h

Mišeljski preval–Škednjovec 1–1.30 h
Škednjovec–prelaz pod Vrhom Hribaric 30 min

Prelaz–izhodišče 2.30 h
Skupaj 7–8 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodniki: Vladimir Habjan: *Manj znane poti slovenskih gora*. Sidarta, 1999; Tine Mihelič: *Bohinjske gore*. Sidarta, 1998; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Andrej Stritar: *111 izletov po slovenskih gorah*. Sidarta, 1993.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000, PZS, Geodetski inštitut Slovenije; Triglav, 1 : 25.000, Sidarta; Bohinj, 1 : 25.000, Sidarta, Geodetski inštitut Slovenije.

Vzpon: Pri zapornici na koncu parkirišča pred planino Blato se cesta spusti na planino, mi pa prečimo nad cesto po široki, z jeklenico zavarovani poti do razritega, blatnega kolovoza, ki se vzpenja proti desni skozi neprivačen gozd. Po njem oz. po prijetnejši speljani lovski poti na njegovi levi se vzpenjamo, dokler se teren ne položi, dobro uhojena in precej udobna lovška steza pa zavije levo na strmo pobočje (če gremo po kolovozu, se pot odcepi levo pribl. 20 minut nad Blatom). Steza se drži proti levi in nas skozi vedno lepši gozd mimo lovške kočice pripelje na odprte pašnike

do razritega, blatnega kolovoza, ki se vzpenja proti desni skozi neprivilčen gozd. Po njem oz. po prijetnejše speljani lovski poti na njegovi levi se vzpenjamo, dokler se teren ne položi, dobro uhojena in precej udobna lovška steza pa zavije levo na strmo pobočje (če gremo po kolovozu, se pot odcepi levo pribl. 20 minut nad Blatom). Steza se drži proti levi in nas skozi vedno lepši gozd mimo lovške kočice pripelje na odprte pašnike ter kolovoz, nato pa na razgledno, slikovito planino Krstenico, 1655 m.

Z vzhodnega roba planine se usmerimo na razgledno travnato sleme in na najvišjem koncu planine ujamemo neoznačeno stezo, ki po desni obkroži poraščeni Krsteniški Stog, 1877 m. Izsekane prehode nanj lahko poiščemo po južni strani, sicer pa vrh obkrožimo do Krsteniškega prevala, 1818 m, med njim in Jezerskim Stogom in se po stezi skozi ruševje ter prek nekaj skal brez težav povzpemo nanj. S Krsteniškega Stoga sestopimo nazaj na sedlo. Neoznačena pot pelje skozi ruševje in čez trave proti stenam Jezerskega Stoga, 2040 m, pod katerimi

zavije levo in se čez trave in strm žleb (zahtevno) dvigne na greben zahodno od vrha, po njem pa na najvišjo točko. Z Jezerskega Stoga se po neoznačeni poti po širokem slemenu spustimo na Jezerski preval, 1945 m. Nadaljevanje po grebenu čez Adam, 2012 m, oz. Evo, 2019 m, na Prevalski Stog, 2075 m, nam preprečujejo strme stene nad sedlom. Zato

se z Jezerskega prevala spustimo po označeni poti proti Velemu polju do prvega ostrega desnega ovinka, kjer poiščemo slabo vidno stezo čez melišča na vzhodni strani Prevalskega Stoga. Z nekaj vzponi in spusti nas pripelje na Mišeljski preval, 1995 m, kjer zavijemo levo in po strmih travah ter skrotju dosežemo vrh Prevalskega Stoga.

Sestop: S Prevalskega Stoga se spustimo na Mišeljski preval in markirano pot Velo polje–Lazovski preval. Kmalu jo zapustimo in po neoznačeni stezi sestopimo v dolino do opuščene planine Jezerce, 1720 m, kjer pridemo na označeno pot na Jezerski preval. Po njej se prek Krstenice vrnemo na planino Blato.

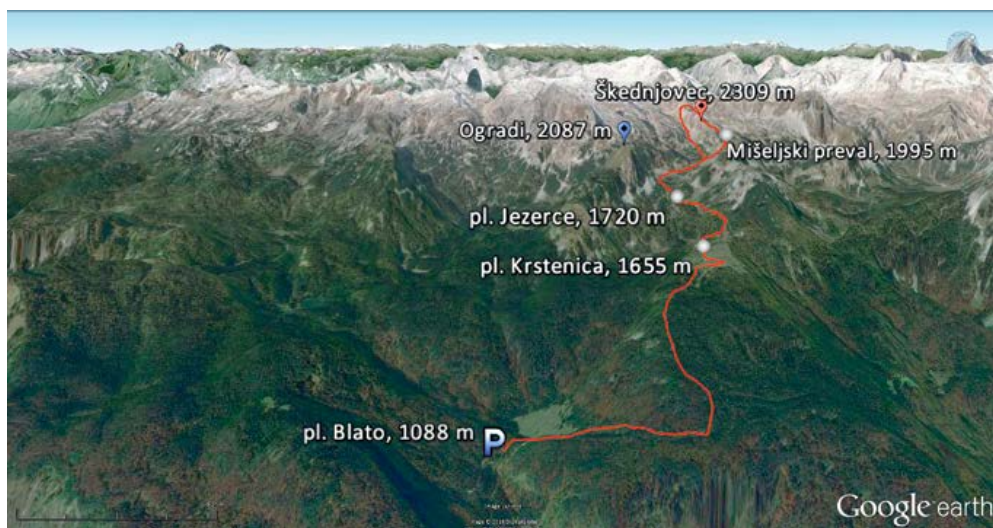
Mojca Stritar Kučuk

Škednjovec, 2309 m

ter kolovoz, nato pa na razgledno, slikovito planino Krstenico, 1655 m. S Krstenice se usmerimo po markirani poti proti Jezerskemu prevalu in Vodnikovemu domu. Položno se vzpenjamo po lepi dolini med Ogradi in Stogi do opuščene planine Jezerce, 1720 m. Tu gre označena pot desno na Jezerski preval, mi pa nadaljujemo po pastirskih stezicah levo ali desno od skalne glave sredi doline do zatrepa pod Mišeljskim prevalom, 1995 m, med Škednjovcem, 2309 m, in Prevalskim Stogom, 2075 m. Na sedlo se lahko povzpemo po svoje proti desni ali pa se dvignemo do markirane poti Velo polje–Lazovski preval.

S prevala gremo takoj spet po svoje, levo po širokem, travnatem slemenu proti Škednjovcu. Vzpon je sprva udoben in enostaven, iskati moramo le prehode prek kraških podov, ko pa se greben pred nami postavi pokonci, se pripravimo na plezanje. Prvo glavo v grebenu obvozimo po desni. Prehod poiščemo tik pod stenami, najbolj siten pa je prestop čez kratko gladko ploščo (I). Za njo pridemo na pobočje z

dvema širokima, krušljivima grapama. Malenkost lažja je leva, plezamo pa lahko tudi po skrotju med obema žlebovoma. Po 50 metrih plezanja I.–II. težavnostne stopnje dosežemo skrotasti greben. Resnejših težav ni več, kljub temu pa moramo biti med krušljivimi skalami previdni. Po grebenu dosežemo najvišjo točko z možicem.

Sestop: Sestopimo po zahodnem grebenu, ki je tehnično lažji od vzhodnega (I. stopnja), paziti pa moramo zaradi krušljive skale. Večinoma se držimo izpostavljene skrotasti rezi, težjim mestom pa se umikamo na levo. Pri iskanju prehodov nam pomagajo možici. Težav je konec na prelazu med Vrhom Hribaric, 2388 m,

in Škednjovcem, pred katerim se spustimo po skrotju in strmih travah na južno stran. Skozi dolino pod južno steno Škednjovca po neoznačeni stezi sestopimo najprej do poti Velo polje–Lazovski preval, še naprej do planine Jezerce in po poti vzpona na izhodišče.

Mojca Stritar Kučuk

Monte Coglians/Hohe Warte, 2780 m

Karnijske
Alpe

Coglians je najvišji vrh Karnijskih Alp, ki se dviga skoraj v sredini več kot sto kilometrov dolgega glavnega grebena gorovja. Z vseh strani se kaže kot mogočna, lepo oblikovana gora, ki jo v bližini spremljajo številni divje

nazobčani trabanti. Čez severno steno Cogliansa sta speljani dve plezalni poti, stara Koban-Prunner Weg, ki vključuje tudi plezanje do II. težavnostne stopnje, in novejša Weg der 26er, ki je ena najtežjih ferat v Karnijskih Alpah.

Običajni pristop na goro je veliko bolj nedolžen in gre po južnih pobočjih; po tej smeri se je 30. septembra 1865 kot prvi povzpel na vrh znameniti dolomitski prvopristopnik Paul Grohmann.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Vzpon po običajni poti tehnično ni zahteven, je pa precej dolg in naporen. Pot je brezhlibno označena, prav tako številna razpotja, na katera spotoma naletimo. V zgornjem delu gre pot po precej krušljivem skalnatem svetu, zato pazimo, da ne prožimo kamenja.

Oprema: Običajna gorniška oprema (čelada za zgornji del poti).

Nadmorska višina: 2780 m

Višina izhodišča: 1360 m

Višinska razlika: 1420 m

Izhodišče: Prelaz Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpaß na italijansko-avstrijski meji. WGS84: N 46,603165, E 12,944556 Do sem pridemo tako, da mejo prestopimo pri Ratečah, vozimo skozi Trbiž ter nadaljujemo po avtocesti mimo Tablje/Pontebba do izvoza Carnia. Z vožnjo nadaljujemo mimo Tolmezza, kmalu za njim pa zavijemo proti severu v dolino reke Rio But. Peljemo se skozi kraje Arta Terme, Paluzza in Timau, kjer se cesta usmeri proti zahodu in se dvigne na prelaz. Dvesto metrov pred mejnim prehodom se v levo odcepi makadamska cesta, zaprta za javni promet; tu je izhodišče za naš vzpon.

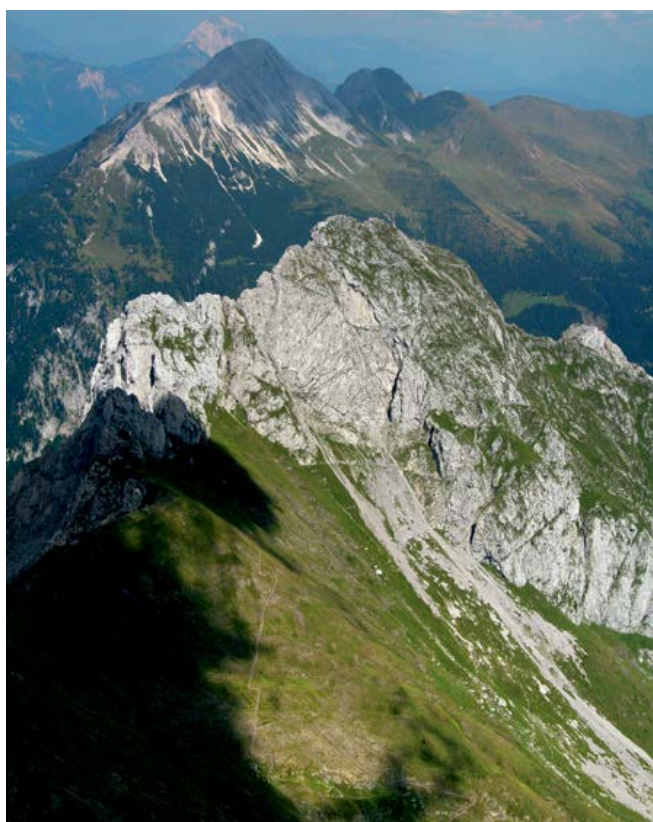
Monte Coglians nad kočo Marinelli Foto: Vladimir Habjan

PLANINSKI VESTNIK | SEPTEMBER 2014

Creta di Collinetta (Cellon)/Frischenkofel, 2238 m, po Poti brez meje

Karnijske
Alpe

Creta di Collinetta s Crete di Colline, v ozadju Polinik Foto: Vladimir Habjan

Od najvišjega vrha Karnijskih Alp Monte Cogliansa/Hohe Warte se proti vzhodu razteza dolg greben z visokimi vrhovi Creta della Chianevate/Kellerspitzen (z najvišjo severno steno v gorstvu), Creta di Collina/Kollin Spitze do Crete di Collinette. Z njenega vrha se greben strmo spusti do prelaza Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpaß. Creta di Collinetta je vrh s tremi imeni (še Cellon in nemško Frischenkofel), nanj se lahko povzpemo po nezahtevni poti z juga, lahko pa tudi po eni najtežjih ferat v Karnijah. Speljana je po mejnem grebenu in v znak evropske odprtosti poimenovana Sentiero senza Confine/Weg ohne Grenze (Pot brez meje). Začetek ferate je visoko v ostenju Collinette na izraziti grebenski rami – Schulter. Do nje lahko pridemo po lažji poti po avstrijskem ozemlju ali pa skozi 250 metrov dolg rov, ki premaga 160 višinskih metrov in je ostanek iz prve svetovne vojne, ki je divjala tudi v teh krajih.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Pot brez meje je zgrajena kot moderna, športna ferata, ki terja veliko moči v rokah. Ocenjena je z D po avstrijski težavnostni lestvici, je pa za spoznanje lažja od podobne poti Weg der 26er v severni steni Cogliansa. Pristopna pot skozi rov je ocenjena z A/B.

Oprema: Običajna oprema za ferate, manj izurjene je priporočljivo varovati z vrvo. Za prehod skozi rov je nujna svetilka.

Nadmorska višina: 2238 m

Višina izhodišča: 1360 m

Višinska razlika: 878 m

Izhodišče: Prelaz Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpaß na italijansko-avstrijski meji. WGS84: N 46,603165, E 12,944556 Do sem pridemo tako, da mejo prestopimo pri Ratečah, vozimo skozi Trbiž ter nadaljujemo po avtocesti mimo Tablje/Pontebba do izvoza Carnia. Z vožnjo nadaljujemo mimo Tolmezza, kmalu za njim pa zavijemo proti severu v dolino reke Rio But. Peljemo se skozi kraje Arta Terme, Paluzza in Timau, kjer se

Koča: Rifugio Giovanni e Olinto Marinelli, 2120 m, tel. 0039 0433 77 91 77. Koča je zelo udobna, z odlično kuhinjo in premore 50 ležišč.

Časi: Izhodišče–Rif. Marinelli 2.30 h
Rif. Marinelli–Monte Coglians 2.30 h
Sestop 4 h
Skupaj 9 h

Sezona: Od julija do konca septembra.

Vodniki: Attilio De Rovere, Mario Di Gallo: *Alpi Carniche*. Vol. 1. CAI-TCI, 1988; Peter Holl: *Karnischer Hauptkamm*. Bergverlag Rudolf Rother, 1988; Andrej Mašera: *Čudovite Alpe*. PZS, 2006.

Zemljevid: Alpi Carniche. Carnia Centrale. Tabacco 09, 1 : 25.000.

Vzpon: Kakih sto metrov gremo po cesti, nato sledimo dobri mulatjeri št. 146 v desno, ki po dolinici Rio Collinetta pripelje na travnike planine Casera Collinetta di sopra, 1641 m, do prvega razpotja, kjer gre naša pot naravnost do hrbta, ki loči dolini Rio Collinetta in Rio Monumentz. Vzpenjamo se po hrbtu do drugega razpotja (desno odcepi poti na Creto di Collino); naša pot gre skozi kratek

naravni predor (jeklenice) do široke travnate police, po kateri pridemo v dolino Rio Monumentz do istoimenske planine. Pri naslednjem razpotju zavijemo levo na sedelce, onstran katerega naletimo na cesto; po njej kmalu dosežemo majhno jezero Laghetto di Plota. Po široki mulatjeri nadaljujemo do vznožja strmega pobočja pod sedlom Forcella Morarêt.

Pot se dvigne v dolgem zavoju do koče Rif. Marinelli, 2120 m, ki leži nekaj metrov vzhodno od sedla. Od sedla se vzpenjamo po južnem slemenu vzpetine Pic Cjadin, 2302 m, in tik pod njenim vrhom nadaljujemo skoraj do sedla Forcella Monumentz. Naprej zavije pot levo v široko, močno zagruščeno dolino, ki se kmalu razcepi v dva kraka. Naporno se vzpenjamo skozi

levi krak doline, splezamo čez nižjo skalno stopnjo, višje pa se dolina zoži v ozko grapo. Plezamo po lahkem, a zelo krušljivem skalovju levo od grape, v kratkih okljukih dosežemo južni greben in se po njem hitro povzpemo do bližnjega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Creta di Collinetta (Cellon)/Frischenkofel, 2238 m, po Poti brez meje

cesta usmeri proti zahodu in se dvigne na prelaz.

Časi: Izhodišče–Schulter 1.30–2 h
Schulter–Creta di Collinetta 1.30–2 h
Sestop 1.30–2 h
Skupaj 4.30–6 h

Sezona: Od junija do konca oktobra.

Vodnika: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006; Axel Jentsch-Rabl in sod.: *Klettersteigführer Österreich*. Alpinverlag Jentsch-Rabl GmbH, 2013.

Zemljevid: Alpi Carniche. Carnia Centrale. Tabacco 09, 1 : 25.000.

Vzpon: Prav na mejni črti, takoj za galerijo proti plazovom, se napotimo po stezi navzgor do bližnjega razpotja. Gremo po desni poti, levo se odcepi nova ferata "Oberst Gresselweg" (C), ki se izogne rovu in tudi pripelje na Schulter. Čez pol ure pridemo do vstopa v rov "Cellonstollen" in začnemo s strnim vzponom, ki ga olajšajo jeklenice, ponekod tudi skobe. Na Rami hodimo po travnatem svetu med ruševjem, nato pa po grušču do vstopa v ferato. Po strmi grapi se vzpenemo navzgor v čedalje bolj

navpično gladko zajedo s skobami, ki pa so zelo vsaksebi in je treba vmes iskati majhne stope ter si pomagati z jeklenicami. Vrh zajede pridemo na greben in po njem do navpičnega kamina. Skozi kamin (eno ključnih mest) pridemo do zelo izpostavljenega grebenske rezi in po njej čez dve škrbnici do najtežjega dela ferate.

Gre za navpično, celo malo previsno poševno poč, ki bo od nas zahtevala veliko plezalskih sposobnosti. Nad njo nadaljujemo po vse bolj razglednem grebenu do konca ferate na izraziti škrbini. Do vrha je še 10 minut hoje po nezahtevnem svetu.

Sestop: Z vrha se vrnemo do izstopa ferate, kjer zavijemo desno po poti

št. 147, ki preči strme trave skoraj do grebena Cresta Verde, nato pa se spusti navzdol na planino in se v levo vrne do izhodišča.

Andrej Mašera

Polinik z vrha Pal Piccolo Foto: Vladimir Habjan

Polinik je najvišji vrh Karnijskih Alp vzhodno od prelaza Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpaß. Dviga se na koncu stranskega grebena, ki se od glavne karnijske verige odcepi na Cimi Avostanis/Blaustein. Greben gre najprej proti severu, nato pa naravnost proti zahodu in z glavnim karnijskim grebenom oklepa slikovito dolino Angerbachtal. Vrh ima obliko tristranične piramide, južna pobočja so visoko poraščena z gozdovi, više pa se nadaljujejo s strmimi travami in skalovjem. Na vzhod in zahod padata steni, ki sta močno krušljivi in za plezalce nepri- vlačni. Polinik je zaradi izpostavlje- ne in naprej proti severu postavljene lege odličen razglednik na glavno verigo gorovja. Posebno so privlačni pogledi vzdolž doline Valentintal proti masivu Cogliansa, najvišjega vrha Karnijskih Alp.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Vzpon tehnično ni zahteven, terja pa nekaj kondicije. Pot je vseskozi vzorno označena. Tura ni pretežka niti v zimskem času, če le ni preveč snega;

PLANINSKI VESTNIK | SEPTEMBER 2014

Pal Piccolo/Kleiner Pal, 1866 m

Na vzhodni strani prelaza Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpaß se glavni mejni greben dvigne v manjšo planoto Pal Piccolo/Kleiner Pal, ki ima zaradi ostankov iz prve svetovne vojne, ko je tu potekala fronta, med tokratni- mi opisi, žal, posebno mesto. Ves hrib

je prepreden s kavernami, strelski- mi jarki in podobnim in je pravi muzej na prostem ter tako tudi urejen. Na vrh se lahko z več strani povzpemo po nezahtevnih poteh, za ljubitelje jeklenic pa z zahodne strani direktno s prelaza vodi na vrh zelo težka 400

metrov dolga ferata "Oberst Gressel Gedenkweg". Za športne plezalce sta na voljo zahodna in južna stena Pal Piccola s smermi vseh težavnosti.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.
Nadmorska višina: 1866 m
Višina izhodišča: 1360 m
Višinska razlika: 506 m
Izhodišče: Prelaz Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpaß na italijansko-avstrijski meji. WGS84: N 46,603165,

Na vrhu Pal Piccola Foto: Vladimir Habjan

Polinik, 2331 m

Karnijske
Alpe

seveda pa moramo biti ustrezno opremljeni in izkušeni.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 2331 m

Višina izhodišča: 1215 m

Višinska razlika: 1116 m

Izhodišče: Gostišče Plöcken Haus, 1215 m, približno dva kilometra pod prelazom Plöckenpaß. WGS 84: N 46,616223, E 12,951929 Do sem se pripeljemo čez Korensko sedlo v Podklošter/Arnoldstein in po Ziljski dolini/Gailtal skozi Šmohor/Hermagor do kraja Mauthen. Tu zavijemo levo navzgor po cesti, ki pelje na prelaz Plöckenpaß, do gostišča. Ni veliko prostora za parkiranje.

Časi: Izhodišče—Polinik 3 h

Sestop 2 h

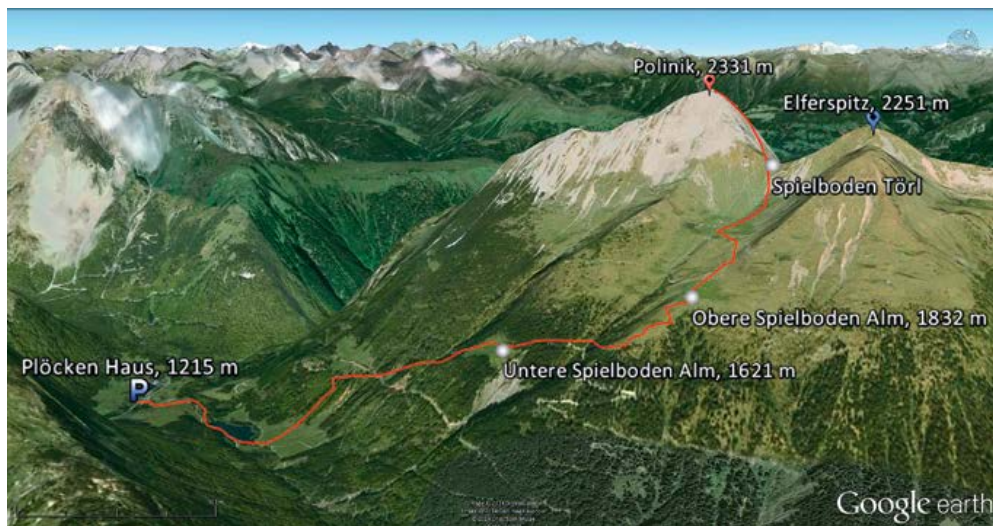
Skupaj 5 h

Sezona: Od konca junija do konca oktobra.

Vodnik: Andrej in Urška Stritar:

Karnijska potepanja. Kibuba, 2006. Andrej Mašera: Čudovite Alpe. PZS, 2006.

Zemljevid: Alpi Carniche. Carnia Centrale. Tabacco 09, 1 : 25.000.

Vzpon: Od parkirišča gremo proti vzhodu po cesti, ki je zaprta za javni promet, v dolino Angerbachtal. Čez most prestopimo na desni breg potoka do širnega travnika, kjer naša pot št. 430 zapusti cesto in se usmeri proti pobočjem Polinika. Sprva se vzpenjamo strmo skozi gozd v kratkih okljukih, nato pa pot zložno preči pobočja v desno do planine Untere

Spielboden Alm, 1621 m. Nad planino se steza zopet požene bolj strmo v gozd in čez slabe pol ure se najdemo na širnih pašnikih planine Obere Spielboden Alm, 1832 m. Na planini je voda. Naprej vodi steza proti severu v majhno krnico z jezercem, nato pa strmina postane kar ostrina in tako ostane vse do širokega sedla Spielboden Törl, ki razmejuje Polinik od

sosednjega Elferspitz, 2251 m, in kjer se naši poti pridruži direktna pot iz Mauthna. Sledi še tri četrt ure enakomerno strmega vzpona po jugovzhodnem grebenu čez skrotje in drobljivo skalovje do razglednega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

PLANINSKI VESTNIK | SEPTEMBER 2014

PLANINSKI VESTNIK | MAREC 2014

Pal Piccolo/Kleiner Pal, 1866 m

Karnijske
Alpe

E 12,944556 Do sem pridemo skozi Italijo tako, da mejo prestopimo pri Ratečah, vozimo skozi Trbiž ter nadaljujemo po avtocesti mimo Tablje/Pontebba do izvoza Carnia. Z vožnjo nadaljujemo mimo Tolmezza, kmalu za njim pa zavijemo proti severu v dolino reke Rio But. Peljemo se skozi kraje Arta Terme, Paluzza in Timau, kjer se cesta usmeri proti zahodu in se dvigne na prelaz, kjer parkiramo. Lahko pa se pripeljemo skozi Avstrijo čez Korensko sedlo v Podklošter/Arnoldstein in po Ziljski dolini/Gailtal skozi Šmohor/Hermagor do kraja Mauthen. Tu zavijemo levo navzgor po cesti, ki pripelje na prelaz Plöckenpaß.

Časi: Izhodišče—Pal Piccolo 1.30 h

Sestop 1 h

Skupaj 2.30 h

Sezona: Kopna sezona.

Vodnik: Andrej in Urška Stritar:

Karnijska potepanja. Kibuba, 2006. **Zemljevid:** Alpi Carniche. Carnia Centrale. Tabacco 09, 1 : 25.000.

Vzpon: S parkirišča na prelazu na italijanski strani poiščemo oznako poti

št. 401. Poti sledimo sprva južno, nato pa nas obrne levo pod južnimi strmimi stenami (plezališče) naokrog in za robom se začnemo zlagoma vzpenjati v razgibanem svetu, kjer mulatjera poteka po najboljših prehodih. Višje pridemo do razpotja, kjer zavijemo levo (desno Casera Palgrande di Sopra) in

nadaljujemo med strelskimi jarki, nad njimi in po njih ter mimo ruševin vojaških objektov do najvišje točke planote.

Sestop: Z vrha sestopimo zahodno v smeri prelaza Plöckenpaß, vmes je razpotje (desno Plöcken Haus, levo ferata). Precej strma pot pelje naravnost navzdol desno pod skalnim

robom z žičnico, nato pa nadaljujemo po poraščenem svetu. Nižje zavijemo v levo ter naprej do stare ceste na avstrijski strani (nova cesta tik pred prelazom pelje skozi galerije), od koder do parkirišča ni več daleč.

Irena Mušič Habjan

Ko na zahodu dežuje ...

Po Prekmurski
planinski poti

Andreja Erdlen

Že od srede dalje so za drugo soboto v januarju napovedovali dež, dež, dež. Ogledala sem si napoved za različne kraje in ugotovila, da morda ne bo deževalo v vzhodnem delu naše lepe domovine, torej bi lahko šla na Koroško. Uršlja, Olševa, Peca? Poleti sva obiskala vse tri vrhove. Košenjak? Nekako se nisem mogla odločiti.

Še največ sonca pa je bilo na karti Slovenije v Pomurju. Zakaj pa ne? Dnevnik Pomurske planinske poti (PPP) zelo počasi polniva že od leta 2010, ko sva bila na nekaj izletih s poljčanskimi planinci. Vzela sem knjižico in pregledala, kaj vse še manjka. Veliko. Na spletni strani "Avtobusni promet Murska Sobota" sem ugotovila – kot že velikokrat pri iskanju rednih linij –, da lahko v soboto na avtobuse kar pozabiva. Potem

se mi je utrnila misel na najinega prijatelja, ki se večkrat mudi v tistih koncih. Ko je povedal, da bo tudi v soboto tam in da lahko računam na kakšen krajši prevoz, dvomov ni bilo več. Pomurje!

Je to sploh planinarjenje?

Avto sva pustila v Moravskih Toplicah, pohod pa začela v Turnišču. Ja, če si takole organiziraš prevoz, gre, sicer je malo težje ... No, če je pohodnikov več in sta vsaj dva avtomobila, se tudi da pomagati.

Na poti po asfaltni cesti je moj planinski in življenjski sopotnik Miha kmalu povedal, da bova tole Pomursko pot pač opravila enkrat in nikoli več. Bila sem tiho in razmišljala, da sem imela prav nekoč, ko sem se spraševala, zakaj Pomurci delajo pot, če pa vendar nimajo

hribov – ko bi bila vsaj kolesarska! A nisem se mu pridružila pri nerganju, avto je bil v Moravskih Toplicah in do tja je bilo zdaj treba priti. Peš. Četudi po cesti. In tole s Pomurjem je bila moja ideja, čeprav tudi sama nisem bila več prepričana, da je bila dobra. Iz dane situacije je treba potegniti najboljše – začela sem z zanimanjem opazovati okolico. Neskončna polja, potočke ... Pogled po brezkončni ravnini me je napolnil z mirnostjo. Kmalu sva opazila ogromne hale, v katerih gojijo orhideje. To je bil prvi znak, da sva prispela v simpatično naselje Dobrovnik (Dobronak), kjer sva prečkala glavno cesto, ki pelje proti Murski Soboti, in se usmerila proti severu, še vedno po asfaltu, do Bukovniškega jezera. Tukaj sva vstopila v Krajinski park Goričko.

Po Krajinskem parku Goričko

Pred jezerom je "konec veselja" tudi za voznike avtomobilov, saj morajo zadnjih nekaj metrov pešačiti. Predstavljam si, da je v okolici jezera, pri kioskih in hišicah, bolj živo poleti, ko je mogoče tudi kaj kupiti – ob najinem januarskem obisku je bilo zaprto vse, lahko sva si pa prebrala informacije na tablah, celo v treh jezikih! Vesela, da sva se rešila asfaltne podlage, sva si na klopici ob jezeru privoščila malico.

Pot sva nadaljevala po gozdu in mimo kapelice sv. Vida do Strehovskih gor. Nekaj ljudi sva že lahko opazovala pri rezanju trsov v vinogradu – vreme je bilo s 14 stopinjami Celzija res že čisto pomladansko! Naslednje naselje, Filovski gaj, naju je še bolj navdušilo. Tukaj sva opazila kar nekaj starih, obnovljenih, s slamo prekritih hiš.

In še bolj zanimivo – tudi povsem nova hiša, še nedokončana, je imela čisto novo slamnato kritino! Na koncu naselja sva zavila navzdol, v gozd. Pomurska planinska pot gre mimo vasi Filovci – in tudi midva v vas nisva šla, čeprav v vodniku priporočajo obisk. Obljubila sva si, da bova prišla v te kraje enkrat s kolesi in takrat obiskala vse tisto, kar sva na današnjem pohodu izpustila. Sledila sva markacijam PPP, ki so naju napotile v breg, Filovski vrh, kjer so naju pozdravile prijazne hišice med urejenimi vinogradi. Kako živahno mora biti tukaj šele jeseni, sva si lahko samo predstavljala ...

V nadaljevanju poti skozi gozd je Miha pospešil. Ni bil daleč, a nisem ga videla in zdelo se mi je, da sem popolnoma sama v tem redkem listnatem gozdu, v tem času seveda brez listja, in da mi v ušesih kar odzvanja otožna prekmurska pesem "Vsi

su venci veji". Kakšnih sto metrov pred sabo sem opazila pet srn, ki se jim je zelo mudilo, Miha pa mi je kasneje povedal, da je videl tudi fazana in divjega zajca. Ko sva prišla iz gozda na makadamsko cesto, sva zapustila Krajinski park

Od cerkve sva zavila po cesti proti pokopališču. Na križišču za pokopališčem sem se med grmovjem povzpela malo više, na začetek travnika ob cesti – in prav od tam je bil najlepši pogled na Plečnikovo lepotic. Neverjetno, koliko

Pomurska planinska pot (PPP)

Pomurska planinska pot je bila med prvimi veznimi potmi v Sloveniji – odprtje poti z 32 kontrolnimi točkami je bilo 22. 10. 1967. Leta 1976 sta bili dodani dve kontrolni točki v občini Lenart (Zavrh in Zgornja Ščavnica, danes Sv. Ana), leta 1999 pa še dodatni dve kontrolni točki, in sicer Sveta Trojica in Tromejnik (na spletni strani PZS obhodnice je navedeno, da preureditev ni bilo). Danes je torej treba zbrati 36 žigov, prvega in zadnjega v Murski Soboti, pot je dolga okoli 330 km, skupaj je na poti 3570 m vzpona (<http://hiking-biking.net/via-pomurje.aspx>), po podatkih na spletni strani PZS 200 km – verjetno podatki pred razširitvami. Pot je označena z običajnimi Knafelčevimi markacijami, dodane so smerne table. Pot od Bogojine do Murske Sobotje je označena tudi s Krkinimi tablam.

Goričko. Že kmalu sva od daleč zagledala zvonik Plečnikove cerkve Kristusovega vnebohoda v Bogojini.

Do Moravskih Toplic

Od Bogojine do Moravskih Toplic se nam po informacijah na smernih tablah obeta še dve uri in pol hoje. Tako je bilo navedeno na tabli pri cerkvi. Kasneje srečamo do Moravskih Toplic samo še smerne table – vse enake – "Moravske Toplice" (Krkinne table) brez navedbe časa. Do Bogojine je pot vzorno označena, potem pa ... Ne vem, ali sva bila že utrujena ali pa bi res lahko na križiščih malo več pozornosti namenili oznakam za popotnike, ki se prvič podajamo na to zanimivo pot ...

lepih, zanimivih in različnih stvari je ustvaril ta naš mednarodno priznani mojster! PPP v nadaljevanju vodi po prijetni, široki gozdni cesti. Ko prečkamo Bogojinski potok, ob katerem smo nekaj časa hodili, nas smerna tabla usmeri levo skozi gozd po bližnjici do prvih hiš naselja Vučja Gomila, nekaj sto metrov pred nami pa je vidno tudi vaško jedro s cerkvijo. Na prijetno urejenem avtomobilnem postajališču s klopco sva si privoščila krajši počitek. Kdo ve, koliko časa

1 Plečnikova cerkev v Bogojini

Foto: Andreja Erdlen

2 Sveže preorana njiva Foto: Andreja Erdlen

3 Bukovniško jezero Foto: Andreja Erdlen

Informacije

Potek Pomurske planinske poti je podrobno opisan na spletnih straneh planinskih društev Matica Murska Sobotica (<http://www.pdmaticams-drustvo.si/>) in Lendava (<http://www.pdlendava.si/index.php?id=4>).

Podatki so tudi na spletni strani <http://hiking-biking.net/via-pomurje.aspx>, kjer piše, da je pot zahtevna. Seveda ni! Je običajna pohodna pot, odločiti se je treba le za primerno razdaljo. Pot je v opisu že razdeljena na etape po dve uri in pol do šest ur hoje, lahko pa izbiramo poljubne odseke.

Nekateri odseki poti so opisani tudi v planinskem vodniku avtorjev Milana Čilenška in Viktorije Dabič *Po gorah severovzhodne Slovenije*, PZS, 2007. Prav pride tudi *Turistični vodič Pomurje* (Kartografija), ki vsebuje tudi karto v merilu 1 : 40.000.

bi čakala na avtobus, ki bi naju pripeljal v Mursko Soboto? Voznega reda ni bilo – domačini pa ga verjetno poznajo – tisti, ki se še kdaj peljejo z avtobusom ... Kmalu sva naletela na prvo težavo. Pot se s ceste spusti skozi gozd do travnika – in tam markacij nisva več našla. No, ne takoj. Je pa na travniku res težko markirati! Zamudila sva se morda pet, morda deset minut in Miha mi je že javil, da je na markirani poti. Pot naju je vodila do naselja Suhi vrh na Jelovškovem bregu. Morda je bilo res že nekaj narobe z nama, saj sva na koncu naselja spet izgubila nekaj časa z iskanjem markacij. V opisu je lepo navedeno, da vodi pot najprej južno, skozi vinograde, nato pa na zahod, v gozd. Izbrala sva napačno pot skozi vinograde, pristala na napačnem robu gozda, v njem pa sva kmalu spet naletela na markirano pot. Na poti do Moravskih Toplic sva opazila, da si tukaj resnično prizadevajo za razcvet turizma. Apartmaji na prodaj, urejene hiše, urejena ulica ...

Do hotela Termal, kjer sva odtisnila še četrti današnji žig, sva prispela kar utrujena.

Zakaj žigi in zakaj Pomurje?

Zakaj govorim o žigih? Mar hodimo naokoli zaradi žigov? Ali nisva že prestara za zbiranje žigov? Ne, ne hodiva zaradi žigov – a priznam, da se veseliva, ko neko pot, obhodnico zaključiva. In želiva zbrati prav vse žige, saj je na vsaki poti veliko zanimivega in mnogo je točk, ki jih ne bi obiskala, če ne bi "zбирala žigov". Ostala nama je še polovica poti. Veselim se, da bova videla lepo urejene Lendavske gorice, o katerih sem že veliko slišala, rojstno hišo Miška Kranjca, Tromejnik, da bova spoznala

2

še veliko zanimivih krajev. Hvala, markacisti, da ste tako skrbno označili pot. Hvala za vse mostičke in smerne table. In hvala tistemu, ki je pot tako podrobno opisal.

Kaj nama je manjkalo? Štorklje, ki se še niso vrnile, a mislim, da bodo ob najinem naslednjem obisku že spet pri nas! Morda pa bova vsaj del poti obiskala jeseni in poslušala klopotce ... In za zaključek: prav je, da imajo tudi Pomurci svojo pot. V skoraj sedmih urah hoje sva "nabrala" le slabih 300 višinskih metrov, po asfaltu sva hodila več, kot bi si želela – a bilo je lepo. Svet je tukaj drugačen in zelo zanimiv. In če hočemo poznati Slovenijo, je prav, da spoznamo vsaj del te čudovite pokrajine. ●

Nekaj zanimivosti

- Opečna rotunda z gotskimi freskami v Selu (točka Slovenske razširjene poti),
- Tromejnik (tromeja med Avstrijo, Madžarsko in Slovenijo),
- grad pri Gradu,
- Zavrh – spominska soba,
- spomenik Rudolfu Maistru,
- razgledni stolp,
- Babičev mlin – edini delujoči mlin na Muri – v bližini Veržeja,
- rojstna hiša Miška Kranjca v Veliki Polani,
- Bukovniško jezero,
- Plečnikova cerkev v Bogojini.

Na poti bomo opazili tudi napise v madžarščini (kraji Lendava, Lendavske gorice, Dobrovnik), saj se na delu poti gibljemo po področju, kjer živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti, hodili bomo tudi mimo bivališč Romov. Če si bomo vzeli čas in morda v Pomurju tudi prenočili, bomo prav gotovo imeli priložnost poskusiti nekatere dobrote: bograč, pogače, prekmursko gibanico, reteš (zavitek), k večerji pa se bo prilegel tudi kozarec odličnega vina.

3

SPOMINI ALPINISTIČNEGA VETERANA

Težka mesta, kjer jih ne pričakuješ

Zgodbice o ponesrečenih vzponih

Peter Muck

Najpogostejši vzroki za neuspešen vzpon so vreme s svojimi posledicami in nepričakovana težka mesta. S temi se v življenju redno srečujemo. Težka mesta imamo, denimo, tudi v glasbeni partituri, kjer se jim ni mogoče izogniti. V tako mesto se moraš dolgo zaganjati, da ga obvladaš. Pri gledališki igri je to lažje, ker imaš prišepetovalca ali pa ti pomaga soigralec. V knjigi lahko težko mesto kar preskočiš, v atletiki pa uspeš ali ne uspeš. V gorah je problematika veliko bolj zapletena in relativna glede na osebo, ki se na težkem mestu znajde. Velika razlika je med tistim, ki se v skalovju tresoč steguje za prepovedano planiko, namenjeno njegovi dragi, in tistim, ki nasmejan in varovan binglja na prstih ene roke pod previsom. Povedati pa hočem nekaj o težkih mestih, ki te presenetijo kakor strel ostrostrelca, ne glede na to, ali si

gorniško dobro ali slabo podkovan. Tako se je zgodilo mojemu prijatelju alpinistu z Reke, Ivu Gropuzziju, ko se je smrtno ponesrečil na poti z Male Mojstrovke. To so tudi mesta, ko se nepričakovano in brez ustrezne opreme znajdeš v nevarni situaciji ali pred nepremostljivo oviro. Ta prispevek ni namenjen težkim mestom, ki ti polepšajo dan, ko jih premagaš. Opisati hočem nekaj teh težkih mest, za katere se pozneje zaman trudiš, da bi jih pozabil ...

Pot, ki pelje nad izvrom Mostnice na Uskovnico

November. Listje se je popolnoma osulo in v celoti prekrilo pot. Korajžno jo maham po njej tik nad prepadno steno. Na taki nedolžni potki se ti pa res nima kaj zgoditi! Toda zvok mojih korakov je kar naenkrat postal zamolkel, kakor bi hodil po zaboju. Ko natančneje pogledam, opazim, da je jesensko listje

prekrilo debelo plast ledu, v katerega je okovana pot. Led je tudi na gozdnih tleh daleč okoli poti in prekrit z listjem. Seveda na to nisem bil pripravljen. Čeprav sem bil v gozdu in skoraj v dolini, bi mi v tem trenutku prišel zelo prav cepin ali dereze. Čvrstost in hrabrost sta iz mojih nog nenadoma izginili. Videti je bilo tako, kakor da mi je narava nastavila past. V takšnih razmerah si lahko v trenutku na zadnjici in še preden trtica pošteno zaboli, te že odnese čez steno, ki sicer ni visoka, vendar ravno dovolj, da bi se resno poškodoval ali pa bi bilo še kaj hujšega. Daleč naokoli pa v tem času nobenega človeka, ki bi ga lahko priklical na pomoč. Še dobro, da je navzočnost z jesenskim listjem prekritega ledu izdal zvok mojih korakov. Kljub tej ugotovitvi sem nadaljeval pot, a ne več pogumno, temveč previdno kakor kurji tat ali, kakor pravijo, sem "hodil kot po jajcih".

Ustavil sem se pri drevesu in premišljeval, kaj naj. Nato sem lepo obrnil in šel previdno nazaj. Ustavil pa sem se, ker se je v meni prebudil ponos: "Pa saj si vendar navajen ledu, pa ja ne boš prostega dneva z lepo zamišljeno krožno turo vrgel stran." Vendar sem nato le ubogal glas razuma in jo ubral nazaj. Po tej poti pa nisem več šel. Ne vem sicer, kakšni vremenski pogoji so botrovali temu pojavu. Če se na tem mestu v jesenskem času to večkrat ponavlja, je ta prispevek lahko opozorilo. Ker pa je od dogodka preteklo že lepo število let, si mislim, da je sedaj na tem delu poti mogoče že tudi ograja.

Pršivec konec novembra

Na Vogarju še ni bilo snega. Tam, kjer se začne pot strmo dvigati proti Pršivcu, pa se je nova snežna odeja nenadoma zelo odebelila, zato sem zgrešil pot in zavil preveč desno. Trmasto sem rinil naprej, "saj mora biti vrh čisto blizu", toda zaradi nepreglednosti, pogojene s svežo snežno odejo, ni bil. Zašel sem v območje, ki bi ga lahko označili kot past za ljudi, če ga primerjam s pastmi, ki so jih domorodci pripravljali zverem, da so padle v z vejami pokrito luknjo. Jaz pa seveda nisem močna zver, ki bi se hitro rešila iz luknje. Sploh pa sem bil že v letih, ko bi lahko kakšnega "abrahama" poslal po cigarete. Svež sneg je prekril kraško območje z globokimi in ostrimi škrapljami, ki so bile

poraščene z rušjem. V upanju, da bom kmalu prišel na vrh, sem se podal skozi to območje, ki sicer ni bilo veliko, a se ga, če ne bi bilo prekrito s snegom, nikakor ne bi lotil. V meni danih razmerah, ko se zaradi snega ni nič videlo, pa je bil prehod domala nemogoč. Kdor ima izkušnje s prodiranjem skozi rušje, ve, s kakšnimi težavami se tam srečuješ. Če se temu pridružijo še globoke škraplje in pol metra snega, pa je drama skoraj popolna. Ne vem, koliko časa sem se z nečloveškimi napori izmotaval iz situacije, v katero sem zaradi pomote in nato tudi trme zabredel. Veje rušja so se mi v snegu spodmikale, da sem padal globoko med ostre škraplje. Z vej nad menoj se je usipal sneg. Izmučen do skrajnosti in premočen do kože sem končno pritaval na vrh. Istočasno sta na vrh s planine Viševnik prišla dva Italijana in me prosila, naj ju slikam. Nato sta tudi mene slikala z aparatom, ki takoj izdela sliko. Toda na sliki se nisem prepoznal, videl sem le izmučeno osebo, zrelo za urgenco. Vračal sem se v globokem snegu do planine Jezero, kjer sem tu in tam naletel na podobne težave. V trdi temi sem prikolovratil v dolino Suhe. In tu se je začelo drugo poglavje te zgodbe. Zaradi hude izčrpanosti in verjetno tudi zaradi premočene obleke so se mi začele pojavljati halucinacije. V temi korakam po makadamski gozdni cesti in tik za

seboj zaslišim korake. Ustavim se, koraki za menoj utihnejo. Grem naprej in zopet slišim korake čisto blizu sebe. Vprašam: "Kdo si?" Tišina. Spet vprašam in za seboj zaslišim dihanje.

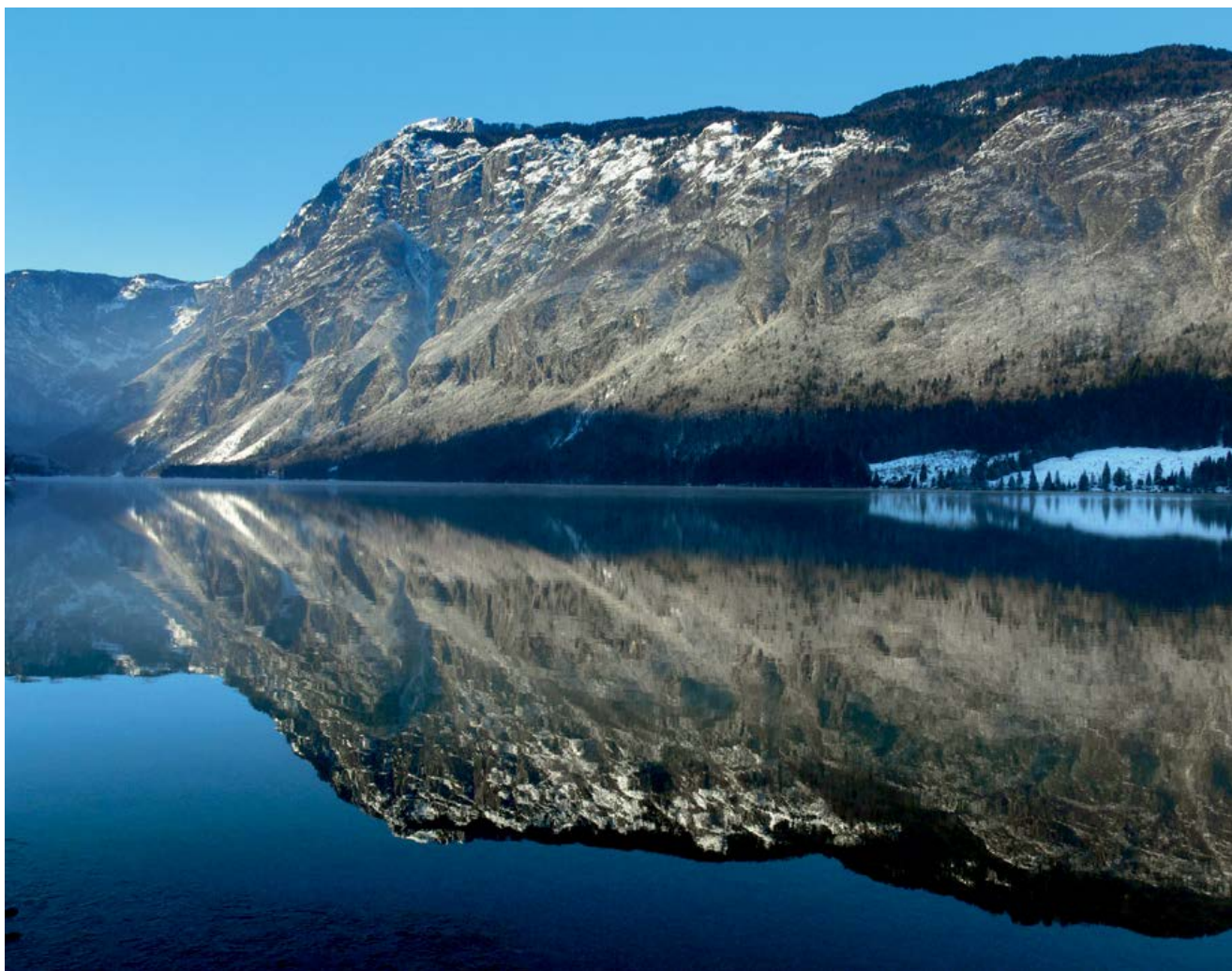
Pozneje so mi znanci razložili, da sem slišal svoje lastne korake in dihanje. Sploh se nisem upal ozreti, ker me je bilo neznanosno strah. Ko pa sem prišel na čistino nad Staro Fužino, so koraki potihnili. Doma zvečer dolgo nisem mogel zaspiti. Ležal sem v postelji in se tresel od mraza. Ta zgodbica pove, kako te lahko povsem nenevaren in nedolžen hrib povsem dotolče, zato se ne čudim reševalnim akcijam v na pogled nenevarnih okoljih.

Krofička v poznem poletju

V gorah se bojim strmih travnatih vesin. Skala pa je moja prijateljica. Toda v svojem kolovratenju po brezpotjih kakor po pravilu vedno zaidem v kakšno strmo travnato območje. Neverjetno, na kakšnih strminah se v gorah obdrži travnata ruša. Posebno zoprne so mi gladke, strme in mokre skalne plošče, kjer je tu in tam v kamen vraščen šop ruše. In ta šop ti mora potem služiti tudi kot stop, ki lahko vsak hip popusti pod tvojo težo. Tak stop je nevaren posebno v deževnem vremenu. Še za košnjo po travnatih vesinah so imeli kmetje včasih žabice ... Kaj pa če pade na tako travnato vesino v poznem poletju nekaj centimetrov

svežega snega? Taki vesini se na daleč umakni in pojdi nazaj. To sem s težkim srcem storil, ko sem se hotel povzpeti na Krofičko. In to je bila tudi ena od redkih pametnih stvari, ki sem jih naredil v svojem življenju.

Tanka plast mokrega snega se je grbančila in plazila na mokri travnati podlagi. Drobceni curki snežnice so prepletali strmo pobočje. Odpovedal sem se čofotanju po mokrem bregu. Malo razočaran sem jo potem mahnil čez Škrbino v Robanov kot, ne vedoč, kaj me tam še čaka. Nad Knezovo planino se je pasel velik trop goveje živine. Šel sem mimo živali, ne da bi se te za mene kaj zmenile. Ko sem bil že precej oddaljen, pa sem za seboj zaslišal divji topot. Ko sem se ozrl, sem videl, kako je cel goveji trop skozi redek gozd tekel za menoj. Pravi stampedo. Suhe veje so glasno pokale in zemlja je zamolklo bobnela, ko je govedo divjalo za menoj. "Le kaj sem storil ubogim živalim, da me tako sovražijo?" sem pomislil in se nemudoma spustil v dir na življenje in smrt.

Na grebenu Spodnjih Bohinjskih gora/Peči
Foto: Sebastjan Reven

Pršivec nad Bohinjskim jezerom
Foto: Lado Brišar

Nahrbtnik mi je na hrbtu divje opletal. Tik za seboj sem čutil kravje hropenje. Zdaj zdaj se bosta kravja roga zasadila v moje ozadje. Nisem vedel, da krave lahko tečejo tako hitro. Trop pa me je na srečo le prehitel in se ustavil pri pastirskem stanu. Tu so me nato mirno čakale. Hitro sem se izmuznil mimo njih in skozi lesu ter nadaljeval pot.

Ustavil sem se na Knezovi domačiji. Stari Knez se je imenitno zabaval, ko sem mu povedal, kako se me krave "jagale". Nato so mi dali zvrhano skodelo nekakšne rumene jajčne jedi. Bilo je zelo dobro, tako da sem brez sramu pospravil vse.

Greben Kotel–Rodica

Neizmerno rad kolovratim po težko dostopnih gorskih območjih, obiskujem kraje z opuščenimi kmetijami in se čudim, kako so nekoč ljudje hodili v dolino, posebno v zimskem času, saj je bil dostop le po ozkih stezah, ki so sedaj večinoma že zaraščene.

Največ takih kmetij sem zasledil v povirju Bače, kamor sem večkrat zahajal. Najbolj me je presunila enonadstropna kmečka hiša, v kateri se je vdrl strohnel strop. Zaradi tega je iz zgornjega nadstropja treščila lesena skrinja v kuhinjo, kjer je ležala vsa razsuta, cel je ostal le prednji del, ki je bil čudovito izrezbarjen v nabožnih motivih.

Nekoč sem sklenil, da bom v celoti prehodil greben od Kotla do Rodice, malo pa sem tudi upal, da bom morda privlekel do avta tisti prednji del skrinje. Kotel je hrib nad sotočjem Bače in Kneže. Dostop nanj je iz naselja Temljine. Ta hrib je prijeten za nekajurni izlet, seveda če poznaš pot. Lahko jo pa udariš kar na "glih". In tako na "glih" se mi je tudi zgodilo. V Temljinah se mi je pridružil deček domačin. Na vsak način je hotel z menoj in mi kazati pot. Nikakor se ga nisem mogel otresti, zato sem zavil kar skozi podrast naravnost navkreber proti vrhu. Toda ta mali vrag mi je sledil in me celo prehitel. Kaj me ne bi, takšen mlad fant, doma iz hribov.

Nenadoma sem spoznal, da se je moj vzpon na Kotel prelevil v tekmovalno, kdo bo prej na vrhu. Ne vem, kaj me je prijelo, da sem potihoma sprejel ta izziv. Nekoliko me je tudi jezilo, ker sem iz njegovih vprašanj razbral, da me ima za mestnega "škrica", ki je doslej videl gore le na fotografijah. Zgodilo pa se je nekaj čudnega. Prvi sem prišel na vrh, deček pa je izginil kot kafra.

Nadaljeval sem po neizraziti grebenski poti mimo opuščene planine. Pot se je spustila v vzhodno pobočje grebena in bila vedno bolj zaraščena, da sem se težko prebijal. Nato je je bilo pa celo konec. Pred menoj je zijala praznina. Na dnu praznine so se motno svetlikale z mokro ilovico prekrita plošče matične kamnine. Torej sem naletel na klasičen primer zemeljskega plazu, kjer je viden celoten kontaktni sloj med zemljo in kamnino.

Plazišče je segalo skoraj od vrha grebena in daleč v dolino. Ni bilo široko, največ kakšnih osem metrov, in tudi strmo ne. A kako ga prečiti? Nobeno snežišče se ne more primerjati s tako drsalnico. Videti je bilo kot tobogan, ki ima iztek v prepletu nalomljenih dreves, v katerega bi lahko treščil z vso silo. Našpičil bi se na trske prelomljenega drevesa, podobno kakor je kruti grof Drakula nabadal na kole svoje sovražnike. Še prej pa bi bil ves prevlečen z mastno ilovico, da bi me lahko uvrstili med armado tistih glinastih vojakov kitajskega cesarja.

Na drugi strani plazišča me je vabilo nadaljevanje poti, ki ni bila več tako zelo

zaraščena in se je počasi vzpenjala v pobočja Rodice. Lahko bi plazišče obšel po grebenu, vendar bi se moral prebijati skozi gosto podrast. Na spodnji strani je bilo še huje.

Ob premišljevanju, kako bi prečil ta plaz, so mi izpuhtele vse z leti pridobljene gorniške veščine. Z derezami bi verjetno šlo, a jih seveda nisem imel s seboj. Pa sem šel nazaj. Če sem že zmagal v dirki na Kotel, pa naj bo Rodica poraz. Od tega dogodka je minilo petintrideset let. Do sedaj je tisto plazišče verjetno že popolnoma zaraščeno in prehodno.

Nazaj grede me je tolažila misel, da me spodaj čaka tista lepa stranica skrinje. Toda vrag hodi na potrebo vedno na kup, pravijo Gorenjci. Zgrešil sem stečino, ki vodi k hiši s skrinjo, in se znašel na sosednjem gorskem pomolu. Vsaj okolica je tu čudovita in lep razgled ...

Za ta dan sem imel presenečenj dovolj in sem jo ucvrl navzdol. Vrnil se nisem

nikoli več, tista lepa čelna stran skrinje pa je verjetno na dežju že zdavnaj strohnela.

Pot PP, odsek Krnica–Kurji vrh

Na ta del poti sem se odpravil s prijateljem športnikom, ki mu gore niso bile tuje in je bil izredno hiter in spreten v lahkem pečevju. Pot se vije preko širokega pobočja, kjer si lahko izbiraš stečine in police po mili volji. Preko pobočja pa poteka nekaj plitvih grap, ki jih je treba prečiti.

Po udobni stečini sva naletela na grapico, v kateri se je pojavil problem. Na mestu, kjer sva jo nameravala prečiti, sicer ni bila niti strma niti globoka, toda bila je v rdečem krušljivem pečevju. Skal je bilo bolj malo. Prevladoval je melj, zlepljen z rdečo glino, ki se je krušil že na pogled. Više ali niže od tega mesta pa brez opreme nisem hotel tvegati, ker je bila grapa skoraj navpična in nerazčlenjena. Taka rdeča mesta so v naših stenah kar

pogosta in plezalci jih nič kaj radi ne vidijo.

Za prečenje takega mesta sta dve možnosti. Prva je, da odmisliš nevarnost in postaneš brezbrizen. Da si domišljaš, da si popolnoma lahek in greš čim bolj hitro čez. Druga, bolj pametna možnost pa je, da preštudiraš stopinje in krušljive oprimke ter se skrajno previdno spraviš čez.

Uporabil sem kar prvi recept in šlo je brez težav, razen da se je za menoj usulo nekaj rdečega drobirja. Upam pa, da ta moj recept ne bo imel posnemovalcev. Ko se ozrem nazaj, pravzaprav vidim, da tisto prečenje brez varovanja sploh ni bilo od muh.

Šel sem naprej, misleč, da bo moj prijatelj, lahkotni dolgin, opravil še bolje kakor jaz. Toda za menoj ga ni bilo. Grem nazaj in kaj vidim? Od daleč je bilo podobno poginuli dolgokraki žuželki, ki se je stisnila v dno široke razpoke. Bil je v sredini grapice

v zelo nerodnem položaju. Čeprav je bil čisto pri miru in tiho, so drobna zrnca rdečega melja preteče škreblija mimo njega, kar je situacijo še dodatno dramatiziralo. Verjetno je premišljeval, zakaj ni napisal oporoke. Hotel je pljuniti, a ni imel sline. Nato je zagrgal: "Ali se ti mogoče sanja, kam bi lahko premaknil levo nogo?" Nato se je začel glasen pogovor z vsebino, znano v takih primerih: "Daj levo nogo malce bolj desno, desno pa bolj v levo, ne pritiskaj se v brežino, kakor da bi bila tvoja ljubica," itd. Kakor vedno so taki nasveti jalovi, ker jih prizadeti zaradi strahu ne upoštevajo. Dobro misleče nasvete pa je tudi zavračal z aroganco, ki je od njega ne bi pričakoval.

V tej aroganci sem zasledil obtožujoč podton, ki mi ni bil všeč. Iz prizadetega glasu je bilo možno razbrati: "Zakaj si me zvelkel v to sranje? Če se bom izvlekel, si bom hribe in tvoja brezpotja nekam zatlačil!"

Meglice na grebenu Spodnjih Bohinjskih gora; v ospredju Šija, daleč zadaj Viš in Montaž Foto: Sebastjan Reven

Toda naenkrat se je v njem prebudil panter. In namesto da bi se priporočil Vsemogočnemu, je zarjovel mastno kletvico, odskočil in v zraku naredil pol obrata ter doskočil na mojo stran in zaril prste v varno brežino. Še dobro, da ga ni videl kakšen gams. To bi se smejal. No, to bi bil torej še tretji recept, ki pa je primeren le za ljudi, ki še niso pridobili veliko na telesni teži. Minilo naju je veselje do nadaljevanja poti in sva se molče, brez posebnega dogovarjanja, spustila v dolino. Imel sem slab občutek. Zavedal sem se neodgovornega ravnanja. O tej prigodi pa nikoli več nisva spregovorila besedice, za kar sem mu zelo hvaležen. On si pa tudi hribov potem ni nikamor zatlačil. ●

Najlepše poti ne zahtevajo cilja

Narodni park Yosemite

Olga Kolenc

"Rada te imam," sem rekla prvemu, ki me je čakal zgoraj, pod slapom. Te besede so bile tako občeločloveško globoke in čiste, kakršen je bil slap Vernall, ki je preko granitne stene hrumeče padal v globino. Čudila sem se, kako me v dno duše pozna in ve, kaj mi pomeni ta raztežaj, ki sem ga končno preseгла. Tik pod razglediščem, le slabih sto metrov stran, mi je namreč zmanjkalo zraka. Drobne vodne kapljice, ki so se v obliki meglic dvigale v zrak, so mi zlezle v dihalne poti. Komaj sem še zajemala sape, pomagala ni niti ponujena dlan. Astma, moja stara spremljevalka. Z njo moram znati in potem lahko uživam življenje skoraj brez omejitev. Stala sem, trenutki obupa so se razlezli v neskončnost. Tako daleč, v samo Ameriko sem prišla, sedaj pa bom odpovedala tu, tik pred prvim ciljem. Čez nekaj trenutkov sem znova zajela zrak, napetost je popustila. Kakor da se ni nič zgodilo, sem se lahkinih nog zavihnela navzgor, do razgledišča.

Lepota odpira srce

Mlečno bela vlažna tančica, ujeta v gorski zatrep, je kipela navzgor proti nebesni modrini. Visoko zgoraj, med nebom in zemljo, je ostro izrisana ločnica, kjer se rojeva Vernall. Pršalo je vsenaokrog, pod slapom se je preko struge izrisala mavrica. Bila je opečnato rjava, rumena in modra, njen lok je bil barvit in napet. Mokri granitni balvani, preko katerih se je penila voda, so se prelivali v toplih odtentkih. Mokrota je sveži pomladni paleti barv še dodala kontrast. Prešinilo me je, da je to tisto, po kar sem prišla. Voda, njena moč, njena svoboda, njeno hrumeče je tisto, česar sem lačna. Vsaka reka ima edinstveno moč, a tu je bilo nekaj popolnoma drugače. Bila sem lahka in prazna, brez bolečine, brez vseh navlak, ki jih tvorimo skozi življenje. Bila sem takšna, kakršna sem bila ob prihodu na svet, bila sem čista kakor slap. Nepopisan list papirja. Lahko bi jokala, a ni bilo časa. Ves balast, ki sem ga prinesla s seboj, je iz mene odplaknila voda. Končal je tam spodaj, sredi čeri, preko katerih se divje zaganja reka Merced.

S prisposodobno takšnih in podobnih občutkov bi lahko strnila kar nekaj trenutkov dvodnevnega gibanja v parku. Občutek za čas je izginil. Da je pojem Amerike več od splošnega vzorca v naši zavesti, se zavemo šele takrat, ko zasluhtimo njeno

razsežnost. Daleč stran od mest, blišča in bede nam razsežnost divjine preoblikuje občutek za prostor in čas. Lebdiš nekje med nebom in zemljo, iščeš obzorje, ki je vpeto v veselje. Zaveš se lepot, ki niso dane vsakim očem, in ozavešiš spoznanje, kako zelo si majhen, kako zelo si minljiv. Kljub človeškim nedopustljivim posegom v naravo še ni vse izgubljeno. Še vedno ostaja divji zahod, nevaren in hkrati čaroben kakor prisposodba raja.

Najveličastnejši tempelj narave

Narodni park Yosemite je danes eden izmed najbolj spektakularnih ameriških vrtov. Zavzema 761.268 hektarjev ali 3.080.74 km², od katerih je 95 odstotkov divjine. Razprostira se v Kaliforniji čez zahodno pobočje mogočnega gorovja Sierra Nevada, ki v dolžini 640 kilometrov poteka v smeri od severa proti jugu. Je na nadmorski višini od okoli 500 pa vse do 4000 metrov, kjer se zvrsti kar pet vegetacijskih območij. Park, ki je bil ustanovljen leta 1864, je od leta 1984 uvrščen na Unescov seznam svetovne dediščine.

Vrnimo se za trenutek v obdobje davne preteklosti, ko se je zaradi aktivnih geoloških procesov, značilnih za področje Kalifornije in ki potekajo še danes, začelo dvigovati gorstvo Sierra Nevada. Drastično spremenjeno pokrajino je ob

nastopu pleistocenske poledenitve pred približno dvema do tremi milijoni let začela dodelovati še moč snega in ledu. Ko se je pred okoli deset tisoč leti led dokončno umaknil, so za njim ostale vrhunske stvaritve: čelne morene, doline v obliki črke V so postale U-doline, kanjoni, obdelani vršaci, granitne pregrade ... Pod silovito močjo se je zrušila tudi granitna kupola izstopajoče, najbolj znamenite in na daleč vidne gore Half Dome. A življenje vselej najde prostor. Še preden se je led dokončno stalil, so se pod njim, čeprav počasi, že vztrajno odvijali prvi življenjski procesi. Inteligenca narave presega človeški razum. Taleči se ledeniki so zapolnili spreminjajoče se kotanje in globeli, kristalno čiste vode danes napolnjujejo tristo večjih in manjših jezer. Povirje najbolj znane kalifornijske reke Merced, ki s številnimi pritoki teče skozi dolino, se nahaja v osrednjem delu gorovja Sierra Nevada. Na svoji 233 kilometrov dolgi poti zaključi sanjsko podobo doline. Je nemirna in vihrava: iz divjih brzic prehaja v slapove, ki drzno padajo preko granitnih pregrad. Umiri se šele po prihodu v dolino. Razlije se v mehka porasla obrežja, se skladno obarva v zeleno in daje življenje neštetim vrstam novih življenjskih oblik. Obrežni pas vzdolž njenega toka podpira na milijone ptic na njihovi glavni selitveni poti s severa proti jugu.

Človek v Yosemiteih

Dokazi o prvem pojavu človeka v Yosemiteih so stari okoli osem tisoč let. Indijansko pleme Ahwahneechee, ki je dolino naseljevalo štiri tisočletja, so v obdobju zlate mrzlice sredi 19. stoletja začeli izpodrivati evropski Američani in novi evropski priseljenci. Na srečo so v dolino začeli zahajati tudi ljudje, ki so na vrednote tega področja gledali z drugega zornega kota – vizionarji, ki so se začeli upirati človeškemu posegom v naravo. Njim gre zasluga, da je park danes tak, kakršen je, in da kot naravna vrednota služi vsemu človeštvu.

John Muir (1838–1914), škotsko-ameriški naravoslovec, pisatelj in borec za ohranjanje divjine, ima velike zasluge pri zaščiti Yosemite Valleya, Sequoia Foresta in tudi pri drugih območjih divjine. Po njem poimenovana 340 kilometrska pot John Muir Trail je ena izmed najbolj znanih pohodniških poti v ZDA. Prvo srečanje z lepoto Yosemite Valleya je

Reka Merced, v ozadju El Capitan
Foto: Olga Kolenc

najbolj prepričljivo izrazil v eni povedi: "Od vseh templjev narave, v katere mi je bilo dovoljeno vstopiti, je ta z naskokom najveličastnejši."

Ansel Easton Adams (1902–1984), ameriški fotograf in okoljevarstvenik, je pustil pečat s črno-belo fotografijo pokrajine. S Fredom Archerjem sta razvila poseben sistem osvetlitve, s katero sta dosegla izjemen napredek na področju fotografije.

Najlepše poti ne zahtevajo cilja

Obiskali smo nacionalne parke Yosemite, Sequoia, Death Valley, Zion, Bryce, Arches, Monument Valley, Antelope in Grand Canyon. Naš cilj niso bili skalni vrhovi, čeprav bi si to želeli, kajti osemnajst odmerjenih dni bi sicer

nevidne prehode, v katerih najbolj pogumni in vztrajni plezalci, med njimi tudi naši, puščajo svoje sledi. Nasproti El Capitana je nemogoče spregledati 190-metrski slap Bridalveil Fall, za katerega se v vetrovnem vremenu zdi, da pada postrani. Indijansko pleme Ahwahneechee je slapu pripisovalo globlji pomen. Po legendi se nikoli ne sme neposredno gledati v slap, saj je dom duha Pohono, ki bdi nad vstopom dolino. Kdor se pregreši, se mu maščuje s prekletstvom. Prav tako so verjeli, da vdihavanje njegovih vodnih meglic koristno deluje na zakonski stan.

V parku je na stotine kilometrov lepo urejenih pohodniških poti, nekatere od njih vodijo iz doline; John Muir Trail vodi na Mount Whitney, Four Mile Trail

lahko pustili kar tu, v prvem nacionalnem parku. Panoramski pogled na park z razglednih točk, kakršni sta Tunnel in Glacier, jemlje besedo in sapo. Na prvi točki izstopajo El Capitan, Horsetail Fall, Clouds Rest, Half Dome, Sentinel Rock in Cathedral Rock, na drugi točki pa pogled seže preko širnih predgorij vse do zasneženih vrhov gorstva Sierra Nevada. Slapova Vernall Falls in Nevada Falls sta kakor na dlani.

Po prihodu v park se je pred nami od blizu pojavila podoba El Capitana. Njegova navpična in previsna, 900 metrov visoka granitna stena privablja plezalce z vsega sveta. Kako mogočna je, začutiš šele, ko si v njeni neposredni bližini. Pogled je spoštljivo drsel preko mogočne stvaritve narave in iskal

vodi do Glacier Pointa, Yosemite Falls Trail vodi na vrh Yosemite Falls, del Mist Traila s pogledom na Vernall Falls in Nevada Falls pa je prehodila tudi naša skupina. Na nekoč nedostopno kupolo gore Half Dome danes vodijo jeklenice, po katerih se na leto povzpne na tisoče pohodnikov. Poti s pogledom na granitne kupole, kamnite vrhove, ledeniško izklesane gorske pokrajine, gozdove in travnike, ki prekipevajo od rastlinja in živalstva, ponujajo avanturo brez primere.

Poleg lepote sta se me najbolj dotaknila čistoča in red. Nobenih stopinj izven urejenih poti, pohojenih trav, odpadkov in drugih sledi o človeku, čeprav park na leto obišče več kakor 3,7 milijona ljudi.

Tako smo dva dni v parku z največjo žlico zajemali vse, kar se je dalo zajeti. Le v najhujši vročini smo v senčnem zavetju mogočnih dreves použili s seboj prineseni obrok. Nismo šteli ne ur ne razdalj. Preveč je bilo, preveč novega se je zgodilo. Ponovno sem bila otrok, ki je zmožel prvič preseči domače dvorišče. Šele takrat, ko je sonce zdrknilo čez zenit, sem se zavedela, da sem utrujena, žejna in lačna. Pozitiven naboj je vsekar dodala tudi zelo uglasena skupina.

Ob pravem času na pravem mestu

Bili smo ob pravem času na pravem mestu. Narodni park Yosemite ima mediteransko podnebje z dolgimi, vročimi poletji in blagimi zimami. V park smo prišli ravno v začetku junija, v času

glavnega razcveta. Pomladni val življenja je kakor voda pljuskal preko pobočij in jih razsipno kitil s cvetjem. "Kakor ob stvarjenju sveta," sem tiho pomislila sama pri sebi. Toliko rož, še nikoli videlih rož ... Zračna gozdna tla, porasla z visokimi iglavci, so se pod cvetno preprogo v obširnih zaplatah obarvala v modro. Jutranje sonce je metalo pravo mero luči, da je talna podlaga v nežnih

1 Utrinek s poti po Yosemite

Foto: Olga Kolenc

2 Bor ponderosa pine (slovensko ime je rumeni bor, op. ur.) Foto: Olga Kolenc

3 Narodni park Yosemite z razgledne točke Tunnel Foto: Olga Kolenc

4 Ameriška talna veverica Foto: Olga Kolenc

ki mu veje krasijo veliki beli cvetovi, bi težko našli primerjavo – nekaj posebne je s svojimi okroglimi belimi cvetovi, zato naš nos in naše oči nadaljujejo tam, kjer zmanjka besed.

Številne grmovnice dopolnjujejo prostor in blažijo oster prehod med travniki in gozdovi. Svoj prostor so našle različne vrste praproti, mahov, lišajev in drugih rastlin. V parku je 37 vrst avtohtonih dreves, na travnikih na stotine avtohtonih rastlin. Zabeleženih je več kakor 160 redkih rastlinskih vrst. Veliko od teh jih je mogoče najti le v parku, med njimi so tudi endemične in ogrožene vrste. Med različnimi vrstami bora, smrek, jelk in drugih drevesnih vrst je najbolj opazna mogočna sekvoja. Je naravni živ spomenik in lahko dočaka od tisoč do

veverice so že tako udomačene, da jedo celo iz rok, čeprav je hranjenje prepovedano. Poseben občutek je bil, ko sem videla let še nikoli videne modre čopaste ptice. Tiste posebne modre barve. Ptica iz otroških pravljic, pa čeprav je morda samo čopasta šoja, ki poleg nešteti vrst ptic domuje v parku. V parku živita tudi dva velikana: ameriški črni medved in jelen *mule deer* (op. ur.: velikouhi jelen, mulasti jelen *Odocoileus hemionus*), ki je avtohtona vrsta v zahodni Severni Ameriki. Med velikimi sesalci naj omenim še rdečo lisico, debelorogo ovco in divjo mačko. Črnega medveda samega nismo srečali, smo pa naslednji dan v narodnem parku Sequoia srečali celotno njegovo družino. ◉

svetlobnih kontrastih še bolj zažarela. Cvetele so različne vrste volčjega boba. Izmed sedemdesetih vrst volčjega boba, ki rastejo v Kaliforniji, jih je okoli šestindvajset mogoče najti v tem parku. Na izsušeni podlagi so našle domovanje neke vrste mačjih tačic, na drugem koncu, ob robu vlažnega travnika, pa posebne blede vijoličaste cvetlice z imenom zvezdni utrinek. Na bregovih reke Merced in drugih potokov se je širil vonj po grmovnicah azalejah. Od vsega alpskega cvetja, ki je pravkar cvetelo v parku, imajo prav te zame najlepše cvetove in najbolj dišeč napoj. Dišala je tudi avtohtona grmovnica kalifornijski divji kostanj, ki z belimi do blede rožnatimi cvetovi krasí obsežna pobočja divjine. Tudi gorskemu drenu,

tri tisoč let. Spoštljivo, mar ne? Kako zelo smo majhni in hitro minljivi. Bor ponderosa, ki izstopa z dolgim gladkim deblom, je v Yosemiteh najpogostejši iglavec. Pod ugodnimi pogoji doseže spoštljivo višino in zdi se, kakor da sega v nebo. Od drugih vrst ločimo odraslo drevo po rumenem do oranžno rdečem lubju z zelo širokimi ploščami, ki jih razmejujejo črne razpoke. Pogosta sta tudi cedra z značilnim rdečkastim lubjem in črni hrast, ki raste v mešanih gozdovih sredogorja od Kalifornije pa vse do južnega Oregona.

V parku živi več kot 400 vrst vretenčarjev (ribe, dvoživke, plazilci, ptice, sesalci). V skladu s kalifornijsko zakonodajo uživa poseben status približno 40 ogroženih vrst. Kalifornijske talne

Oskrbnik, predsednik društva in deklica za vse

Pogovor z Gabrijelom Jelovškom

Dušan Škodič

Za kratek pogovor smo zaprosili oskrbnika malega Bregarjevega zavetišča na planini Viševnik. Gabrijel Jelovšek - Jele je že štirinajsto poletje oskrbnik, obenem pa je tudi predsednik planinskega društva in deklica za vse. Če obiska ni, rad poprime za žago in kladivo ter se loti dela. Če planinci so, pa še raje za harmoniko, s katero pripomore k dobremu razpoloženju.

Kdaj in kje ste se navdušili za gore?

Moj oče je bil zaposlen na hidrometeorološkem zavodu in leta 1957, ko sem imel 17 let, me je vzel s seboj na Kredarico. Tam je z ekipo postavljala poskusno vetrnico. Bilo je prav lepo in zame kot mulca zanimivo doživetje, ki mi je približalo gore in planinsko družbo do te mere, da sem sedaj kot upokojenec tudi oskrbnik. Najprej sva skupaj s partnerico Valerijo delala v Koči na planini pri Jezeru, zadnjih osem let pa hodiva slabe pol ure višje, v malo Bregarjevo zavetišče na planini Viševnik.

Torej so bili glavni pri vsem ti mladostni spomini?

Lahko bi tako rekel. Na Kredarici sem se družil z meteorologi, ki, kot vemo, ob svojem delu vedno poskrbijo tudi za planince. Malo sem jim takrat pomagal

v kuhinji. Spomnim se, da so mi naročili, naj skuham polento za nekega gosta. Pa sem jo, tako kot me je doma mama naučila, in jo na koncu lepo zabelil z ocvirki. A gost ni bil nad njo prav nič navdušen, zavrnil jo je, češ, da je še na pol surova. Meteorologi so se seveda zabavali in mi šele nato povedali, da je pri njih vse treba kuhati nekoliko dlje kot doma, saj voda zaradi nižjega zračnega pritiska zavre že pri okoli 88 °C. Pa sem jo nato še enkrat skuhal in lačni planinec je bil zadovoljen. Oče se je takrat verjetno bal, da mi bo na Kredarici dolgčas, zato mi je predlagal, naj s seboj nesem smuči. Takrat so bile drugačne zime in je bilo na ledeniku še veliko snega. Poletno smučanje na njem je bila vsakdanja stvar. Nekateri planinci so si radi privoščili dopoldansko smuko na Kredarici ter popoldansko kopanje v Bohinjskem jezeru ...

Kasneje ste se verjetno včlanili v planinsko društvo?

Zaposil sem se pri Ljubljanskem potniškem prometu, kjer sem delal kot voznik avtobusa. Takoj sem se včlanil v njihovo planinsko društvo (tedaj PD Viator, danes PD Integral, op. ur.). Društvo je na planini pri Jezeru, kjer je bila prej stara sirarna, postavilo svojo prvo koč, a jo je že po nekaj letih izgubilo. Bilo je poleti leta 1981, ko se je za naslednji dan pričakoval povečan obisk planincev. Kuharica je močno zakurila peč, da bi lahko spekla zadosti kruha, in nastal je požar. Iskre so padle na s škodlami pokrito streho. Bilo je vroče in presušen les se je vnel kot bakla. Eden od sosedov je tekel v dolino sporočiti, da je nastal požar, ker prenosnih telefonov takrat seveda še ni bilo. Pa je bilo brez pomena. Še preden je dobro izginil za ovinkom, je ostalo le pogorišče, osebju pa je uspelo rešiti zgolj nekaj malenkosti. Potrebovali smo tri leta, da smo odprli sedanjo moderno koč.

Kako je iz planinca nastal oskrbnik?

Bil sem že upokojen, ko so neko leto iskali novega oskrbnika. Prišel sem na obisk, ko me je kar kuharica vprašala, če bi bil oskrbnik, ker sem v pokoju in imam čas. Predsednik našega društva me je sicer opozarjal, da to delo ni za vsakogar, v mislih je imel verjetno nekega mojega predhodnika, ki ni znal z ljudmi. Pa sem si mislil, kako ne bi znal, če sem imel kot voznik avtobusa štirideset let opravka z vsemi mogočimi in nemogočimi karakterji. Partnerica Valerija je v koči delala že leto prej, preden sem prišel še jaz. Po šestih letih sva se odločila zamenjati tisto koč za to manjšo na planini Viševnik, ker nama je tu bolj ustrezalo zaradi domačnosti in tudi svobode. Koča pri Jezeru stoji v kotanji, iz katere se praktično nič ne vidi, tu pa smo na razglednem sedlu in lahko občudujemo Triglav, Fužinske planine in na drugi strani Komno. Povabil naju

je predsednik PD Drago Bregar, zdaj žal že pokojni Zvone Šere, ki je tu velikokrat sam dežural in smo se kot sosodje dobro poznali. Tu nama je bilo že od prej vseč in sva sprejela povabilo, pa še celo sezono nama ni treba biti gor. Vmes se za nekaj tednov zamenjamo in človek ne postane naveličan, sploh če je slabo vreme kot letos.

ali v njej. Letošnje slabo vreme in odsotnost gospe, ki bi morala priti in naju zamenjati za štirinajst dni, sem izkoristil tako, da sem na novo prezidal štedilnik na drva, ki je bil že precej dotrajan. Pa tudi sicer sem kar učljive sorte. Sam sem se po posluhu naučil igrati harmoniko in z njo zaigram planincem, če je le priložnost.

petdeset članov. Torej mora biti vsakomur jasno, da nimamo dosti sredstev in da komajda pridemo skozi z vzdrževanjem zavetišča. Tako je nanoslo, da smo po Zvonetovi smrti ostali brez predsednika in ker sva z Valerijo zaljubljena v to kočico, so se člani iz hvaležnosti (*smeh*) seveda najprej spomnili name. Malo sem sicer *cinca*, na koncu pa pristal. Taka je pač usoda malih društev, kjer ni dosti izbire. Vnuki so me naučili uporabljati elektronsko pošto, pa kar gre. Vse se da, če se le hoče. Samo da bo zdravje in da bova lahko še dolgo med ljubimi gorami v tej veseli planinski družbi. Tisto, kar v življenju počnemo za svojo dušo in zadovoljstvo, je na koncu največ vredno, ne denar. ●

1 Oskrbnik Gabrijel Jelovšek - Jele
Foto: Dušan Škodič

2 Za spremembo obriti oskrbnik Jele in Valerija v svojem elementu
Arhiv Gabrijela Jelovška

Kot je videti, ste pri koči mojster za vse.

Moj prvi poklic je bil poklic ključavničarja, delal sem tudi kot ličar pri obnovi avtobusov in tako sem se naučil marsikaj, kar mi sedaj pride prav pri raznih popravilih na koči

Kot oskrbnik torej počnete stvari, ki so težko merljive in vam jih nihče ne obračuna.

To je kar tipično za mala društva, ki imajo na skrbi kakšno kočico ali zavetišče. Sam sem namreč sedaj član PD Drago Bregar, ki ima le okoli

Ždrocle

Južni del Snežnikove planote

Aleš Nosan

Užitek hoje sta spremljala strah in svetloba. Takoj po začetku, pravzaprav je bilo to že prej, še ko sem od Mašuna vozil po makadamski cestici, ki jo je po sredini zasipala trava, se je pred mojimi vse bolj in bolj radovednimi očmi izkristalila pokrajina, naslikana z gozdovi.

Gozd je bil res hud. Kaotične sence so silile više in niže, kot bi se bojevale za osvojitvev prvenstva gozdov. Zgnetena, poravnana in razdrta podrast je vihrala med masivnimi debli, velikimi in visokimi vse do oboda neba. Tista barva dežele je bila kakor plahta vse naokrog zelenega morja.

Pri Andrejevem studencu je za trenutke poguma vstopila obsesivna svetloba, gozdna jasa je bliskala v raztopljeni barvi srebra. Lahko sem svobodno zadihal po meri okolja, ki me je vdihalo v svoje načrte. Svetloba, difuzna, potopil sem se vanjo in nekako mi je uspelo verjeti, da v meni ta dan misli pravzaprav ni. No ja, takoj za studencem so blatno kalužo pomendrali povsem sveži medvedji sledovi. Strah? O ja, to so zanimivi občutki.

Divjina južnega dela Snežniške planote, ki v terasah postopno pada proti Hrvaški, je res popolna divjina. Sem in tja je prekrizana z gozdnim kolnikom, bolj vlaklo, tu in tam se zariše med zelenimi griči zelena lovska stezica. Vsi gibi tukaj so rezultat izkušnje in navade. Drugače preprosto ne gre. Prostor je poln vsega, daleč najmanj je človeških sledov. Še svetloba sončnega dne je preoblečena v zelenilo dolgih vesin, skrivnih jam, zaviranih reber krasa. Zaspano po obzoru letijo rumeni metulji.

Horizont? Najti moraš privzdignjene skalnate boke, mehke zavihke, le tam lahko nekako zasliši morebitno preglednost terena.

Skrivnost je popolna. Samotna lepota. Nekje sem prebral: "Lepota ni nikoli sama, ker je lepota." Verjemite, na Ždroclah je res tako. Le jaz, ko sem vstopil tja dol, sem bil sam. Edini človek na svetu. Čeprav je bil prijatelj z menoj.

Ždrocle obdajajo strme stene belega apnenca. Foto: Aleš Nosan

Mojster brezpotij. Stezosledec. Hawkeye. In pesem iz slavnega filma: "No matter where you go, I will find you, if it takes a long long time, if it takes a thousand years ..." Na tako skrivnih poteh vedno mislim na pesem.

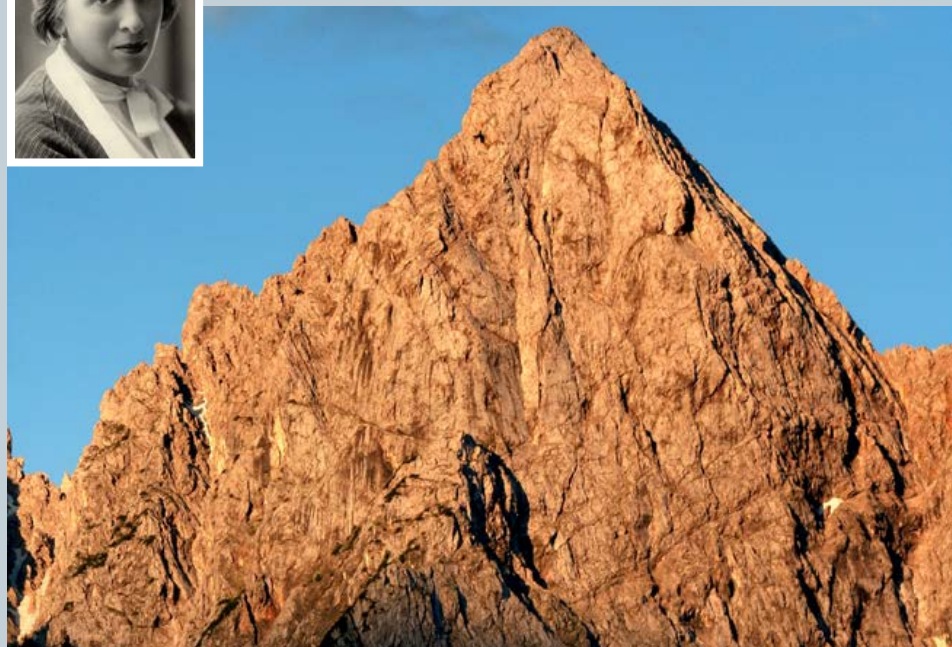
Saj res, in cilj? Našla sva ga. Čeprav je bila že pot. Ždrocle so ogromne globeli, pomaknjene v globino kraškega sveta, obdane z nalomljenimi strmimi stenami belega apnenca. Večni sneg je sivo boljčal iz njihove globine vse do najinih oči. Povsod naokoli so rasli temni gozdovi. Po belih kamnitih zobeh in nagnjeni prečki sva splezala do dna. Metala sva snežne kepe navzgor in navzven, neuspješno, saj je bilo vse skupaj predaleč in pregloboko so segli najini koraki.

Izpolnjena zadnja želja

Paula Jesih je končno "doma"

Zgodbo Paule Jesih vsi poznamo. Vsaj nekoliko ... Konec lanskega leta in letos smo jo zaradi gledališke predstave v Slovenskem mladinskem gledališču, radijskih oddaj in decembrske teme meseca v Planinskem vestniku, ki so bile posvečene njej, spoznali še podrobneje. Bila je karizmatična ženska, ki še 38 let po smrti navdihuje, še vedno pa je toliko skrivnostna, da bo ostala inspiracija za zmeraj. Zaradi njene izpolnjene zadnje želje najbrž še bolj. V ponedeljek, 25. avgusta 2014, sta njena pranečakinja Jakica Jesih in pranečak Aleš Jesih v najožjem družinskem krogu Paulino žaro odnesla proti vrhu Špika. In nekaj pred poldnevom se je teti izpolnila zadnja želja: veter je raznesel Paulin pepel čez severno steno njej tako ljube gore. Da, bisto želja je v tem, da se uresniči.

Marta Krejan Čokl

Severna stena Špika, v kateri je Paula Jesih z Jožetom Lipovcem 21. 8.1931 preplezala prvenstveno Skalaško smer. Foto: Andrej Trošt

informacije

Iz Mašuna peljemo po makadamu proti Sviščakom, na prvem odcepu gremo levo proti Leskovi dolini in na naslednjem zavijemo desno v smeri Meželišča in Sežanja. Približno dva kilometra po samotnih kolibah Meželišča najdemo točko, kjer skromna cestica zavije levo in nazaj, tako da poteka kratek čas vzporedno z glavno cesto. Na tej točki pustimo avto in sledimo cestici, ki hitro postane kolovoz in nato steza, do velike jase, imenovane Andrejev studenec, kjer nas napis na skali opozori, kje smo. Prečkamo jaso proti jugu in na drugi strani drobna stezica povede naprej. Na levi nas spremlja gozdnat greben, stezica se vzpne na majhno sedlo in po rahlem spustu na drugo stran pred seboj zagledamo velike globeli – Ždrocle. Za Ždroclami se dvignemo zahodno na dokaj razgleden greben in se v polkrogu vrnemo nazaj na Andrejev studenec.

Zahtevna orientacija, slabo vidna stezica in brezpotje, popolna divjina, spust v Ždrocle je lažje plezanje. Za celoten krog potrebujemo približno tri ure hoje. Nujen je planinski zemljevid *Snežnik*, 1 : 50.000.

Ta kraj. Nebeško mirna lepota. Nebeško mirna tišina. Vest človeštva. In en sam ton. Barva. Snežniško zelena. ◉

V tišini gozdov in planin

Zimska tura v pričakovanju pomladi

Jana Remic

Običajno konec februarja pričakujem pomlad, prve cvetove trobentic, teloha in zvončkov. Letos si podajajo roko zadnji dnevi marca, nebo je znova sivo, pusto, zimo podaljšujeta mraz ter vztrajno naletavanje snežink. Veselim se redkih sončnih dni, ki krepko tanjšajo snežno odejo in pripomorejo, da na prisojah v hladne dni pokukajo prvi drobni cvetovi. Seveda, dan je daljši in narava se začinja prebujati kljub še vedno zimsko obarvanim dnevom. "Sprijazniti se je treba," mi je pred kratkim rekla stara, od življenja utrujena ženica. Res, sprijazniti se je treba! Če bregovi še ne zelenijo, se je treba bolje obleči, si nadeti kapo in iti na sprehod med snežinke. Snežinke vendar vedno pričarajo zimsko idilo, življenje v naravi se umiri, svet postane tih in zasanjan. Dolina Draga se je skrivala pod odejo megle. Debela snežna odeja ne zadrži vztrajnih obiskovalcev Robleka in odločitev je bila lahka, saj je stezica do prijazne kočice vedno dobro shojena. Svet polj in travnikov se severozahodno od Dobrče vzpenja v grebene, ki oklepajo prijazno dolinico. V zatrepu Drage se srečajo živahni potočki in se združijo v potok, poimenovan po gori Begunjščica, izpod katere izvirajo. Mraz in sneg vode zlepa ne umirita, pač pa ob nizkih bregovih pršeče kapljice ustvarjajo ledene zavese, kamenje in vejice ob potoku se obdajo s hladnim oklepom.

Drevesa so si naredila bele čipke

Gaz je vodila strmo v gozd ter postajala nekoliko ožja, sneg ob straneh pa višji. Gozd pa je bil vse lepši. Gole vejice bukev so si nadele bele čipke, smreke so se oblekle v lahne bele oblečke. Na Planinci so izpod tanke snežne odeje kukali zaprti cvetovi žafrana, upajoč, da bodo njihove cvetove kmalu odprli topli sončni žarki. Vendar so iz sivih oblakov vztrajno naletavale drobne

snežinke, počasi prekrivale cvetove, ne da bi opazile neme prošnje malih cvetk. Planina je samevala in počivala v zimski tišini.

Veje dreves so se pod vse težjim snegom upogibale in ustvarjale predor, skozi katerega sva nadaljevala pot. Okrašen je bil z vejicami, odetimi v bele snežinke, v bela oblacičca, ki so poudarjala vitke linije, enakomerno razvejanost, izjemne oblike dreves, ki so si podobne, vendar nikdar enake. Smreke so z iglicami ulovile že več snežink, bile so kot mogočne bele postave, oblečene v pretežke suknjiče. Hoja po gozdu se je spreminjala v tiho občudovanje čarobne pokrajine. Tik pred kočico se svet odpre in pokazati bi se morali razgledi proti Stolu, dolini, proti Julijcem. Tokrat je vso okolico zastirala gosta megla, le prekrasni beli macesni so naju pozdravljali ... Pozimi je kočica ob koncih tedna običajno odprta in popotnike čaka topla soba z zakurjeno kmečko pečjo. Le kaj je še lepšega, kot priti iz hladnega, vlažnega gozda v toplo sobo gostoljubne kočice? Sesti k topli kmečki peči, srkati vroč čaj ...

Tiho izrečena želja nadaljevati pot proti vrhu je bila seveda nerealna, neizvedljiva. Pravzaprav si vse premalokrat vzamem čas za doživetje gozda. Če so razmere vsaj nekoliko boljše, si želim priti nad gozdno mejo, želim si razgledov, tistega čudovitega občutka svobode, ko s pogledom poletim daleč prek vrhov gora in dolin.

Macesni so za trenutek zažareli v svetlobi, ko je skozi plasti megle poskušal prodreti osamljen sončni žarek. Naslednji hip je svetloba ugasnila in sledilo je doživljanje gozda. Med naletavanjem snežink, v megli, ki je zastirala pogled v daljavo, so bila zato več pozornosti deležna drevesa ob poti. S snegom obložene smreke so povesele veje, da bi se rešile bremena. Obstala sem ob starem deblu, poraslem z mahom; visoko, kjer

bi morala biti krošnja drevesa, je bilo vse polomljeno. Kljub temu to drevo še daje življenje drugim rastlinam, v njegovem lesu bivajo in se hranijo živali. Gozd skriva toliko življenja, med debli dreves se vsak dan odvijajo rojstva in smrti, odvijajo se radostne in tragične zgodbe drobnih bitij, živali in rastlin. Pozabljam na naletavanje snežink in s pogledom božam debela, prisluškujem tišini in lovim sledi življenjskih zgodb. Tako zelo smo vajeni gozdov, da pozabljam na dragocenosti, ki nam jih podarjajo. In tistem trenutku je bil največji dar gozda globok mir, ki se mi je neopazno zasedal v srce.

Breza

Mimo Poljske planine se stezica razširi v cesto, ki vodi proti planini Planinci. Na pašniku pod pastirsko kočico so odete v belo kopreno trepetale tri breze. Breze, katerih nežni trepet listov je običajno komaj opazen. Ste se kdaj ustavili pod brezo trenutku, ko so njeni listi zatrepetali v lahnem vetriču? Obstala sem, opazovala bela debela ter tanke, gole vejice dreves, ki so me spomnile na neki dogodek. Naj vam zaupam zgodbo o zdravilni moči breze ...

Bil je eden tistih obupnih dni v tovarni. Že navsezgodaj kričanje in jeza, tako kot marsikatero jutro solze v očeh ene ali druge ženske ... Zavedala sem se, da se trudijo za tanek kos kruha, zato sem jih razumela. Vendar sem imela polno glavo vseh težav, zahtev, ropota in žalosti, težkih besed in hitenja. Nikoli ni bilo dovolj, vedno bolj nemogoče zahteve so postavljali pred nas ... Za trenutek sem morala zbežati. Skozi delavnico sem odšla proti zadnjemu delu tovarne, skozi vrata, ki sem jih zaprla za seboj. Prepovedano nam je bilo hoditi ven ... Tam je bil le par metrov širok pas trave, žična ograja in popolna tišina. Le redko je bilo na sosednjem dvorišču kaj življenja.

Breza pri sv. Petru
Foto: Jana Remic

Zakladi življenja

Gozd je postal nekoliko temnejši, snežinke so veselo plesale med vejicami in se trudile z okraševanjem. Čez pot je ležala podrta, močno razvejana bukev. Skozi veje bi bilo težko splezati in, kot že mnogi prej, sva drevo obšla čez polomljen grmiček. Tega smo polomili mi, ne mogočne sile narave, ki niso prizanesle bukvi. Vprašala sem se, če bo grm rasel, živel naprej. Narava pogosto sama poskrbi za "obrezovanje" dreves, zimski vetrovi, led in sneg polomijo slabotne veje, včasih celo močnejše, včasih pa silam narave podležejo kar cela drevesa. Vsako pomlad znova občudujem voljo vsega živega za ponovno rast, za življenje.

Nehote pomislim na primerjavo z našimi življenji. V njih so pogosto težave, bolečine in stiske. Želimo si, da se nam take stvari ne bi dogajale ... Toda, ko se čez čas ozremo na svojo preteklost, spoznamo, da nas prav to krepi, nam daje življenjskih izkušenj in modrosti ter nam pomaga pri osebnostni rasti. Seveda za premagovanje težav potrebujemo veliko moči. Smo kot od ujrm poškodovana drevesa, ki si celijo rane in katerih veje se kljub temu dvigajo visoko proti nebu. Prihajala sva v dolino. Tiho sva se poslovila od gozda. Verjetno vsak človek vidi gozd in drevesa drugače. Gozdarju in kmetu so vir koristi, biolog gozd raziskuje in pozna njegovo raznolikost in rast, planincu je včasih gozd kar odveč, ko hiti proti svetlim vrhovom ... Tokrat je bil tih in prijazen spremljevalec na poti; podarjal je mir, zdravje in energijo. ◉

Bil je poznopomladni dan, naslonila sem se na zid in globoko vdihnila svež zrak. V očeh so me ščemele solze, bilo je preveč vsega! Tedaj je zapihal rahel veter in v vejah mlade breze je zašumelo listje. Presenetilo me je, ko sem prvič opazila, da skoraj pred vrati stoji mlado drevesce. Bila je najlepša, najtišja in najbolj tolažeča melodija, kar sem jih slišala v življenju. Bil je pravi čudež narave! Znova sem zajela sapo, kajti tisti rahli šepet in nežni vetrič sta odpihnili vso žalost in težo z mojih ramen, vsa napetost je kar izpuhtela. Nič drugega ni bilo več pomembno, ves smisel bivanja mi je bil globoko jasen v tisti sekundi, v tistem miru in šepetu drobnih listov. Ta šepet mi je prinesel spoznanje, kako nesmiselno se je obremenjevati zaradi prevelikih zahtev, preglasnih ljudi in samovšečnih vodij. Kako nesmiselna sta vse hitenje in nervoza, kako žalostno in nekoristno je to ujetništvo civilizacije. Postala sem popolnoma mirna in polna optimizma sem se vrnila v delavnico, kjer sem nadaljevala z delom.

Čeprav so mi s kričanjem in svojo superiornostjo skušali dopovedati, da je dogajanje v delavnici najpomembnejše na svetu, me niso nikdar prepričali. Po srečanju z brezo pa sploh ne. Kasneje sem jo še kdaj pa kdaj obiskala in pogosto sem ob tem drevescu, kamor sem pribežala iz hrupne delavnice, našla trenutek miru in tišine, da sem lahko s svežimi močmi stopala novim obveznostim naproti.

Služba nikoli ni bila najpomembnejši dejavnik v mojem življenju. Kadar so bile razmere za delo boljše, sem delala z večjo zavzetostjo, vsekakor pa sem se vedno trudila, da sem delala dobro in vestno. Potem sem z veseljem odhitela domov ...

Toda breza, ne, te nisem pozabila nikoli. Kadar kje vidim brezo, se spomnim, kako lepo me je pomirila, kako čudovit nauk sem prejela v šepetu njenih listov. Včasih se vprašam, če tista breza za žično ograjo še stoji. Upam, da še, kajti to je bila v tovarni edina res lepa in pomembna stvar!

Športno plezanje na recept

Prepričana sva, da bi med športnimi plezalcami v Sloveniji težko našli osebo, ki se je s športnim plezanjem začela ukvarjati zato, da bi preprečila ali pozdravila eno največjih zdravstvenih nadlog v razvitem svetu – bolečino v križu. O čem govoriva? Bolečina v križu je eden najpogostejših zdravstvenih problemov modernega sveta, športno plezanje pa ena od priljubljenih oblik rekreacije. V evropskem prostoru strokovnjaki v procesu zdravljenja dajejo vedno več poudarka telesni aktivnosti, saj je ta, če je pravilno izbrana, brez stranskih učinkov, ima pa kompleksne pozitivne učinke na zdravje in je poceni v primerjavi z drugimi oblikami zdravljenja. "Telesna aktivnost na recept" se uporablja kot dodatek drugim terapijam ali kot samostojno zdravljenje. Strokovnjaki po svetu so v zadnjih letih veliko napora vložili v to, da so prišli do spoznanj, koliko, kdaj in kako intenzivno mora vaditi posameznik z določeno obliko in stopnjo bolezni, da bo vadba imela le pozitivne učinke na njegovo zdravje. Dandanes zdravnik v nekaterih državah EU že lahko namesto ali poleg recepta za zdravljenje napiše recept za telesno aktivnost: katero, kdaj, za koliko časa in kako intenzivno. Zakaj se temu ne bi približali še mi? Pravilno vodena telesna aktivnost ima definitivno mnogo prednosti pred drugimi oblikami zdravljenja, saj nima stranskih učinkov, njeni pozitivni učinki na zdravje pa so kompleksni. Ni dvoma, da telesna aktivnost pozitivno deluje tako na fizično kot na psihično počutje posameznika.

Nekaj dejstev o bolečini v križu

Vrnimo se konkretno k bolečini v križu in plezanju. Pojem bolečina v križu je v zadnjih desetletjih doživel mnogo različnih kvalifikacij in definicij. Za

potrebe tega članka bomo govorili o nespecifični bolečini v križu, saj je to daleč najpogostejša oblika bolečine v spodnjem delu hrbta. To je tista bolečina, ki izvira kjerkoli v področju med spodnjim robom dvanajstega rebra in spodnjo zadnjično gubo, njen vzrok ni jasen oziroma bolečina ni posledica poškodbe specifičnega tkiva, kot so na primer zlom vretenca, zdrs medvretenčne ploščice ipd. Bolečina v križu tako v Sloveniji kot drugje v razvitem svetu ni samo problem posameznika. Zaradi svoje pogostosti predstavlja veliko breme družbi, tako v smislu obremenitve zdravstvenega sistema zaradi neposrednih stroškov zdravljenja kot tudi posredno z zmanjšano sposobnostjo in produktivnostjo obolelih. Takšno bolečino vsaj enkrat v življenju doživi 84 % populacije, 23 % populacije trpi zaradi kronične oziroma dolgotrajne oblike bolečine v križu, kar 11–12 % ljudi v razvitem svetu pa je zaradi nje manj zmogljivih. Največkrat se bolečina v križu prvič pojavi v tretjem desetletju starosti. Z leti njena pogostost v populaciji narašča

do 60. ali 65. leta, nato pa se postopno zopet zmanjša. Bolečina se pogosteje pojavlja pri ženskah. Enako pogosta je v mestnem in podeželskem okolju, je pa zanimivo, da je pogostejša pri ljudeh višjega ekonomskega sloja kot pa pri srednjem in nizkem sloju. Poleg podatkov o pogostosti pojavljanja bolečine v križu so dodatno zaskrbljujoči podatki Svetovne zdravstvene organizacije iz leta 2013, po katerih se pogostost bolečine v križu pri otrocih in adolescentih približuje pogostosti pri odraslih in ta še vztrajno narašča. Vzroki in dejavniki tveganja za nastanek akutne in kronične bolečine v križu še vedno v veliki meri niso pojasnjeni. Nekateri raziskovalci kot najpogostejše vzroke navajajo težko fizično delo, pogosto sklanjanje, dvigovanje, vlečenje in potiskanje bremen, ponavljajoče se gibe pri delu, prisiljeno držo in vibracije. Pomembni so tudi psihosocialni dejavniki tveganja, kot so stres, stiska, anksioznost (strah), depresija, kognitivne motnje¹ ter nezadovoljstvo in stres na delovnem mestu. Še vedno ni

Med plezanjem v Gradiški Turi
Foto: Oton Naglost

jasno, ali je starost samostojen dejavnik tveganja za nastanek bolečine v spodnjem delu hrbta, vsekakor pa z leti naraščajo dejavniki tveganja zanjo.

Kako jo zdraviti oziroma kaj ima plezanje s tem?

Evropske smernice za obravnavo nespecifične kronične bolečine v križu priporočajo kognitivno vedenjsko terapijo,² nadzorovano kinezioterapijo (zdravljenje s pomočjo gibanja), izobraževalne programe in multidisciplinarno (bio-psiho-socialno) rehabilitacijo. Vsekakor so dobrodošle tudi šole za hrbtenico in kratki tečajji manipulacije/mobilizacije, medtem ko

² Temelji na kognitivnem modelu, ki pravi, da naša čustva in vedenje niso neposredno odvisni od zunanjih dogodkov, pač pa je pomembno, kakšen pomen imajo ti dogodki za nas, kako se dojemamo v posamezni situaciji.

¹ Motnje koncentracije in spomina.

oblik fizikalne terapije, kot so gretje/hlajenje, laser, terapevtsko raztezanje hrbtenice, ultrazvok, interferenčni tokovi, masaže, stezniki in električna živčna stimulacija preko kože, ni mogoče priporočiti.

Med nadzorovano kinezioterapijo spada tudi terapevtsko športno plezanje. V zadnjih letih trend uporabe in povpraševanja po terapevtskem plezanju narašča tako med uporabniki kot med terapevtski in raziskovalci. Nekateri strokovnjaki ga priporočajo kot terapijo izbora pri zdravljenju kronične bolečine v križu, drugi pa celo podpirajo uvedbo tečajev športnega plezanja v srednjih šolah kot obliko preprečevanja bolečin v križu.

Terapevtsko plezanje sestavljajo specifični plezalni elementi v varnem, nadzorovanem okolju (omejena višina, notranji prostori, varnostne blazine, plezalni partner, ki nas varuje). Te vaje so usmerjene v izboljšanje mišične moči in v mobilizacijo sklepov kakor tudi v mentalno in psihično zdravje oziroma počutje. Za preprečevanje in zdravljenje nespecifične bolečine v križu je pomembno predvsem izboljšanje moči in dobro ravnovesje mišic, ki so odgovorne za stabilizacijo trupa. Umetne plezalne stene omogočajo postavitev različnih oprimkov za

izvajanje specifičnih gibov, kar omogoča pravilno in ustrezno stopnjevanje intenzitete vadbe. Terapevtsko plezanje se izvaja s plezalnim partnerjem, ki je lahko ustrezno izobražen terapevt ali inštruktor plezanja, s čimer se doda psiho-socialna komponenta zdravljenja, ki tako še doprinese k izboljšanju bolečine v križu.

Natančni mehanizmi, ki pozitivno vplivajo na izboljšanje nespecifične bolečine v križu, zaenkrat še niso popolnoma pojasnjeni. Pripisujemo jih lahko tako zapleteni interakciji vadbe (povečevanje mišične moči in vzdržljivosti v moči, povečevanje dolžine mišic, povečevanje gibljivosti sklepov) kot tudi pozitivnim učinkom psihološke komponente vadbe. Pomembne pa so ugotovitve nekaterih novejših raziskav, da je terapevtsko športno plezanje pri zdravljenju nespecifične bolečine v križu enakovredno in celo nekoliko bolj učinkovito kot standardna terapevtska vadba.

Ne le za telo, temveč tudi za dušo

Športno plezanje nima pozitivnih učinkov le pri zdravljenju bolečine v spodnjem delu hrbta, ampak tudi pri duševnih motnjah. Plezanje je namreč

ves čas usmerjeno k doseganju specifičnega cilja (doseči vrh) v kratkem času in lahko spodbudi močna čustva ob izpolnitvi težke naloge. Pozitivna izkušnja uspeha vodi k večjemu samozadovoljstvu in še večji nadaljnji učinkovitosti. Socialna bližina in druženje med plezanjem igrata pomembno vlogo pri psihičnem počutju. Veliko organizacij spodbuja uporabo terapevtskega plezanja pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju, kot sta na primer avtizem in Aspergerjev sindrom.³ Ti otroci napredujejo zaradi senzorično-motoričnih stimulacij, ki jih nudi plezanje, zaradi socialnega stika in izboljšanja motoričnih sposobnosti, kot so propriocepcija,⁴ ravnotežje ter grobe in fine motorične spretnosti. Terapevtsko plezanje je koristno tudi pri drugih skupinah bolnikov. Raziskovalna skupina Herberta Fleissnerja je pokazala, da terapevtsko plezanje v primerjavi s standardno fizioterapijo vodi k pomembnemu izboljšanju vsakodnevnih aktivnosti in mobilnosti pri

starejših bolnikih. Pozitivni učinki se kažejo tudi pri izvajanju vsakodnevnih aktivnosti pri bolnikih z multiplo sklerozo.

Upava, da sva s tem člankom spodbudila bralce Planinskega vestnika k razmišljanju o drugih, ne le *fizikalnih* vidikih športnega plezanja in da se bo med njimi našlo čim več takšnih (zlasti inštruktorjev športnega plezanja), ki bodo ob dodatnem izobraževanju pripravili ponuditi ure plezanja tudi bolnikom, ne samo (potencialnim) športnikom. Tistim, ki se z bolečino v križu ali drugimi naštetimi težavami že srečujete, pa svetujemo, da plezanje vključite v svoj izbor terapij. V to smer gredo evropski trendi. In v to smer gremo tudi mi...

Podatke o dodatni literaturi na to temo je mogoče dobiti pri avtorjih članka.

Dr. Petra Zupet, dr. med., je predstojnica ZVD-Centra za medicino športa, predavateljica na Univerzi na Primorskem in članica Gorske reševalne zveze Slovenije.

Mag. Stef Harley, fizioterapevt ZVD-Centra za medicino športa, je magistriral s področja rehabilitacijskih znanosti in fizioterapije.

³ Motnja avtističnega spektra, za katero so značilne hude težave v socialnih interakcijah in komunikaciji ter nenavadni interesi.

⁴ Zavedanje gibanja iz mišičnih, kitnih in sklepnih virov.

www.naklofengel.si

Naklofen® gel

Proti bolečinam
v mišicah in sklepih.

Naklofen 11,0 mg/gel
120 g gela

www.krka.si

KRKA 60let

NANESI gel.

BRIŠI bolečino.

GIBAJ se naprej.

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

70 plus – zamuda za tri četrt leta

Bojan Pollak - Bojč

Šele ko takole pišeš o živih in ne več živih ljudeh, začutiš, kako jih imaš kljub pogostim robotnim stikom globoko v sebi zares rad. Mozaik iz granitnih kock.

Bilo je nekoč, že zdavnaj, ko je stekel tale pogovor:

"Koliko si starejši od mene?"

"Sedem let."

"Da vem doma odgovoriti, kdaj bom nehal plezati. Sedem let za Tonetom."

Minila so desetletja, meni se je plezanje odmaknilo, za Bojča pa ne verjamem, da bo nehal že leta 2020, kot bi moral po tem izračunu. Vsaj ne želim mu tega.

Na kamniškem alpinističnem odseku se je pojavil sredi šestdesetih. Rad bi si sposodil opremo; sicer je plezal z Zagrebčani, kjer je študiral ladjedelništvo. Hm, no ja, on vpisuje vzpone tam, je pa Kamničan. Zvedel sem, da je bil prej tabornik, da je nosilec črnega rokoborskega pasu. Pa da ima lepo sestro, da je mati vdova in da so purgarska družina (Kamniška korporacija). V Kamniške gore je hodil največ z Miroslavom Pleškom - Čojem, majhnim, a žilavim vrhunskim plezalcem.

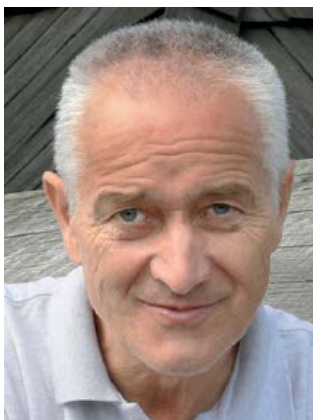
"Ja," se je odzval na očitek o navzkrižju med opremo in odsekom, "pa vpisujte moje vzpone tudi tukaj, saj sem Kamničan." Ovira za načelnikovo birokratsko vest: "A isti vzpon v Zagrebu in Kamniku?!"

Leta 1967 se je prepisal, dolgo kombiniral alpinizem v Kamniku z delom v puljski ladjedelnici Uljanik in končno pristal v kamniškem Titanu. Jeklo tam, jeklo tu, predvsem pa jeklo njegovega značaja. Skrajna obvladanost, komaj kaka sled mokrote v jeznih očeh, več je je bilo v žalosti. Kot tanker ali kaj že so delali tam doli v Pulju, ki reže morje, pa naj mu ta nasprotuje z valovi ali mu pomaga z blestečo gladino.

V odsek je zares prišel, ko je prva, moja garnitura malo ponehaval, nastopila pa je nova, mlada. Na sestankih je bilo v mešanici najbolj vnetih mladeničev pa starih članov (starih po takratnih merilih)

in še nekaj gostov, ki so prihajali le na pogovor, po družbo, vedno živahno. Bojč radikalno: "Zdaj bomo spremenili vozni red. Najprej bo imela sestanek elita, da se resno pogovori o vzponih in načrtih, uro pozneje pa lahko pridete še ostali." Sledile so reakcije vse od ogorčenja pa do vedno bolj "ohlajene juhe". Ne vem, koliko časa je to trajalo. Pri alpinistih seveda ne gre, da bi sestavljal elito, nekoga pa metal ven. Kmalu je bilo sicer spet po starem, a za dve stopnji bolj resno in brez tistih, ki so prej prihajali kar tako.

Takole čez prst, najmanj dva tisoč vzponov, raje tisoč več kot sto manj, ima Bojč. Novost za odsek je bila njegova delovna storilnost. Pleza se ves dan, če so stene kratke, tudi po tri, štiri smeri.

Bojan Pollak Arhiv Bojana Pollaka

Bojan Pollak v Desni smeri Ojstrice Foto: Tone Škarja

Noben vzpon in noben sestanek se ne končata v gostilni. Vse je treba zapisati. Če smo se pripravili o tem, kaj smo se nekoč zmenili, je na dan privlekel svoj črni blokec, po videzu kot molitvenik stare mame, in nam prebral sklepe, rekoč: "Če nam pravila več ne ustrezajo, jih vedno lahko spremenimo, ne smemo jih pa obiti ali kršiti." Z enako drobno tehnično pisavo je opremil plezalni vodnik za področje Korošice – ročno napisano in ročno zvezano svetlomodro knjižico, predhodnico poznejših vodnikov. Pri tem so mu bile ponovitve in prvenstvene smeri v Dedcu, Vrščih in Vežici glavna motivacija. Enako skrbno sta z Janezom Koscem nadelala pot od slapa Orglice do skokov pod Šraj peski in tako še fizično odprla dostop do teh sten.

Za njegov alpinizem so značilni težki prvenstveni vzponi v stenah, ki obkrožajo bistriško dolino, zimske ponovitve (prvi zimski vzpon po Zajedi Šit), Alpe (vzhodna stena Nordenda v Monte Rosi), himalajske odprave (Kangbačen '74, Makalu '75, Everest '79).

Druga njegova dejavnost, a nič manj pomembna, je vzgoja. Vzgoja alpinistov, vzgoja vodnikov, pisanje vodnikov in priročnikov za uspešno in varno gibanje v gorah. Ob tem je že vsaj dve desetletji glavni pobudnik in ohranjevalec sodelovanja z Nepalci pri vzgoji njihovih vodnikov. Njegova zasluga je, da alpinizem spada med glavne slovenske športe. Sloviti "portoroški sklepi" so v šport vnesli veliko birokracije, vendar neizogibne za finančno vrednotenje panog in dosežkov. Alpinizem je bilo še posebej težko prilagoditi tem pravilom, a to delo je zmožal Bojč, in to ob značilni slovenski nehvaležnosti tistih, ki so s tem največ pridobili. Razmišljanje večine alpinistov je namreč zelo preprosto: "Ah, ta kategorizacija! Jaz bi rad plezal, vi mi dajte le denar."

Pollaku je vsaka prevzeta naloga pomenila obvezo. Ko je planinsko društvo padlo v kadrovsko krizo, je s stisnjnimi zobmi, a uspešno prevzel mesto

predsednika in premobilil nekajletno vrzel. Tak je pri športu, delu in sploh v življenju. Neposnemljiv! Kot poklicni gorski vodnik nikakor ni mogel razumeti, da bi ljudje, ki so bili zastojni vzgojeni, svoje znanje hoteli posredovati drugim le za denar. Kot človek doktrine je bil marsikdaj v opreki s kom, ki je "doktrino" spreminjal po luninih menah in trenutnih razpoloženjih. Voditi izlet navadnih planincev ali plezalo turo za pripravnike mu je enako častno dejanje in še v veselje povrh, saj znanje kar vre iz njega in vsak si ga ob njem lahko nabere, kolikor hoče in zmore. "Takah ne delajo več," so mu napisali alpinisti v spominsko knjigo, "Bojču za 70 let, kamniški alpinisti". Tu je le nekaj drobcev iz te knjige in s spominskega večera.

Aleš: Pustil si neizbrisljiv pečat, globoko sled in v veselje nam je, da imamo v svojih vrstah tako velikega Človeka.

Darja: Kakor sem se ga bala v začetku, se je pokazal za bolj očetovskega od mojega biološkega očeta.

Katja: Vprašala sem ga, ali bi me kdaj vzel plezat. Kar pridi, jutri se začne šola. In tako se je – skupaj s Sašo – začelo. Alpinist in velik Človek.

Tečajnica z Brane: Tisti, ki me je prijel za roko in me peljal pod nebo (v helikopter). Človek!

Ivan: Na začetku mentor, nato soplezalec, pošten hribovski gospod in mož, ki tudi ko molči, vemo, kaj govori.

Marko: Ko smo mu na taboru Pipa miru s hrupnim veseljačenjem požrili prvo polovico noči, nam je navsezgodaj pripravil budnico s kovaškim ravnanjem klinov in prepevanjem slovenskih narodnih. Oboje za naše težke glave neznosno.

Vital: Na nogometni tekmi na Korošici – super zveznik, ki vedno igra s fotoaparatom v desnici.

Matjaž: Idilična zvezdna noč, pravkar sva si skopala luknjo v sneg za romantični bivač in pričela kuhati, ko se strop vdre in skozenj pade Bojč – in tako sva se spoznala. Nisem si mislil, koliko skupnih poti bova imela v naslednjih dveh desetletjih. V mojih očeh si Prešeren vzgoje in izobraževanja slovenskega planinstva in alpinizma.

Planinka pred štirimi desetletji po ključnem srečanju kamniške naveze, ki je prav takrat izstopila iz Herletove smeri na Kopinškovo pot pod vrhom Ojstrice: Joj, kakšne čedne alpiniste imate v Kamniku, še posebej Bojča! Kako prijazen človek!

Mojca na nedavni vodniški turi: Pollak je človek, pri katerem ne najdeš napake. Z njim si lahko v vsem.

Pa še nekaj mojih spominov in misli. Prvič sva plezala skupaj leta 1967 v Igličevi smeri v Mali Rinki, pozneje v Dedcu, Vrščih in Vežici. Bil mi je pomočnik pri ponovnem zagonu po krizi leta 1966, pri stiku z novo generacijo. Sledila je vzhodna stena Monte Rose, vzponi in reševanja vseh vseh, pozimi 1989 Desna smer v Ojstrici. Kangbačen '74: Ganjeno pripomni, kako si ne more predstavljati, da bo na odpravi brez soplezalca Janeza Kosca. Na povratku v Gunzi mi izreče rahel ukor, da sem nekoliko presiten. Sicer pa nama na tej odpravi uspe prvi vzpon na Ramtang Čang (Wedge Peak, 6802 m). Everest '79: Zgroženo ugotovi, da nam bo po njegovih izračunih zmanjkalo hrane. Poglej še enkrat, to ni mogoče. Pa res, premik decimalne vejice za eno mesto. Več kot dovolj je bo! 13. maja zvečer se sam odpravi iz tabora 4 (7520 m) po nevarnem pobočju spustit vrv v Hornbeinov kuloar, da bosta Andrej in Nejc vedela, kje izplezati. Ob vrnitvi ju najde v šotoru. Pozabila sta sporočiti, da sta izstopila že prej in da tisto nevarno prečenje ni več potrebno. Po dveh čakalnih dnevih, ko je njegov soplezalec odnehal, se najde sam na taboru 5 (8120 m), od koder niti nihče od šerp noče naprej proti vrhu.

Ta dogodek, malo bolj osvetljen prav zaradi velike nadmorske višine na sami Strehi sveta, vsebuje značilnost, ki ga je spremljala skozi vse življenje. Prav nič mu ni šlo posebej na roke. Vse si je moral pridobiti in priboriti s trdim delom, tudi vetrovke si je vsaj desetletje šival sam. Kdaj pa kdaj se ga je usoda še celo zelo trdo in nevarno dotaknila, pa vendarle tudi ohranila. Od njega smo imeli in še imamo vsi več, kot pa je on imel od nas. A to je jemal tako samo po sebi umevno, kot si je samoumevno tudi v nahrbtniku naložil več kot drugi. Poslanstvo pač. Simboličen je tudi njegov značilen, vedno rahlo nasmejeni obraz, pristno človeški, pa vendar ne vidiš prav globoko vanj. Vsaj z našimi navadnimi očmi ne. Rekel bi, da njegovo bistvo duše živi v višjih sferah. Nekateri takim pravijo angeli. Mogoče je on res eden od njih.

Sam je napisal veliko knjig – to so priročniki in vodniki kot darilo drugim. Zaslužil bi si knjigo o sebi. Nihče mu je ne bo napisal, le kake drobce iz njegovega bogatega življenja morda. Napisati si jo mora sam. Preveč je vsebine v njem, da bi se smela kar tako razbliniti. Ne samo, da "takah ne delajo več", takih je bilo vedno zelo malo, prava redkost. In večina njih je bila prepoznana šele potem, po koncu bivanja. Bojč, napiši to knjigo, rad bi jo bral! ●

Outdoor innovator

TrekSta

nestFIT BREZ-nestFIT nestFIT BREZ-nestFIT

nestFIT
TECHNOLOGY

Inovativna tehnologija za optimalno delovanje in maksimalno udobje!

www.treksta.si

Distributer za Slovenijo: MASS d.o.o., Cvetkova ulica 25, Ljubljana

-10%

POPUSTA NA OBUTEV TREKSTA V IZBRANIH PRODAJALNAH MASS PO SLOVENIJI

MASS
www.mass.si

* Popust velja od 15. 8. 2014 do 15. 10. 2014. | ** Popusti se med seboj ne seštevajo. | *** Popust lahko vnovčite s člansko izkaznico Planinske zveze Slovenije.

Tekme svetovnega pokala v težavnosti

Med poletjem so se zvrstile kar štiri tekme v težavnosti za svetovni pokal. Tekmovalci so se najprej zbrali v Haiyangu na Kitajskem (20.–22. 6.). Zmagovalca prve tekme sta bila Južnokorejka Jain Kim in Avstrijec Jakob Schubert. Mina Markovič je bila peta, Domen Škofic pa šesti. Med 10. in 12. julijem je sledila druga tekma v Chamonixu v Franciji, kjer so si Slovenci priplezali prve letošnje stopničke. Mina Markovič in Domen Škofic sta oba osvojila tretje mesto. Druge zaporedne zmage se je veselila Jain Kim, pri moških pa je bil najboljši Japonec Sachi Amma. Naslednje prizorišče tekmovanja je bilo že naslednji konec tedna v Briançonu. Tokrat sta

bili v finalu Maja Vidmar, ki je končala na četrtem mestu, in Mina Markovič, ki je bila šesta. Letošnjo prevlado sta potrdila Jain Kim, ki je slavila že tretjo zmago, ter Sachi Amma, ki je bil najboljši na drugi tekmi zapored. Na četrti tekmi v avstrijskem Imstu (1.–3. 8.) sta v finalu nastopila Mina Markovič in Domen Škofic. Mina je tekmovalnica končala na petem, Domen pa na sedmem mestu. Imeni na vrhu zmagovalnega odra sta se tokrat spremenili; pri ženskah je zmagala Magdalena Röck iz Avstrije, med moškimi pa Čeh Adam Ondra.

Zmagi Janje Garnbret

Mladi plezalci so se poleti pomerili za kompleto točk evropskega pokala v balvanskem plezanju. Prva tekma je potekala v francoskem L'Argentièru, druga pa v avstrijskem Längenfeldu. Na obeh prizoriščih je v svoji kategoriji zmagala perspektivna Velenjčanka Janja Garnbret.

Kategorija	L'Argentière	Längenfeld
Starejše deklice	1. Janja Garnbret, 11. Tjaša Slemenšek	1. Janja Garnbret, 10. Tjaša Slemenšek, 15. Lana Skušek, 16. Vita Lukan
Starejši dečki	12. Kilian Čop, 20. Maks Bogolin	2. Matic Kotar, 10. Maks Bogolin, 16. Kilian Čop
Kadetinje	18. Sara Lukič	2. Julija Kruder, 10. Sara Lukič
Kadeti	8. Anže Peharc, 15. Zan Sudar	6. Anže Peharc, 30. Zan Sudar
Mladinke	12. Ajda Remškar	5. Katja Kadič, 16. Ajda Remškar
Mladinci	30. Tim Unuk	3. Gregor Vezonik

Kategorija	L'Argentière	Längenfeld
Starejše deklice	1. Janja Garnbret, 11. Tjaša Slemenšek	1. Janja Garnbret, 10. Tjaša Slemenšek, 15. Lana Skušek, 16. Vita Lukan
Starejši dečki	12. Kilian Čop, 20. Maks Bogolin	2. Matic Kotar, 10. Maks Bogolin, 16. Kilian Čop
Kadetinje	18. Sara Lukič	2. Julija Kruder, 10. Sara Lukič
Kadeti	8. Anže Peharc, 15. Zan Sudar	6. Anže Peharc, 30. Zan Sudar
Mladinke	12. Ajda Remškar	5. Katja Kadič, 16. Ajda Remškar
Mladinci	30. Tim Unuk	3. Gregor Vezonik

Uspešni v Magic Woodu

Kljub slabemu vremenu so tudi to poletje v švicarskem Magic Woodu slovenske ekipe stalnica. Med zadnjimi so to balvansko področje obiskali Jernej Kruder, Eva Deban, Zan Lovenjak Sudar, Matevž Miljavec, Anže Peharc, Domen Kolenko in Jakob Šparovec. Kruder je uspel v balvanu Riders on the storm (8B) in v še štirih z oceno 8A. Do te težave so posegli tudi Anže Peharc v No liberty (na *flash*), Lovenjak Sudar v Unendliche Geschichte 2, Foxy Lady in No liberty ter Miljavec v No liberty. Zan Lovenjak Sudar je v sklopu klubskih priprav Magic Wood obiskal še enkrat in svojo mejo v balvanih dvignil še višje, saj je uspel v problemih Pura Vida in Massive Attack (oba 8A+).

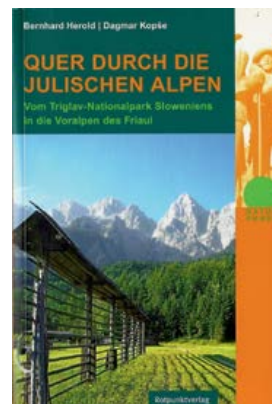
Katarina Kejžar do dveh 8b+

Konec julija je Katarina Kejžar v italijanskem plezališču Baratro preplezala La peste nera (8b+). Linija, ki v prevodu nosi ime Črna kuga, je njena druga smer težavnosti 8b+ v karieri. Prvo, Kaj ti je, deklica? v Mišji Peči, je preplezala pred dobrim letom. Za nov uspeh v teh težavah je Katarina nato potrebovala še en mesec. V Čreti je julija preplezala 25-metrsko smer La la land (8b+), ki jo je leta 2011 opremil Matic Grudnik, prvi vzpon v njej pa je istega leta uspel Jerneju Krudru.

Novice je pripravil
Peter Mikša.

Počez čez Julijce

Berhard Gerold, Dagmar Kopše: Quer durch die Julischen Alpen: Vom Triglav-Nationalpark Sloweniens in die Voralpen des Friaul. Zürich, Rotpunktverlag, 2014. 304 str., 29,90 EUR.

Mirno bi lahko rekli: "To je najboljši izbirni vodnik po Julijskih Alpah doslej." A ker je težko primerjati, lahko rečem najmanj, da je to eden najboljših vodnikov po Julijcih doslej. Švicar Bernhard Gerold se je v navezi z Dagmar Kopše, ki je po starših napol Slovenka, lotil Julijcev "na počez". Torej, to čudovito gorstvo obravnava v celoti, skupaj z njegovim južnim predgorjem, in ga predstavi ne le kot področje za gorniško udejstvovanje, pač pa z izjemnim poznavalskim občutkom poda obiskovalcu tudi zgodovinsko-kulturne, sociološke, kulinarčne in druge vidike. Skratka, gornik dobi res odlično sliko krajev, gora in ljudi, med katerimi planinari. Kajti nedvomno sta avtorja poti

Dnevnik s Slovenske planinske poti - obvestilo

Pri zadnjem ponatisu Dnevnika s Slovenske planinske poti, avgusta 2014, je prišlo do neljube napake pri zgibanju dnevnika. Zaradi tega je nekaj točk, ki bi morale biti vključene v Razširjeni Slovenski planinski poti, navedenih v osnovni transverzali in obratno.

Vsi, ki ste omenjeni dnevnik kupili (z evidenčno številko založbe 403 v kolofonu dnevnika) in se vam na strani 11 začne s točko 13 "Paški Kozjak – Dom na Paškem Kozjaku (960 m)", ga lahko zamenjate brezplačno na sedežu Planinske zveze Slovenije ali v prodajni enoti, kjer ste ga kupili. Če ste dnevnik naročili preko spleta, telefona ali elektronske pošte in vam je bil poslan po pošti, vam bomo brezplačno poslali novega. Za napako se opravičujemo.

Planinska založba PZS

ne le v celoti prehodila, pač pa o njih povprašala mimoidoče, se pogovarjala z oskrbniki, s prebivalci vasi v vznožju, se poglabila v muzejsko gradivo, preštudirala veliko literature in preverila podatke pri domačih poznavalcih — kar zajeten je seznam sodelavcev z obeh strani meje. Predvsem pa sta avtorja odlično opazovala in s spoznanji nadgradila že tako odlično poznavanje okolja, ki ga opisujeta. Res, le redko človek vzame v roke tako celovit vodnik! Knjiga je izšla v nemškem jeziku in verjamem, da bo v Julijce privabila veliko prebivalcev nemško govorečih dežel, zaslužila pa bi si tudi prevod — tako v angleški kot v slovenski jezik.

Vodnik je izbirni. Predstavlja 22 izbranih planinskih pohodov "na počez", najkrajši so enodnevni, najdaljši trije, ki so veličastna prečenja Julijcev, vzamejo gorniku kar sedem dni. Smeri so različne, lepo jih pokaže skica na prednjem notranjem zavihku. Nekaj poti je krožnih (okoli Bohinja), veliko pa je imenitnih povezovalnih poti, posebej v južnem delu, ki sledijo razglednim grebenom ali ozkim dolinam. Če naštejemo le nekaj imenitnih (skupaj s poimenovanjem poti): z Bleda do Bovca (Po sredini čez Triglavski narodni park), pa iz Podbrda do Tolmina (V dolino smaragdne reke), iz Bovca do Pušje vasi/Venzone (Čez divjo rezijansko dolino), iz Malborghetta do Tolmina (Pot ekstremov), iz Kobarida do Tarcenta (Grebenske poti iz Slovenije v Italijo) ali iz Kobarida do Nove Gorice (Po meji v smeri juga).

Uvod v vsako turo je obsežen in res celovit pregled potrebnih informacij — od časovnih podatkov in dostopa do izhodišč (avtorja predpostavljata, da popotnik uporablja izključno javni prevoz, pri tem pa ugotavljata, da manjkajo povezave med Slovenijo

in Italijo), preko posebnosti in zanimivosti izhodiščnih ali obpotnih krajev do možnosti prenočevanja in oskrbe. Vsak dan na poti je opisan tako, kot da skupaj hodimo z avtorjema in si ogledujemo lepote gora, slog se zelo približuje pisanju pokojnega Tineta Miheliča, omenita pa tudi kakšno posebno doživetje, ki sta ga bila deležna na poti. Navdušita se nad samotnimi planinami, srečata pastirja — posebežna, uigrano oskrbniško skupino, navdušene raziskovalce prve svetovne vojne ... Glede na to, da dokaj enakomerno predstavita obe strani meje, slovenski in italijanski del Julijcev, je območje, ki ga je zaznamovala soška fronta, verjetno najbolj obdelano in najbolj razloženo. Ker pri Julijcih gre za gorstvo, ki povezuje dve državi in meji na tretjo, zelo dobro gorniku razložita tudi zgodovinske in sociološke vidike tega stičišča treh kultur (slovenske, romanske in germanske) in štirih jezikov (slovenščine, italijanščine, furlanščine in nemščine).

Knjiga Slovenijo (kakor tudi sosednjo Furlanijo) predstavi v zelo lepi luči. Avtorja se še posebej zavedata pomena jezikov za tu živeče narode. In tako povsod, kjer je mogoče, navajata prvotna imena krajev in gora (v Furlaniji poleg italijanskih še furlanska), velikokrat tudi razložita pomen; nekoliko napačno le pri tolminskem punktu, ki naj bi bil "tolminski pob", v resnici je "tolminski upor". Včasih za določeno goro, kraj ali sedlo uporabita tudi nemški prevod, za kar pa mislim, da tujca na poti malce zmede (npr. za sedlo Kanja uporabljata Bussardsattel). Vodniku je na zadnjem notranjem zavihku dodan še kratek slovensko-nemški slovarček. Vodnik *Počez čez Julijske Alpe* je odličen tudi za nas, Slovence, saj nam ponudi nekaj prekrasnih poti, obenem pa je

zaradi vsebine, podprte z lepimi fotografijami, neizčrpen vir informacij. Sam, čeprav Julijce dobro poznam, sem izvedel kar nekaj novega. Predvsem pa je pogled avtorjev iz Švice svež, drugačen in izjemno naklonjen Sloveniji in sosednjemu območju v Italiji. Mirno lahko rečem, da se avtorja dvigneta nad vsakodnevne težave, ki so se pojavljale v zgodovini in se še pojavljajo, da pišeta s stališča ljubiteljev gora in ljudi, ki so jima srečanja s prebivalci v vznožju gora priložnost za nova spoznanja. Takšno pa je tudi sporočilo vodnika, ki obravnava čudovite bele gore na stičišču treh kultur.

Marjan Bradeško

Konec tedna na izlet

Marjan Bradeško: *Konec tedna na izlet. Po Sloveniji in zamejstvu*. Ljubljana, O Media d. o. o., 2014. 128 str., 27 EUR.

Knjige o potepanju po Sloveniji so vedno lepo sprejete. Prej ali slej se znajdejo na naših knjižnih policah. Tako bo po vsej verjetnosti tudi s popotniškim vodnikom *Konec tedna na izlet*, katerega pomembna prednost je, da vključuje še zamejstvo. Prav je, da je ta podatek omenjen že v naslovu. Gre že za drugo knjigo, s katero nam avtor razkriva Slovenijo. Leta 2009 je namreč izšla *Privlačna Slovenija*, s katero nam Marjan Bradeško prav tako želi približati naravne in kulturne znamenitosti Slovenije. Vodnik je praktično zasnovan, kar je vsekakor novost med tovrstnimi vodniki. Najprej se to pokaže v sistematičnem geografskem pristopu. Slovenija je razdeljena na deset razdelkov, avtor jih imenuje krogi, ki imajo naslednje naslove: Gorenjska, Julijci in Soča, Za mejo, Vinske dežele zahoda, Po obali in zaledju, Kočevsko in Obkolpje, Ob Sotli in Krki, Dve strani Mure, Koroška in Štajerska, Savinjska dolina. Krogi se imenujejo zato, ker se potovanja začnejo in končajo v isti točki, ki je v glavnem

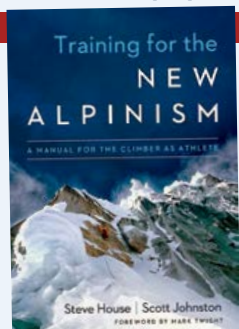
mestu Slovenije, v Ljubljani. Potepanja po njih trajajo tri dni, od "nekaj krajšega petka", v soboto in v nedeljo. Poleg njih je v vsakem krogu na voljo še pet enodnevnih izletov. Vsega skupaj je tako na voljo šestdeset izletov. Tridnevni izleti so na kratko opisani tudi v povzetkih v razdelku Kazalo, ki jih dopolnjujejo fotografije, značilne za določeno območje oziroma krog.

Da vodnik res izhaja iz bralca oziroma popotnika, se kaže tudi v podatkih o približnem času trajanja izletov, v namigih za prenočevanje, prehranjevanje in tudi v priporočilih o kartografskem gradivu. Marjan Bradeško ob teh ponujenih potovalnih zamislih poudarja tudi možnosti samosvoje izbire drobnih kotičkov, kar je gotovo informacijski nadstandard. V okvirčkih ob posameznih krogih so podane drobne, manj znane zanimivosti, kot je na primer kip črne Marije v Koprivni nad Črno na Koroškem ali pa poplavni gozd v Murski šumi v "kljunu slovenske kokoši". Mogoče je avtor mislil prav na ta gozd, ko v uvodnem poglavju, naslovljenem Preden se odpravite na pot, pravi, da večina (op. M. B.) izletov ne zahteva veliko hoje. Ta omejevalna "večina" prav na teh prekmurskih ravninah ne velja, ker je treba pošteno vzeti pot pod noge. Odlomek nazorno poda vtis pokrajine: "Po gozdni cesti se lahko sprehodimo ali kolesarimo, zvedavi lahko nadaljujejo še naprej, mimo mrtvic, znana je Muriša, in dalje preko polj in močvirnih travnikov z orjaško travo — morda uspejo priti celo do sotočja Kerke in Mure. Območje je težko prehodno, a tudi sicer poti razen poljskih kolovozov ni. Je pa mogoče videti vse vrste ptic, tudi kormorane, od divjih prašičev razrito rušo, od bobrov oglodana debela ..." Takih mikavnih drobnarij je v tem vodniku vse polno; najde jih le popotnik, ki mu ni težko stopiti iz avta, predvsem pa mu ni odveč prisluhniti ljudem, ki jih srečuje.

Poleg teh prikupnih namigov morebitnega popotnika pritegnejo tudi priporočila za jedi. Ni jih veliko, kar pa jih je, pa vse sodijo med krajevne posebnosti in je primerno, da so omenjene, pa naj bodo to splošno znane blejske kremne rezine, *kločevi nudlni* ali koroški *maželjni*. Avtor fotografij je prav tako Marjan Bradeško. Poleg standardnih, kot sta na primer fotografiji Blejskega jezera na naslovnici in slapa Peričnika, so tudi take, ki razkrivajo odnos človeka do pokrajine, recimo skladovnica lepo zloženih drv nekje na Koroškem, lončene lučke arhitekta Jožeta Plečnika v cerkvi pri Gradu na Goričkem ali pa trojezični napis

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana T: 01 2410 656, E: konzorcij@mk-trgovina.si

Izredno privlačno čtivo, sodi v sam vrh alpinistične literature.

Steve House:
Training for the New Alpinism:
A Manual for the
Climber as Athlete

Patagonia Books, april 2014
(broširana vezava; 448 strani;
barvne fotografije; cena 29,10 EUR)

Obliščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

v Furlaniji, v italijanskem in slovenskem jeziku ter v furlanskem narečju. Knjiga *Konec tedna na izletje* pisana v živahnem jeziku, razgibana je tudi razporeditev fotografij, razkriva pa nam velikega poznavalca Slovenije, popotnika, ki ima Slovenijo rad in želi, da bi jo s potepanji po njej vzljubili tudi drugi.

Milka Bokal

Vedno enako, vedno drugače

Paolo Bonetti, Paolo Lazzarin: Civetta – Moiazza. Sentieri, Viàz, Ferrate, Vie normali. Edizioni Versante Sud, Milano 2014, 264 str., 28,50 EUR.

Pred časom mi je v razgovoru dobri prijatelj oponesel, češ, "kaj za vruga pišete v teh svojih gornjskih vodnikih, saj je vse to opisano že nič kolikokrat v nešteti knjigah, da o spletu sploh ne govorimo". Sem se povsem strinjal z njim, z majhno pripombo, da pri hribovskih knjigah velja neko čudno pravilo: vedno enako, a vedno drugače. Zato se bodo knjige in vodniki o gorah pisali, dokler bodo ljudje zahajali v gorski svet in tam iskali svojo dušo.

Tudi z najnovejšim vodnikom *Civetta – Moiazza* ni nič drugače. Le koliko strani je bilo že napisanih o Civetti, eni najznamenitejših skupin v Dolomitih! Tudi avtorja nista novince, saj imata za sabo že kar zajeten opus izbirnih vodnikov, predvsem po Dolomitih. Poleg velike knjige o dolomitskih feratah sta izdala tudi dve knjigi o manj znanih poteh in brezpotjih v tem prelepem gorstvu. Za svoje izbirne vodnike vedno najdeta tudi nekaj novega in zanimivega.

Vodnik *Civetta – Moiazza* je objavljen v standardnem formatu vodnikov založbe Versante Sud (21 x 15 cm), na naslovnici je seveda (kaj pa drugega!) znamenita severozahodna stena Civette ob sončnem zahodu. V uvodnem delu so najprej splošne informacije (tel.

številke, e-naslovi turističnih uradov, posameznih gorskih vodnikov – zelo uporabno, izhodišč v dolinah, planinskih koč), temu sledita seznam zemljevidov in bogata bibliografija. Po kratkem geografskem orisu področja avtorja precej natančno opišeta krajevno floro in favno, nato pa strnjeno, a natančno alpinistično zgodovino Civette in Moiazza. K zgodovini se avtorja vrmeta v vodniku še večkrat, ko v posebnih odsekih prikažeta življenjske poti treh domačinov izpod Civette, ki so bili posebno zaslužni za razvoj alpinizma v skupini (Cesare Tomè, Giovanni Angelini, Attilio Tissi). V naslednjem delu avtorja natančneje opišeta posamezne vrhove v Civetti in Moiazza, njihove značilnosti ter podata osnovne podatke o običajnih pristopih. Temu sledi najpomembnejši del vodnika, za katerega se mi zdi, da sta avtorja v tako pogosto opisani gorski skupini našla nekaj novega in izjemno pomembnega. Najprej opišeta šestnajst, povečini povsem nezahtevnih izletov v vzhodnih in severnih vzhodnih pobočjih Civette in Moiazza, ki potekajo po označenih poteh in so primerni tako rekoč za vsakega planinca. Opisi so natančni, dovolj podrobni, brez odvečnega besedičenja. V nadaljevanju pa opišeta še osem tur, ki potekajo delno tudi po brezpotjih; take poti imenujeta v domačem dialektu "Il viàz". Tu so opisi seveda natančnejši in daljši, posebno natančno so opisani kraji, kjer zapustimo označeno pot in se napotimo v brezpotje.

V naslednjem poglavju je opisanih vseh pet znamenitih ferat v Civetti in Moiazza. Avtorja posebej opozorita na najmanj znano med njimi – ferato Fiamme Gialle, ki se iz doline Cordèvole povzpne na Palazzo Alto, 2255 m, vrh v stranskem grebenu zahodno od Civette. Ta dolga, naporna in zelo zahtevna ferata poteka v popolni samoti in miru, ki ju na drugih tovrstnih poteh v tem pogorju dostikrat zelo pogrešamo.

V zadnjem delu vodnika sta avtorja podala opise pristopov na nekatere stranske vrhove v skupini, na katere ne pelje nobena označena pot in kjer je treba tudi malo poplezati, tam do spodnje tretje težavnostne stopnje. To poglavje se mi zdi v vodniku najmanj posrečeno: v Civetti pa tudi v Moiazza pač ni enostavnih pristopov na vrhove, ki bi bili zanimivi in dostopni tudi za gornike neplezalce. Običajni pristopi služijo predvsem alpinistom za sestope po zelo zahtevnih vzponih v navpičnih stenah Civette; večino jih *itak* opravijo po vrvi, drugi pa so povečini krušljivo in dolgočasno skrotje.

Knjiga je opremljena s kakovostnimi fotografijami, vsaka tura je nazorno prikazana na shematičnem zemljevidu. V celoti gre za zelo posrečen vodnik, ki bo našel svoje uporabnike.

Andrej Mašera

Šestdeset izbranih

Peter Skoberne: Gorsko cvetje Slovenije – Alpine Flowers of Slovenia. Žepni atlas. Ilustracije Vlado Ravnik. Ljubljana, Sidarta, 2014. 12 str., 8,90 EUR.

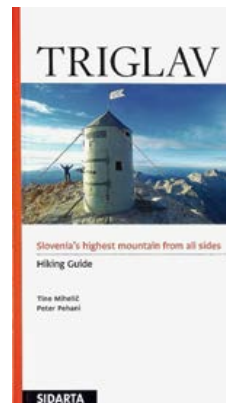
Sodeč po količini zadnjih knjižnih izdaj, posvečenih botaniki in naravi, mirno zapišem, da se uresničuje geslo "Nazaj k naravi". V sklop te vrnitve sodi tudi zloženka – žepni atlas, kot so ga poimenovali pri založbi – gorskega cvetja Slovenije. Knjižica je lepo združila risbe Vlada Ravnika (upokojenega profesorja botanike in avtorja številnih lepih knjig o rastlinah) ter kratke, a zgovorne besede Petra Skoberneta o šestdesetih predstavljanih cvetlicah (sam bi si želel še kakšno, vem, da jih ima Vlado Ravnik v svoji zbirki ogromno). Besedilo je dvojezično, tako da nudi pomoč pri prepoznavanju gorskega cvetja tudi tujcem, ki se podajajo v naše gore. Izbor rastlin je tak, da vsebuje precej zaščitenih in redkih cvetlic (trinajst zaščitenih in šest endemičnih) ter vse tiste, na katere najpogosteje naletimo na gorskih poteh. Zelo pohvalno je, da je poleg slovenskega in latinskega imena ime rože zapisano še v nemški, italijanski, francoski in angleški različici – ne nazadnje ima bralec tako tudi zanimivo primerjavo izbora imen. Slikovni del atlasa je na trdem plastificiranem papirju v obliki trikrat prepognjene naslovnice. Risbe rož so urejene po barvi cvetov – od zelenih, preko modrih,

rdečih in rožnatih do belih in nazadnje rumenih. Risbe so dovolj natančne, da je rastline mogoče prepoznati, čeprav se čudim, zakaj ideja o "zloženi naslovnici" ni segla še na zadnjo platnico, saj bi si lahko privoščili nekoliko večje risbe (oziroma se zgledovali po zloženci *Gorsko cvetje* Toneta Wrabra iz leta 1967). Poleg kratkega dvojezičnega opisa rož in vseh imen je naveden še čas cvetenja, višinski pas rasti, velikost rastline ter oznaka zaščitenosti oziroma endemičnosti. Priročnik "žepni atlas" gorskega cvetja je torej pripomoček, ki naj bo vedno pri roki, saj je lahek in res gre v vsak žep – vedno pa v žep nahrbtnika.

Marjan Bradeško

Na Triglav tudi v angleščini

Tine Mihelič, Peter Pehani: Triglav : Slovenia's highest mountain from all sides. Ljubljana, Sidarta, 2014. 88 str., 12,90 EUR.

Naj začnem z velikim veseljem - in pohvalo založbi Sidarta. Kajti naše gore želimo približati tudi tujcem - in napisati vodnik za Triglav v angleškem jeziku ter ga ponuditi v spletni knjigarni Amazon je gotovo pohvale vredno. In lep korak na poti k večji prepoznavnosti Slovenije in njenih gora v svetu. To sicer ni prva tovrstna gorniška literatura, ista založba je leta 2003 izdala vodnik *Mountaineering in Slovenia* (knjigo smo predstavili v PV 5/2003), letos smo pri drugi založbi (Didakta) dobili prevod Miheličevih in Zamanovih Slovenskih sten (*Popular climbing routes in Slovenia*). Pa še kaj bi se našlo. Vsekakor znak, da kdo razmišlja širše in stopa iz tradicionalnih slovenskih okvirov. Vodniček je privlačno oblikovan, ravno prav velik, odlično fotografsko podprt (večina fotografij je tudi dovolj velika),

a so žal črke (font) tako drobne, da se sprašujem, kako bodo ljudje lahko brali v tipično šibki svetlobi planinskih koč (ali pa so le moje oči preutrujene). Zasnova vodnika je zelo logična: pristopi z juga (S-South), vzhoda (E-East), severa (N-North) in zahoda (W-West). Tudi ustrezno označeni in oštevilčeni so pristopi tako v besedilu kot na skicah (avtorja Danila Cedilnika - Dena) ali fotografijah. Seveda pozorno oko takoj opazi, da vseh pristopov na Triglav ni - ne iz Krme ne iz Kota, manjkata tudi pristopa iz Voj pa preko Uskovernice. Je že res, da so vsi na kratko omenjeni v dodatnih pristopih, a je spet zoprno, ker so tam v besedilu označeni kot E2, E3 in S2, S3, žal pa noben od njih ni vrisan v preglednih zemljevidih. Človek bi si vendarle želel, da je vodnik za Triglav zares popoln s celotnim pregledom vzponov. Ker upam, da bo izdaja hitro pošla, bi kazalo v naslednji dodati še samostojne opise manjkajočih poti.

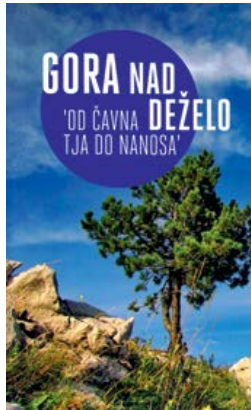
Opisi poti so pregledni, povzeti po opisih pristopov na Triglav, kot jih je navedel pokojni Tine Mihelič v knjigi *Mountaineering in Slovenia*, ter ustrezno predelani. Resda bi si kje (z očmi tujca) želel še nekaj podrobnosti, a v celoti gledano je vodnik ustrezen, posebej, če upoštevamo še zgovoren uvodni del (kako, kdaj, s čim in od kje na Triglav) in nekaj opisov zanimivosti med samim besedilom. Prav je, da tudi tujci izvedo za Zlatoroga, da vidijo triglavski svišč in triglavsko rožo, da spoznajo Slovensko planinsko pot pa "lastnika" največ smeri v Steni (Franček Knez), da vedo za izginuli oziroma izginevajoči Triglavski ledenik, da so navdušeni nad potezo Jakoba Aljaža, ki je kupil vrh Triglava in nanj postavil stolp ...

Prevod v angleški jezik sta opravila Gorazd Pipenbaher in Margaret Davis (ki je prevedla tudi prej omenjeno Sidartino knjigo). Prevod je vsekakor dosegel svoj namen in ohranil tudi nekaj tiste poetičnosti in monumentalnosti izvirnega Miheličevega pisanja, ki bo gotovo - ob odličnih fotografijah - pritegnilo ljubitelje naših gora, da se podajo na najvišji vrh Slovenije. Opis gorniku pove, kje začeti, kako se vzpeti in vrniti v dolino, kje prespati, poda mu višine, dolžine in čase, težavnost poti, nenazadnje pa ga povabi še na ogled kakšne znamenitosti ali na skok na bližnji vrh ... Že pošiljam dva izvoda prijateljem čez lužo!

Marjan Bradeško

Gora nad deželo

Franc Černigoj: Gora nad Deželo. Od Čavna tja do Nanosa. Ajdovščina, Občina Ajdovščina, 2013. 110 str.

Gora nad Deželo imenujejo domačini skoraj tisoč metrov visoko planoto nad Zgornjo Vipavsko dolino. Prav zaradi te velike višinske razlike in posredno velike temperaturne razlike se tu pogosto pojavlja zelo močan veter – burja, ki so jo domačini sprejeli za svojo, čeprav jim velikokrat povzroča nemalo težav in škode. Goro, na katero so ponosni predvsem prebivalci številnih tamkajšnjih vasi, pa opevajo skoraj kot sveto.

Po skalnem robu te planote vodi Slovenska planinska pot, ki je v letu 2013 obhajala svojo 60. obletnico. Planinskim markacijam lahko sledimo vse od Malega Golaka, ki je še vedno na mnogih zemljevidih zapisan kot Veliki Golak. Vrhova nista dobila svojega imena po nadmorski višini vrha, pač pa po velikosti pašne površine. Mimo Iztokove koč nas pot popelje na Predmejo z nekdanjim smučarskim središčem in Bloudkovo smučarsko skakalnico ter dalje na Veliki Modrasovec, najvišji vrh Čavna, pod katerim stoji Bavčarjeva kočica. Tod so speljane tudi druge pohodne poti, kot so Pot po Dolu gor in dol, Pot po Angelski gori, Transverzala kurirjev in vezistov ter Geološka pot. Pohod nadaljujemo po zelo razglednem robu na Sinji vrh, kjer v prijetnem gostišču v okviru likovnih razstav pogosto gostijo slovenske umetnike, ter dalje prek obsežne planote Nanosa in mimo znanega Furlanovega zavetišča Pri Abramcu do Vojkove kočice pod vrhom Pleše.

Med opisom te poti je avtor vpisal tudi mnoge spomine in anekdote, ki jih pripovedujejo domačini, in omenil mnoge zgodovinske in kulturne spomenike in male muzejske zbirke. Staro pot pod Predmejo so poimenovali po Jožefu Ressleru, izumitelju ladijskega vijaka, kateremu so na Predmeji postavili lep spomenik, pod vasjo

Prenova informacijskega sistema tudi za vodenje evidenc naročnikov Planinskega vestnika

Planinska zveza Slovenije je v letu 2012 začela z uvajanjem novega informacijskega sistema Naveza, ki omogoča poenostavljeno vodenje centralnega registra članov PZS. Centralni register članov je osnova, h kateri dodajamo še druge evidence, ki jih vodimo v okviru PZS. Tako smo februarja letos informacijskemu sistemu Naveza pridružili tudi bazo naročnikov Planinskega vestnika. Prehod na nov sistem za vodenje evidenc naročnikov je prinesel več zapletov, kot smo jih pričakovali.

Pri izdaji položnic pa nam je poleg vsega zagodel še tiskarski škrat z napačno vodilno številko sklica. Vsem naročnikom Planinskega vestnika, ki so nam sporočili napake, nastale pri prenosu podatkov, se zahvaljujemo za sodelovanje.

S povratnimi informacijami od naročnikov Planinskega vestnika nam je uspelo urediti podatke in odpraviti napake v delovanju informacijskega sistema. Skupaj smo postavili aplikacijo, ki jo ažurirajo tako strokovna služba PZS kot planinska društva PZS. Kljub začetnim nevšečnostim sedaj portal Naveza deluje brezhibno in se bo glede na potrebe še dopolnjeval. Novost, ki jo Naveza prinaša, je tudi ta, da lahko naročniki spremembe, ki se nanašajo na Planinski vestnik, urejate neposredno na svojem matičnem planinskem društvu.

Vsem naročnikom Planinskega vestnika se zahvaljujemo za potrpežljivost in sodelovanje pri prenovi informacijskega sistema ter se opravičujemo za nevšečnosti, ki so jih s tem imeli. Morebitne spremembe podatkov sporočite na telefonsko številko 01 43 45 690 ali na el. pošto hedvika.petkovšek@pzs.si.

Hedvika Petkovšek

pa stoji spomenik, posvečen Materi Gori. Tu v bližini se je rodil slovenski pisatelj Narte Velikonja. V okolici Cola so ostanki rimskih utrd, v Hrušici pa je na kraju rimske trdnjave iz 3. stoletja oskrbovan Arheološki park Ad Pirum. Ves svet na Gori in v okolici je kraški s pojavi, kot so škraplje, kali (tj. manjša jezercerca), fosili, kraške jame in brezna. Med najbolj izstopajočimi pojavi sta Otliško okno in mrazišče Smrekova draga.

Tisti svet je znan tudi po številnih vrstah cvetja, med katerimi je najpomembnejša hladnikija (*hladnikia*), endemit Trnovskega gozda. Njeno podobo so domačini upodobili tudi na doma izdelanih čipkah. Še več cvetja pa je predstavila Elvica Velikonja v knjigi *Rastejo pri nas*.

Franc Černigoj, avtor brošure, planinec, fotograf in nekdanji učitelj v osnovni šoli na Colu, je pripravil že več podobnih publikacij. Ta pa je nekaj posebnega predvsem po zaslugi Občine Ajdovščina, ki je namenila nemalo sredstev za njeno izvedbo. Natisnjena je v celoti na umetniškem papirju, kar daje publikaciji poseben čar. Tudi naklada 5000 izvodov nas preseneča. Tako bodo z enim najljepših propektov pri nas zagotovo uspeli popularizirati ta del našega sredogorja in sveta nad vinorodno Vipavsko dolino – Deželo.

Ciril Velkovrh

Rastline še na en način

Branko Vreš, Darinka Gilčvert Berdnik, Andrej Seliskar: Rastlinstvo življenjskih okolij v Sloveniji : z navodili za pripravo hebarija. Podsmerna, Pipinova knjiga, 2014. 492 str., 29,50 EUR.

Sodeč po knjižni beri se mi zdi, da se zanimanje za naravo povečuje - kar je seveda prav. Še ena od "rastlinskih" knjig je pred nami. Obsežna, lepa, s privlačno naslovnico in vabiom na ogled več kot šest sto (600) rastlin. V risbi in besedi. Prvih 370 strani je dejansko namenjenih rastlinam v podobi in s kratkim opisom. Kar je posebnega pri

Pomoč

Upravni odbor in člani AO Kamnik smo se odločili, da za pokritje stroškov reševanja pogrešenih Aleša Holca in Petra Mežnarja in za pomoč njunima družinama pri Planinskem društvu Kamnik, Šutna 42, 1240 Kamnik odpremo namenski transakcijski račun **SI56 0231 1026 1048 689** (NLB), kamor lahko nakažete denarna sredstva.

Z **SMS sporočilom na številko 1919** s ključno besedo **GORA5** pa lahko prispevate 5 EUR.

Prispevajo lahko uporabniki mobilnih storitev Telekoma Slovenije, Izimobila, Debitela, Tušmobila in Simobila. Pogoji in navodila za sodelovanje pri storitvi SMS-donacija so objavljeni na spletni strani DGRS Kamnik (<http://www.grs-kamnik.si/>).

Za vašo pomoč in za ohranjanje spomina na Aleša in Petra se vam člani AO Kamnik najlepše zahvalujemo.

PD Kamnik

tež knjigi, je urejenost rastlin. Združene so v skupine glede na življenjska okolja, v katerih rastejo. Sedem glavnih skupin naštejemo: gozdovi, grmišča, travišča, visokogorje, mokrišča, obdelovalne površine ter urbane in industrijske površine, znotraj teh pa so dostikrat še podskupine (ni pa jasno, na kakšen način so rastline urejene znotraj posamezne enote). Vsaka od enot je opisana s kratkim uvodom in nekaj značilnimi fotografijami, potem pa sledijo rastline - na vsaki strani sta po dve, pol strani za lepo risbo (ki so nabrane iz različnih virov, večinoma so avtorji botaniki, ki so živeli v prejšnjem stoletju) ter pol strani za kratek opis. Pri nekaterih risbah je dodatno poudarjen kakšen gradnik (cvet, korenina ...), pri drevesih sem pogrešal skico oblike drevesa. Osnovno vprašanje pri knjigi pa ostaja: Komu je namenjena. Namreč, v podnaslovu beremo "z navodili za pripravo herbarija". In ta navodila predstavljajo le del obsežnega drugega dela knjige (preko 100 strani), kjer v dokaj strokovnem besedilu beremo še o preučevanju flore, vegetacije in habitatnih tipov, vse podprto s tabelami, grafi in ilustracijami oziroma fotografijami. Čeprav na zadnji platnici piše, da je to botanični priročnik, ki je namenjen "učencem, dijakom, študentom, učiteljem kot tudi vsem

ljubiteljem, ki se na sprehod odpravijo s kančkom radovednosti", imam občutek, da bi knjiga lahko bila - dve knjigi. Če bi prvemu delu - pregledu rastlin, ki ga sam razumem kot priročnik za prepoznavanje rastlin, dodali slovarček izrazov in pregled grafičnih razlikovalnih znakov (ki sta žal šele na straneh 474-477), bi bil to samostojen priročnik, ki mu ne manjka nič. Morda bi v ta prvi del dodali še del o ogroženosti in stopnji zavarovanosti (zdaj je nekaj o tem na strani 465). In četudi knjigo gledamo kot celoto, bi morali naštetih deli biti povsem na začetku, da potem človek lažje razume opise, ki so že sicer precej zgoščeni.

Dobil sem občutek, kot da so avtorji hoteli v knjigi povedati celo preveč. Po tej plati je knjiga, za bolj strokovne bralce, gotovo dosegla namen. Če pa jo gledam z laičnega stališča, pa je že kar malce "težka".

Vsekakor pa je priročnik-učbenik zelo lepa in zanimiva knjiga, nenazadnje se je pravi užitek poglobljati v zanimiva imena rastlin in spoznavati, kje so njihova osnovna rastišča. Za ljubitelje gora je še posebej zanimiv visokogorski del, ki mu je namenjeno trideset strani (44 rastlin), presenetilo me je tudi, kako zanimive rastline najdemo v blokovskih naseljih ali na industrijskih površinah, nekatere tudi tujerodne in invazivne. Predvsem pa so

me ob lepih risbah zabavala imena - na str. 301 sem tako našel enoletno suholetnico, ki je - dvoletnica. In še veliko takih "odkritij" prinaša knjiga, ki je v poučevalnem pogledu vsekakor dobra in doseže svoj namen, sploh, če je v rokah že nekoliko botanično izobraženega ljubitelja narave. Pretežni del pa je tako in tako tudi prijeten za oči, saj so risbe nazorne in lepe.

Marjan Bradeško

PISMA BRALCEV

Triglav in/ali Everest

Razen v zgodnji mladosti, ko so me vodili starši, sedaj že več kakor petdeset let sam, brez vodenja, zahajam v domače in tuje gore. In se zaradi tega subjektivno v celoti in popolnoma strinjam z zapisom *Komericalne odprave* Vikija Grošlja v PV 6/2014. Po treznem razmišljanju pa se izpostavimo tudi nekatera objektivna dejstva, zaradi katerih se z njegovim razmišljanjem ne morem popolnoma strinjati. Ta moj zapis ne želi biti polemika z Vikijem; njegov zapis je le povod k drugačnemu razmišljanju o sicer že dolgo teči temi v širšem smislu, o komercialnih odpravah, o plačljivih dejavnostih v hriboh, o profesionalnem vodenju, o amaterskem vodenju idr.

Če bi namreč povzel razmišljanje, da naj vsak hodi v hribe samo do meje, ki jo s svojimi psihofizičnimi sposobnostmi, znanjem in izkušnjami zmore, potem vem, da ne bi bilo Kugyja in njegovih čudovitih zapisov z julijskih vršacev, saj se sam brez vodenja nanje zanesljivo ne bi mogel povzpeti. Prepričan sem, da Balmat skoraj zagotovo ne bi osvojil Mont Blanca, če ne bi imel vodnika. Pa ne samo, da se je povzpel na vrh z njegovo pomočjo, celo svetovno slavo je zabeležil na njegov račun. Vem, da verjetno nobeni himalajski odpravi, posebej v času pionirskega osvajanja Himalaje, brez domačinov (v nekem smislu so bili tudi oni vodniki) ne bi uspelo. Mnogo Slovencev ne bi bilo na Jalovcu ali Skuti, če ne bi uporabili znanja vodnikov. Mnogo vodnikov v Sloveniji in še posebej po svetu bi ostalo brez dela, rednega ali priložnostnega, če bi bilo neetično, da vodijo na Škrlatico ali Matterhorn. Ne nazadnje bi po pravilih Planinske zveze propadla vsa

planinska društva, ker ne bi mogla organizirati nobenega izleta, saj ga brez vodenja vodnikov ne smejo.

Pa pogledjmo še v čisti alpinizem. Začelo se je že pri zlati navezi, ki se je proslavila širom po Sloveniji in tudi mednarodno. Vsi, ki se vsaj malo spoznajo na alpinizem, vedo, da je vse to ali vsaj najtežje, naredil Čopov Joža. Tudi danes je mnogo navez, ki ne plezajo izmenično, ampak večino dela in vse najtežje naredi vodja naveze. Vse od Čopa naprej pa do danes se v moralno-prijateljskih navezah nikogar posebej ne izpostavlja; uspehi so pač kot naveza, čeprav je bil kdo v tej navezi bolj ali manj le voden. A čas gre naprej, z njim želje ljudi in s tem neki razvoj, ki je takšen ali drugačen.

Vse se lahko začne z vodenjem otrok na Šmarno goro in potem nekaterih planincev na Prisojnik in drugih na Großglockner ali Monte Roso. Pa vodenje na Kilimandžaro in v Andih. Vse do sem se nam danes zdi to logično in prav. A človeške želje po avanturi gredo naprej. In je po logični poti nadaljevanja prišla na vrsto pač še Himalaja. In zakaj bi bila ona izvzeta, če etično dovoljujemo vsa prej opisana vodenja od 600 do 7000 metrov višine? Nekateri ljudje ne bodo mogli nikoli sami stopiti na vrh Triglava, a imajo kljub temu pravico, da se jim ta želja uresniči, pa si najamejo vodnika oz. so to željo pripravljivi plačati. Ljudje pred dvesto leti o tem niso niti mogli gojiti želje! Drugi ljudje imajo željo povzpeti se na Everest, sami tega pač ne zmorejo in to storijo z vodnikom oz. so to željo pripravljivi drago plačati. In to bi bilo neetično! Ljudje pred petdesetimi leti o tem niti niso mogli gojiti želje!

V bistvu ne vidim nobene razlike med vodenjem na Triglav ali Mount Everest. Če ne moreš sam na Triglav, pač ne pojdi, če ne moreš sam na Everest, pač ne pojdi. Ali pa: na Triglav ti lahko pomagajo in torej tudi na Everest. Mislim, da tu v odnosu do človeka, narave, gore, etike in morale ni nobene razlike. Pri tem ne moremo mimo objektivnega dejstva, da se kljub vodenju mora vsakdo v končni fazi sam povzpeti na vrh Triglava ali Everesta. Saj ga noben vodnik ne nese, ne gor ne dol. Zato mora biti psihofizična sposobnost klienta relativno dobra in mu je vodnik le psihična, strokovna in tehnična podpora. To psihofizično sposobnost pa je treba pred vsakim vzponom na neki način preveriti, kar je prva in najbolj odgovorna naloga vodnika, pa naj gre za vzpon na bližnjo goro, ki jo organizira planinsko društvo, za voden vzpon na Triglav, Matterhorn ... ali Everest. In vse to je v okvirih pravega hribovstva ... Da se to lahko izkoristi za namenom

V soboto, 4. oktobra 2014, bo v Vratih ob 10-letnici smrti alpinista in pisatelja Tineta Miheliča spominski dan. Ob 10. uri bo odhod do spominske plošče na Pihavcu, ob 16. uri maša v kapeli v Vratih, nato pa druženje v Aljaževem domu ob diapozitivih.

hitrega zaslužkarstva, pa ni več v okviru pravega hribovstva in tudi ne razmišljanja v okviru tega zapisa. Lahko te pa danes s kakšnim helikopterjem dostavijo na vrh Triglavu in te bodo jutri z ne vem kakšnim sredstvom dostavili na vrh Everesta; a to ni več v okvirih pravega hribovstva in tudi ne v okviru tega razmišljanja.

Seveda je bilo pred mnogimi leti na Triglavu veliko lepše, ko si bil na njem sam ali le še kdo, in enako na Everestu. Seveda danes na Triglavu ni več tako lepo, ko se izgubljaš v množici vodenih in nevodenih, in enako na Everestu. Takšno je pač življenje ... Vsi bi radi gor na vrh, ne samo jaz. Seveda mi to ni všeč, ampak ...

Sicer pa se bodo za najbolj adrenalinske in sposobne hribovce, alpiniste, andiniste, himalajce še vedno našli novi cilji, ki jim klienti ne bodo mogli slediti; vsaj zaenkrat še ne!

Marijan Lačen

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije (PZS) je letos na različnih področjih začela sodelovati s podjetjem Petrol. Od začetka julija poteka v mreži 311 bencinskih servisov Petrol v Sloveniji prodaja planinske članarine (kategorije O+P, S+Š, B in B1).

PZS je poročala s skupščine Združenja planinskih organizacij Balkana (BMU), ki jo je na Mljetu konec maja ob 140-letnici delovanja organizirala Planinska zveza Hrvaške. Skupščina BMU na Mljetu je bila prva, ki so se je udeležili predsedniki iz vseh organizacij, članic BMU; iz Slovenije je prišel predsednik PZS Bojan Rotovnik. Predstavljen in potrjen je bil projekt desetih najvišjih vrhov Balkana, ki ga vodi Planinska zveza Bolgarije, Planinska zveza Srbije pa v sodelovanju s PZS pripravlja skupno balkansko prvenstvo v planinski orientaciji. Če bodo na jesenski skupščini sprejeta pravila, bo prvo prvenstvo izvedeno septembra 2015. Sodelujoči so pohvalili PZS za izvedeni projekt planinskih koč Balkana na svetovnem spletu (<http://www.mountain-huts.net>). S tem so prvič doslej planinske koč planinskih organizacij

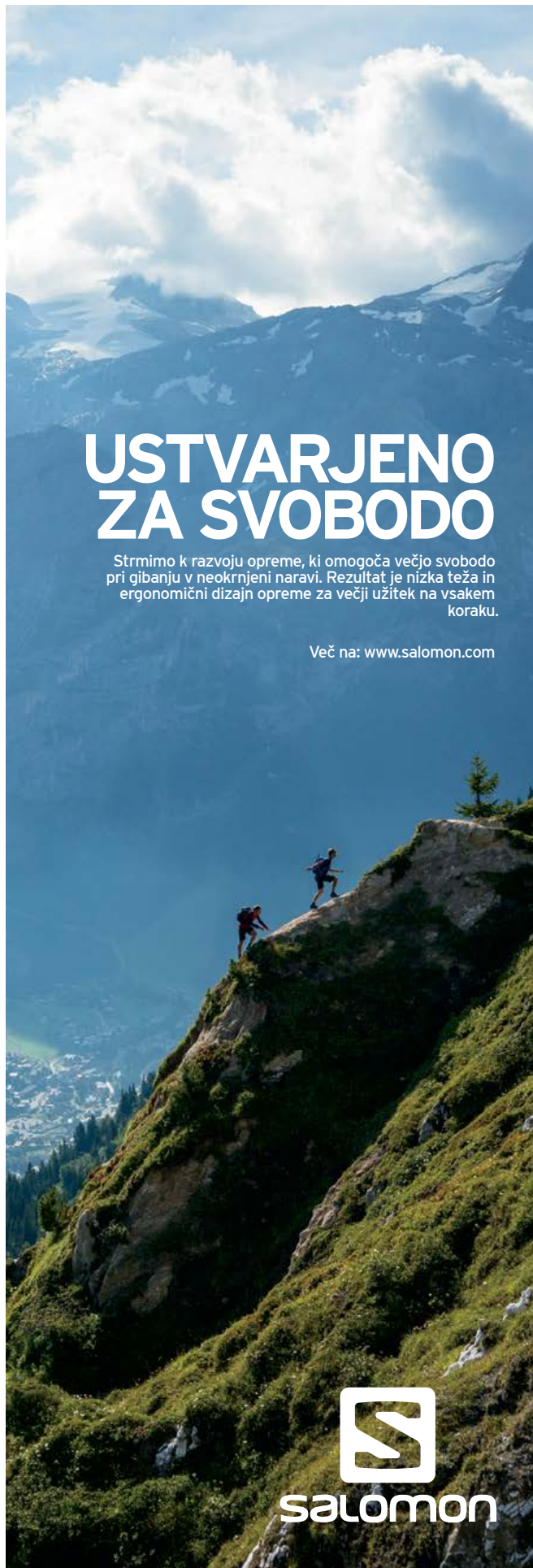
Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Črne Gore, Makedonije, Bolgarije, Srbije, Grčije in seveda Slovenije enotno predstavljene na svetovnem spletu s pomočjo Google zemljevida. Planinski zvezi Albanije in Turčije nimata svojih planinskih koč.

PZS je pozvala k pomoči družinam Aleša Holca in Petra Mežnarja (oba AO PD Kamnik), ki sta julija žal za vedno ostala v kitajskih gorah nad dolino reke Shaksngam. Pomagate lahko v obliki SMS donacij – pošljite sporočilo GORA5 na številko 1919.

Izšel je javni razpis za podelitev priznanj Stanka Bloudka za leto 2014. Bloudkova priznanja so najvišja priznanja Republike Slovenije, ki se podeljujejo za delo in dosežke na področju športa. Odbor za podeljevanje Bloudkovih priznanj vsako leto podeli največ tri Bloudkove nagrade in deset Bloudkovih plaket. Prejemniki Bloudkovih priznanj so lahko posamezniki, športne ekipe ali organizacije. Konec junija je v Ljubljani potekal zaključek akcije Naj prostovoljec leta 2013, ki ga je že dvanajstič zapored pripravil Mladinski svet Slovenije.

Posebno priznanje je na predlog PZS in njene Mladinske komisije prejel Izidor Furjan iz PD Ptuj, ki je že vrsto let kot mladinec, vodnik PZS in vaditelj orientacije predan planinstvu in prostovoljstvu. Posebno priznanje Naj prostovoljec leta je prejelo tudi PD Moravče za projekt Planinstvo in gradnja koč.

Mladinska komisija (MK) je mlade planince in mentorje pozvala k prijavam na tekmovanje Mladina in gore 2014/15, izvedla nagradni tabor za mlade planince, najuspešnejše na Slovenskem planinskem orientacijskem tekmovanju (kat. B) in na tekmovanju Mladina in gore, prav tako je v PUS Bavšica izvedla izobraževanje za mladinske voditelje ter razpisala volitve za načelnika in osem do enajst članov Izvršnega odbora MK PZS za mandat 2014–2016. Rok za oddajo kandidatur je 1. oktober. MK je povabila na četrti srečanje mladinskih voditeljev, ki bo potekalo od 10. do 12. oktobra v Stavči vasi pri Žužemberku, mednarodnega mladinskega planinskega in plezalnega tabora v Makedoniji (20.–24. avgust) pa se je udeležil en član MK. Vodniška komisija (VK) je objavila razpis za zbiranje predlogov kandidatov za načelnika in šest članov VK PZS. Rok za oddajo kandidatur je 1. oktober. VK je izvedla tudi dve izmeni tečaja za vodnike PZS (A kategorija), in sicer na Zelenici in v Bavšici, skupaj se ju je udeležilo 50 tečajnikov.

USTVARJENO ZA SVOBODO

Strmimo k razvoju opreme, ki omogoča večjo svobodo pri gibanju v neokrnjeni naravi. Rezultat je nizka teža in ergonomični dizajn opreme za večji užitek na vsakem koraku.

Več na: www.salomon.com

salomon

Komisija za planinske poti (KPP) je 5. julija organizirala drugi Tončkov dan, ki se ga je na območju Matajurja, Krasjega vrha in Kolovrata udeležilo 57 markacistov PZS iz 21 planinskih društev. Dan je posvečen spominu na dolgoletnega načelnika KPP in podpredsednika PZS Toneta Tomšeta. Pri letošnjem dnevu so kot partnerji sodelovali Slovenska vojska, društvo Ekologi brez meja, ki je s projektom Star papir za novo upanje podprlo prizadevanja PZS za čim hitrejšo odpravo posledic zimskega žledoloma na planinskih poteh, ter zavarovalnica Wiener Städtische. KPP je dala v javno obravnavo osnutek Pravilnika KPP; pripombe je komisija sprejemala do 10. septembra. Objavili so tudi razpis za zbiranje predlogov kandidatur za načelnika in člane KPP PZS; rok za oddajo kandidatur je 15. september. KPP je poročala tudi o številnih zaprtih planinskih poteh, ter o njihovih uspešnih sanacijah in ponovni odprtosti. Še vedno pa zaradi podora ostajata zaprti planinska pot na Pihavec nad Kriškimi podi in odsek na poti Ljubelj–Korošica (od kočne na Ljubelju po avstrijski strani do Grunta na slovenski mej). V

Planinskem domu pri Gospodični na Gorjancih se je 23. avgusta zadnjega letošnjega licenčnega izpopolnjevanja udeležilo 29 markacistov PZS. Gospodarska komisija (GK) je poročala o jubilejih planinskih koč (60 let Zasavske kočne na Prehodavcih, 30 let Planinskega doma pri Krnskih jezerih), o odprtju novega Planinskega zavetišča v Hudičevem borštu, o obnovi Zavetišča pod Špičkom, ki ga je prizadela letošnja zima, in o odprtju razstave Planinskega kočna v Slovenskem planinskem muzeju. V okviru presoje za pridobitev certifikatov Okolju in Družinam prijazna planinska kočna so izvedli številne obiske planinskih koč, svetovalna pisarna je pomagala in svetovala planinskemu društvu pri izgradnji čistilnih naprav. Izvedli pa so tudi razpis za koriščenje 15 ur helikopterskih prevozov (izvaja Slovenska vojska) opreme in materiala za namen ekološke sanacije planinskih koč, tovor so prepeljali na Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti, Zavetišče pod Špičkom, Pogačnikov dom na Kriških podih in na Zavetišče v Hudičevem borštu. Komisija za varstvo gorske narave (KVGNG) je poročala o tretjem delu

usposabljanja za varuhe gorske narave v Valvasorjevem domu pod Stolom, ki je že dvanajsti po vrsti; udeležilo se ga je 20 tečajnikov. Poročali so o naravovarstveni ekskurziji v okviru MDO PD Dolenjske in Bele krajine na Ablanco, povabili pa so tudi na znanstveni posvet ob 90. obletnici zavarovanja Doline Triglavskih jezer, ki bo 5. in 6. septembra v Koči pri Triglavskih jezerih. Komisija za alpinizem (KA) je poročala o odpravi Denali 2014 članov AO TAM Maribor (Ivan Peši in Matej Balazič), o odpravi Denali Cassin 2014 (vodja Peter Bajec - Poli) ter o začetnem alpinističnem tečaju v kopni skali 2014, ki je potekal v začetku julija na Kamniškem sedlu. V Kirgiziji je plezala odprava pod vodstvom Dejana Korena, odpravo na Payu Peak v Karakorumu pa je vodil Nejc Marčič. Športni plezalci so ponovno razveseljevali s svojimi uspehi, tako v plezališčih kot na tekmovanjih. Konec junija se je zaključil letošnji svetovni pokal v balvanskem plezanju, kjer je Jernej Kruder dosegel 8. mesto, Mina Markovič 16. in Julija Kruder 19. mesto.

Na svetovnem prvenstvu v balvanskem plezanju v Münchnu (21.–23. avgust) pa je Jernej dosegel izjemen uspeh, saj je postal svetovni podprvak. Premagal je celo skupnega zmagovalca SP v balvanih 2014 Nemca Jana Hojerja, zaostal pa le za Čehom Adamom Ondro. V ženski konkurenci sta Mina Markovič in Julija Kruder dosegli 9. oziroma 17. mesto. Začele so se tudi tekme svetovnega pokala v težavnem plezanju (Haiyang, Chamonix, Briançon, Imst). V Chamonixu sta Mina Markovič in Domen Škofic dosegla odlični tretji mesti.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je 22. julija v sklopu festivala Črna luknja (Black Hole Bike Festival) na Koroškem organizirala kolesarsko turo na Strojno ter predstavila tečaj za turnokolesarskega vodnika in turnokolesarski tabor. KTK je vso zainteresirano javnost, predvsem pa planinska društva ter ostale organe PZS, pozvala, da sodelujejo v razpravi o pripravi Slovenske turnokolesarske poti (STKP). STKP je eden izmed večjih projektov na področju kolesarjenja in planinskih poti na Slovenskem. KTK je izvedel tudi usposabljanje za turnokolesarske vodnike I in kolesarski tabor družin.

Komisija za gorske športe (KGŠ) je objavila na 21. gorski tek Ivana Anderleta na Črno prst (6. september), ki je del železnega repertoarja slovenskih gorskih tekaških tekem in pokala gorskih tekov Primorskih novic. Posredovali so tudi informacijo o ponudbi OKS

– Združenja športnih zvez za nacionalno opremo, ki je ostala po nastopih slovenskih športnikov na nekaterih mednarodnih tekmovanjih.

Planinska založba PZS je izdala planinski koledar za leto 2015 z naslovom "Nazaj v planinski raj". Naročila sprejemajo v Planinski založbi na sedežu PZS, non stop prek brezplačnega telefona 080 18 93, e-naslova koledar@pzs.si ali v spletni trgovini PZS.

Na področju preventive je PZS opozarjala na varnejše obiskovanje gora, na upoštevanje vremenskih napovedi in opozoril o zaprtih planinskih poteh ter obveščala o ponovni odprtosti in prehodnosti planinskih poti, sodelovala v več televizijskih in radijskih prispevkih in oddajah ter ponovno povabila na skupno akcijo PZS in Nedela: Izberimo najbolj priljubljeno planinsko kočno.

PZS je še povabila na festival pohodništva v dolini Soče v septembru in oktobru ter na pohod po evropski pešpoti E7, ki sta ga zakonca Mateja in Aljoša Kramberger posvetila vsem bolnikom, ki se bojujejo z rakom.

Zdenka Mihelič

Deseti jubilejni pohod Nanos–Triglav

Pohodniki območnega združenja veteranov OZVVS in pridruženih članov združenja za vrednote ZB NOB Ajdovščina in Vipava so uspešno zaključili 10. pohod na Triglav, ki so ga poimenovali "Po poteh spomina in opomina 1941–1945 ter 1991". Pohod, ki so ga tako kot vsako leto začeli pred Vojkovo kočno na Nanosu, so tokrat zaključili na Kredarici, saj vrh Triglava zaradi težavnih vremenskih razmer ni bil varno dostopen. Pohodnike je razen prvega in zadnjega dne vseskozi spremljal močan dež. Ob 10. jubilejnem pohodu so izdali tudi manjši zbornik, v katerem so nanizani zapisi o preteklih pohodih. Pohodniki so se 6. julija 2014 najprej udeležili proslave v počastitev obletnice prvega oddajanja radijsko analognega televizijskega programa preko oddajnika Nanos in v spomin na obletnico raketnega napada na omenjeni oddajnik med osamosvojitveno vojno leta 1991. Po proslavi, ki jo je pripravila RTV Slovenija, so v poznih popoldanskih urah sestopili do Vipave. V ponedeljek so prehodili pot skozi Ajdovščino in Lokavec do Predmeje oziroma Tihe Doline. Proti

Vizija ostaja

Roku v spomin

Na sredin večer, 27. 8. 2014, se je v Plezalnem centru Ljubljana zbralo krepko čez sto prijateljev in občudovalcev Roka Šisernika, žal leta 2011 preminulega legendarnega slovenskega vsestranskega plezalca. Iz obsežne diazbirke je Matjaž Jeran pripravil klasično predstavitev znane zgodbe iz lokalnega in širšega prizorišča Rokovega plezalnega vzpona. Matjaž Jeran: "V izjemno sproščeni vseslovenski družbi smo z Rokom ponovno prvenstveno preplezali 700-metrsko steno v kenjskem Mt. Poi, z vetrom v laseh prevozili in preplezali divji zahod ZDA, osvojili Fitz Roy in se poslovili do prihodnjic, ko se zgodba nadaljuje v digitalnem formatu, začenši leta 2006. Evforično vzdušje vseh prisotnih priča o še kako živi pojavi prijatelja Roka. Hvala, da si nas povabil."

Marta Krejan Čokl

Rok Šisernik
Foto: Luka Fonda

večeru se je začelo večdnevno slabo vreme. V torek jih je čakala najdaljša, 43 kilometrov dolga etapa do Tolminskih korit, v sredo pa so se mimo Javorce povzpeli na planino Polog. Na Prehodcih jih je ujel močan naliiv, pospremljen s strelami in grmenjem. Do kočice pod Bogatinom jih je zato čakala še posebej zahtevna pot. Tudi v četrtek, 10. julija, je zjutraj močno deževalo, na Hribaricah celo močno snežilo. Do večera je celotni skupini uspelo varno prispeti do doma Planika. V petek so sprejeli odločitev, da zaradi poledenelih in nevarnih poti vse skupine, ki so prihajale na proslavo na Kredarico, opustijo vzpon na vrh. Popoldne je na Kredarici sledilo druženje okoli petstotih pohodnikov. Sončno soboto so sestopili na Rudno polje, kjer so vsi pohodniki, tako kot vsako leto, prisostvovali osrednji proslavi v spomin prvih pristopov partizanskih patrolj na Triglav leta 1944. Večtisočglava množica je pohodnike s Kredarice z navdušenjem pozdravila. Iskreno se zahvaljujem vsem našim podpornikom, še posebej pa obema županoma občin Ajdovščina in Vipava,

ter organizacijskemu odboru 29. prireditve na Pokljuki.

Valter Likar

Sanacija planinskih poti po žledolomu

V začetku februarja 2014 je večji del Slovenije prizadela naravna nesreča v obliki zelo obsežnega žledoloma in tudi snegoloma. Po takrat zbranih ocenah je bilo poškodovanih okoli 40 % vseh planinskih poti izven visokogorja, kar je največja škoda, ki je bila kdajkoli zabeležena v planinski organizaciji v naši več kot 120-letni zgodovini. Okvirno oceno škode in potek sanacije škode na planinskih poteh po žledolomu in snegolomu sta na tiskovni konferenci 10. junija 2014 predstavila predsednik PZS Bojan Rotovnik in strokovni sodelavec Klemen Petek. V februarju so društva kot skrbniki planinskih poti za uporabnike zaradi posledic žledoloma in snegoloma zaprli 376 planinskih poti. Stanje planinskih poti je bilo ažurno objavljeno na spletni strani.

Zadnji teden maja in prvi teden junija 2014 je PZS izvedla anketiranje med društvi z namenom, da bi pridobila okvirno oceno škode na planinskih poteh. Odzvalo se je 60,5 % oz. 118 društev – skrbnikov planinskih poti. Do takrat so društva opravila 562 delovnih akcij in 15.395 prostovoljnih ur. Najbolj poškodovana območja so bila: Notranjska, osrednja Slovenija, Kamniška Bistrica in območje Šoštanja ter Velenja. PZS bo zaključno oceno o škodi objavila predvidoma januarja 2015, in sicer na osnovi oddanih letnih poročil društev – skrbnikov planinskih poti. Glede na do sedaj zbrane podatke ocenjujemo, da bo škoda na teh poteh zaradi februarske naravne nesreče preseгла 500.000 EUR; od tega je neposrednih materialnih stroškov okoli 100.000 EUR. Znova je odprtih 328 planinskih poti, še vedno pa jih je 48 zaprtih (stanje 25. 8. 2014). Seznam odprtih in zaprtih planinskih poti je objavljen na posebni spletni strani PZS: <http://stanje-poti.pzs.si>, kjer je od danes dalje tudi grafični prikaz zaprtih poti na zemljevidu.

Zdenka Mihelič

Obvarujmo visokogorska jezera

Visokogorska jezera so izredno krhki in občutljivi ekosistemi. Nekdaj so slovela po svoji kristalno čisti vodi, žal pa smo ljudje nekatera močno spremenili. Po večletnih raziskavah strokovnjaki ugotavljajo, da so nekatera že v zelo slabem stanju. Takšna so na Planini pri Jezeru, Dvojno jezero in Krnsko jezero. V njih prevladujejo alge, značilne za močnejše onesnažena jezera. Prihaja do pojava vodnega cvetenja, ki je znak čezmernega razvoja nekaterih vrst alg. Tudi navzočnost nekaterih višjih rastlin, npr. dristavcev in vodne zlatic, nakazuje slabšanje razmer. Kemijske analize so pokazale, da je v teh jezerih veliko hranilnih snovi, predvsem fosforja, v nižjih plasteh pa primanjkuje kisika. Vzroki za tako stanje so različni, v ozadju večine pa stoji človek s svojimi

Mutant

Vse smeri. Vse sezone.
Nov nahrbtnik za alpiniste in plezalce.

Mutant 28

Mutant 38

dejavnostmi. Na splošno se stanje slabša v vseh visokogorskih jezerih, kar lahko pripišemo onesnaževanju iz zraka. Ta je zaradi prenosa onesnaženja iz industrijskih predelov onesnažen tudi v sicer nenaseljenih gorah. Hranila v jezera prihajajo tudi iz bližnjih planinskih koč, ki nimajo urejenega sistema čiščenja odpadnih voda. Ta vpliv se ne zazna le v jezerih, temveč tudi v izvirskih vodah, ki skozi prevotljivo kraško površje pritekajo na dan v dolinah.

Sporen je tudi vnos ribjih vrst. Vsa visokogorska jezera so bila prvotno brez rib. Prvo jezero, ki je bilo naseljeno z ribami, je bilo Krnsko, sledila so jezera na Planini pri Jezeru, Črno ter Dvojno jezero. Ribe so se najprej lotile večjih planktonskih rakcev. Ko je teh začelo primanjkovati, so napadle manjše nevretenčarje na dnu, predvsem enodnevnice in mladoletnice. Naštete vrste so v preteklosti nadzorovale rast alg. Ko so jih ribe iztrebile, so se alge in vodne rastline nenadzorovano razmnožile in v nekaj letih se je kristalno čisto jezero spremenilo v sluzasto mlakužo.

Velika težava so tudi kopalci. V vročih poletnih dneh si prenekateri planince zaželi osvežitve v hladni vodi. Vedeti pa moramo, da se ob kopanju z naših teles v obliki potu sproščajo hranilne snovi, ki so glavni krivec slabšanja stanja jezer. Kopalce tako ob vsakem kopanju prispeva približno en miligram fosfatov, včasih pa zaidejo v jezero tudi produkti nekaterih drugih človekovih fizioloških procesov. Poleg tega se s telesa lahko spere kar precej krem in olj, ki nas varujejo pred soncem. Če je kopalec en sam, do problemov ne pride, če pa gorsko jezero doživi množičen obisk, se stanje hitro slabša.

Vsa visokogorska jezera ležijo v prvem varstvenem območju Triglavskega narodnega parka, kjer kopanje zaradi omenjenih negativnih vplivov ni dovoljeno in se obravnava kot prekršek. Zato vas pozivamo, da ob želji po kopanju v visokogorskih jezerih pomislite tudi na to in na posledice, ki bi jih ob tem dejanju doživel živi in neživi svet jezer okolično. Za ohladitev pregrih teles raje poiščite primerna kopaljšča v dolini. S tem boste veliko pripomogli k ohranitvi vodnih biserov med gorami.

Tanja Menegalija

V SPOMIN

Aleš Kogoj

(1962–2014)

Aleš je na vse ljudi in vse stvari gledal svetlo in prijazno, spodbudno in mirno. To je njegov nauk za nas. Smrt tako modrega človeka ni nujno samo žalostna; lahko nas predrami in spet spomni, kako je treba prav in dobro živeti. Vsak od nas najbrž spozna v življenju le malo ljudi, ki bi si jih v odločilnih trenutkih jemal za zgled. In je že tako nanese, da smo se ob dvomih, pred odločitvami, ko nekako nismo vedeli, kaj nam je storiti, čisto nehoti vprašali: "Kako bi pa Aleš to naredil, kaj bi rekel, kako bi se odločil?"

Z Alešem smo v hribe hodili okroglih 30 let. Na Akademski alpinistični odsek je prišel leta 1984 kot študent medicine — ker smo pač študentski klub. Bil je alpinist s tistim velikim A: Andi, visoki alpski štritisočaki, zima, ledene grape, turno smučanje, gorski maraton. Preplezal in presmučal je čez petsto smeri in je bil natreniran kot malokdo od nas, ki smo že nekoliko posrebniki. Njegova smrt je bila nesrečen slučaj v pravem pomenu besede: v lahkem, še napol plezalnem terenu se je najbrž odlomil kamen, pač nezgoda, kakršna se lahko zgodi vsakemu od nas, saj na to ne moreš vplivati.

Ko kdo v hribih umre, marsikdo vpraša, zakaj sploh plezamo. Kaj bi odgovoril Aleš? Ko je Miha nekoč skušal iz njega izvrtati uporabne podatke o neki švicarski gori, na kateri je Aleš že bil, je znal Aleš povedati samo: "Ne spominim se — veš, meni je bil vzpon na ta hrib eno samo veselje." Zakaj veselje? Neki drug Aleš, ki je z njim preplezal in presmučal skoraj sto smeri, je rekel: "A ti povem, katera beseda označuje Aleša? MIR. Aleš je v hribih dosegel popolno spokojnost. Kot bi prišel nazaj v svojo zibelko. S temi hribi se je čisto stopil."

Najbrž je bila tudi ta umirjenost razlog, da smo se za Aleša kot soplezalca kar grebli. Po mojem mu ni bilo treba nikoli nikogar poklicati za v hribe, ker smo vsi klicali njega. Nekdo med nami je rekel: "Z njim je bilo res lahko iti v hribe: ni ga zeblo, ni mu bilo vroče, ni bil lačen, ni bil žejen, nikoli ga ni nič bolelo, nikoli mu ni bilo nič pretežko." Ko smo začenjali, bilo je v osemdesetih letih, je Alešu 300 metrov visoko v steni Šit nad Tamarjem odlomljena skala zlomila dva prsta na roki. Lepa priložnost za panoramski izlet s helikopterjem slovenske vojske, ampak ne za Aleša. Brez pritoževanja, miren kot zmeraj, je plezal še 200 težkih metrov do vrha stene, naredil dolg in zoprni sestop po strmih travah in snežiščih in šele nato šel v ljubljansko bolnišnico. Z 19 let staro, torej že polnoletno škodo ju je zapeljala zvesta Irena, ki ga je v hribe spremljala vedno, kadar je bilo mogoče.

Ja, Aleš na dolge izlete ni nikoli šel brez družine. Na svojo prvo plezalsko turo na Vršič je prišel z Ireno, ki takrat še ni plezala, in smo rekli: "Lej, ta še v hribe ne more brez svoje punce." In tako je ostalo: mi čez steno, Irena pa okrog na vrh. In ko so njuni otroci dovolj zrasi, pa še oni z njo, če niso že tudi sami plezali. Na svoje otroke pa ni prenesel samo veselja do hribov, ampak poleg vsega tudi svoj miren, potrpežljiv in svetel značaj. Samo spomniti se mi je treba, kako sta Anja in Jan znala z mojimi, od njiju precej mlajšimi otroki: "A gremo za prvi maj v Paklenico?" je bilo moje tradicionalno spomladansko vprašanje. In otroci so rekli: "Ja, če grejo Kogoji. Saj prideta tudi Anja in Jan?"

In na kaj je Aleš mislil na svoji zadnji turi v Repov kot? "Veš," je rekel Juretu, "Repov kot je moja najljubša dolina. Če bi rad s svojo punco doživel popoln mir, jo pripelji sem. Semkaj sem jaz pripeljal Ireno na enem najinih prvih izletov in jo bom še velikokrat." — Tako je pač mislil. Bogue če se nekateri ne rodijo za to, da so s svojimi talenti, notranjim mirom, modrostjo in človečnostjo drugim za zgled. In kako dobro je, da se, saj kakšen bi pa bil ta svet, če ne bi bilo Alešev Kogojev! In blagor nam, ki smo imeli v življenju to srečo, da je bil naš prijatelj.

Prijatelj iz Akademskega AO

Branko Banovac

(1950–2014)

Vse vrhove gora je ovijal mir. Drevesne krošnje je rahlo zganila lahna sapica. Ptice v gozdu so obmolknile — ugasnilo je življenje. Kako je ugasnilo? Kot drobna senca, ki šine čez skale v globino in se povzpne navzgor proti sončnemu vzhodu. Zgodilo se je pri vzpenjanju na priljubljeni Nanos. Kolikokrat se je povzpel nanj in z radostjo ter zadovoljstvom zrl v dolino! Zanjega vzpona pa žal ni uspel premagati, čeprav je bila želja zelo velika. Najraje se je v gore podajal s prijatelji, ki jih je cenil in imel rad, ker so mu bili podobni.

Njegovi prijatelji, planinci, smo obmolknili ob vesti, da ga ni več. Ravno na dan mladosti, veder, sončen, ravno pravšnji za obisk hribov, ki so nam tako všeč, pa za srečanje in druženje s prijatelji, je odjeknila novica o Brankovi smrti. Saj ni res! Kako je to mogoče, ko pa sem še včeraj govorila z njim?

In kakšne načrte smo kovali za kočo na Kokoši, delo v planinskem društvu in v Meddruštvenem odboru primorsko-notranjskih planinskih društev pa še in še. Ja, težko se bo sprijazniti s tem, da ga ni več med nami! Branko je bil naš dober prijatelj, gospodar, markacist, organizator in idejni vodja vseh investicijskih vlaganj v kočo na Kokoši. Ob njegovem odhodu je nastala praznina, ki jo bo težko zapolniti. S svojo iskrenostjo, humorjem in nesebičnostjo je bil vzor vsem nam. Naj mu burja z Nanosa in veter z okoliških vrhov božata njegov zadnji dom. Pogrešali ga bomo.

Vanda Femc, PD Sežana

*poletna
DOŽIVETJA
NARAVE*

vsak petek ob 17.02h
na radiu Ognjišče

<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja/>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

2015

NAZAJ V PLANINSKI RAJ BACK TO THE MOUNTAINEERING PARADISE KOLEDAR

z razglednicami

ŽE V PRODAJI

Naročila
sprejemamo
po e-pošti:

koledar@pzs.si

in na brezplačni
tel. številki:

080 18 93

(24 ur na dan,
vse dni v letu)

V koledarju Nazaj v planinski raj so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2015. Na podložni karton smo dodatno natisnili razglednice. Koledarski del je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kakovostnem papirju in vezan s črno spiralo. Format koledarja: 33 cm x 48 cm. Možnost dotiska na pasici, višina 5 cm.

Cena z DDV: **3,90 €**